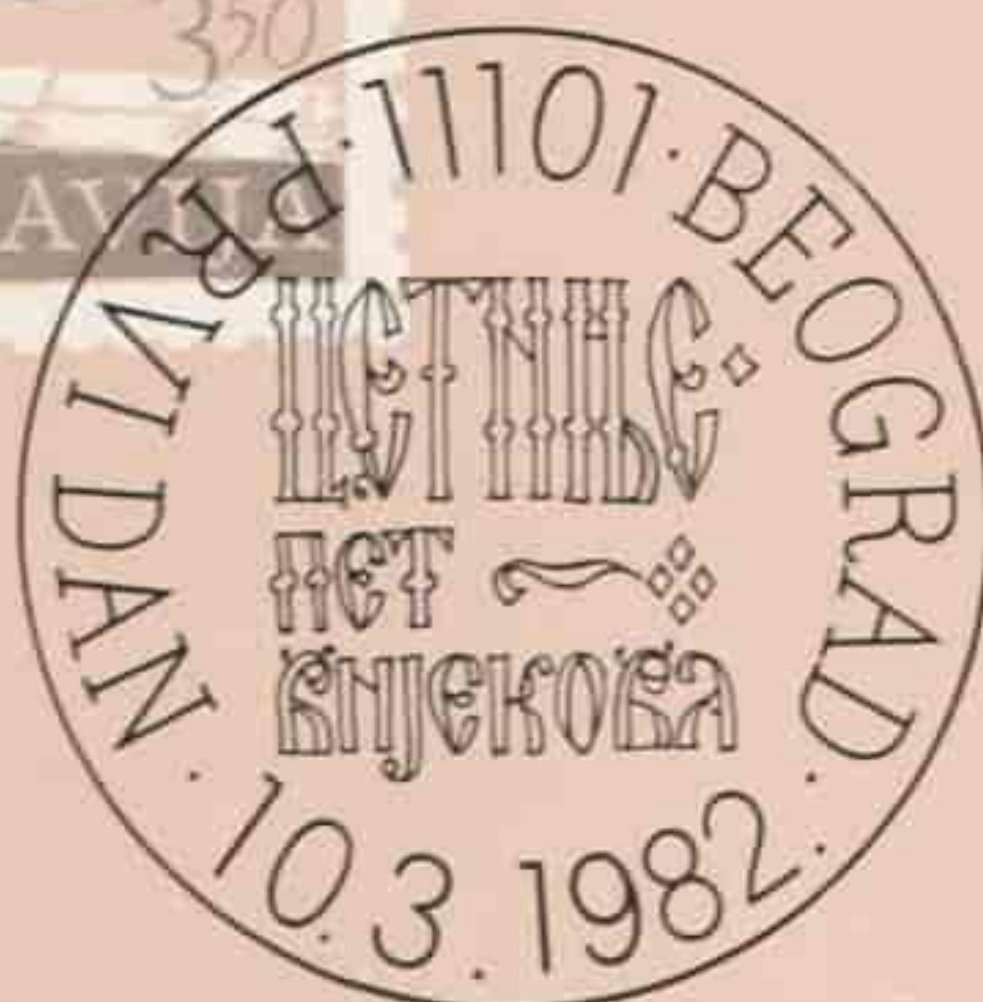
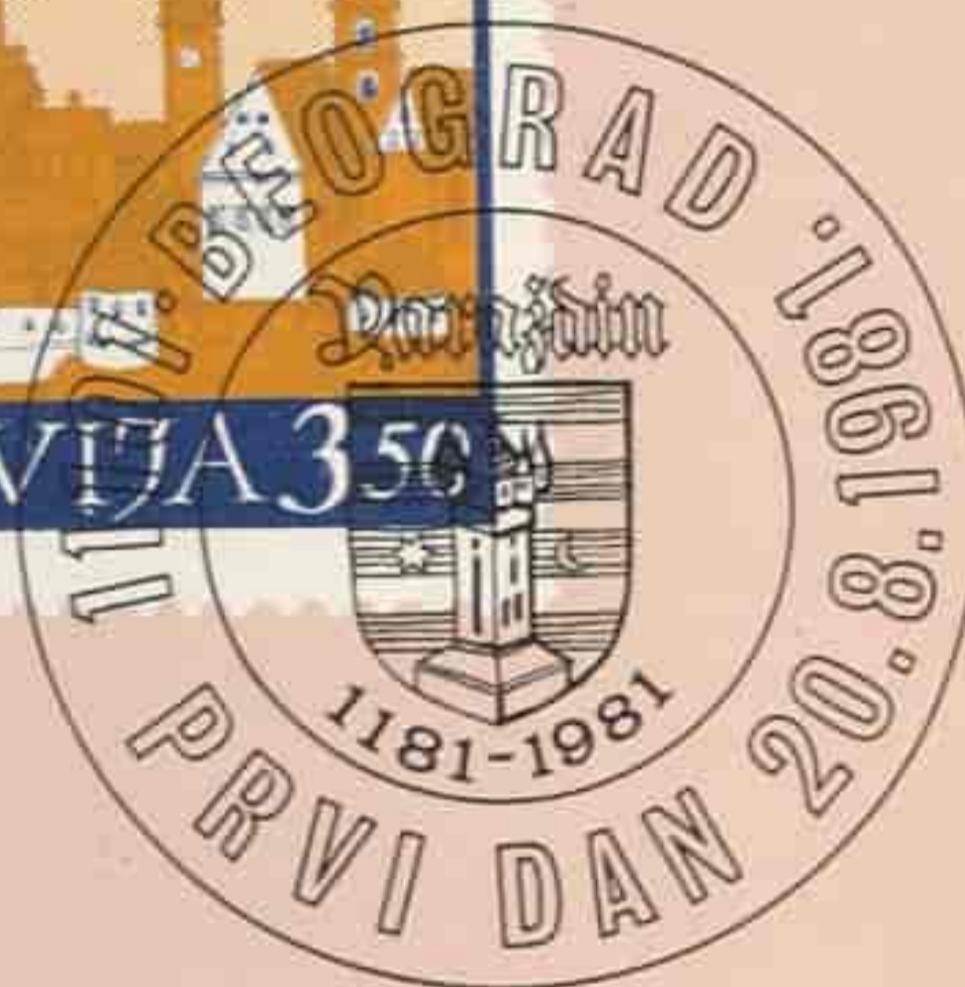
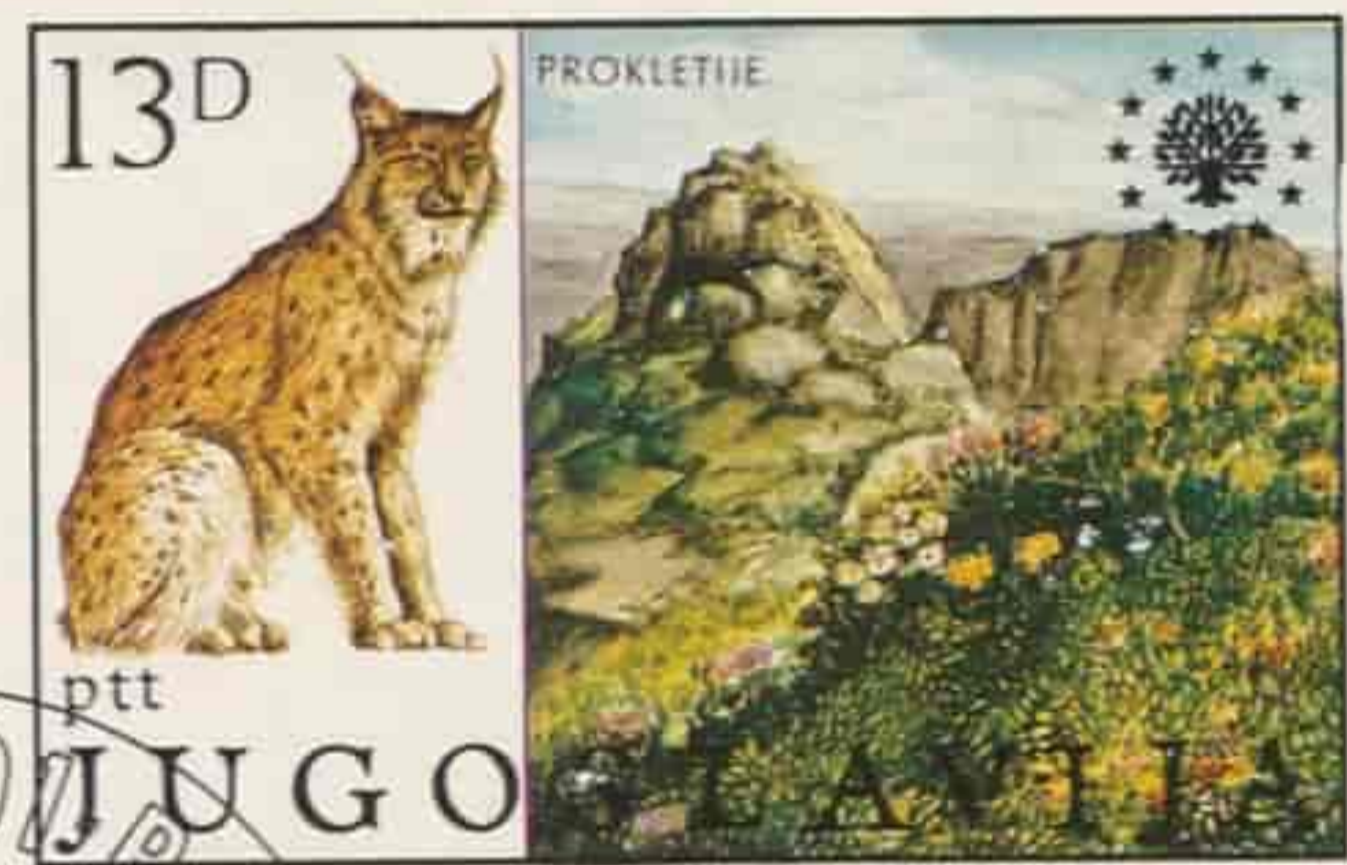
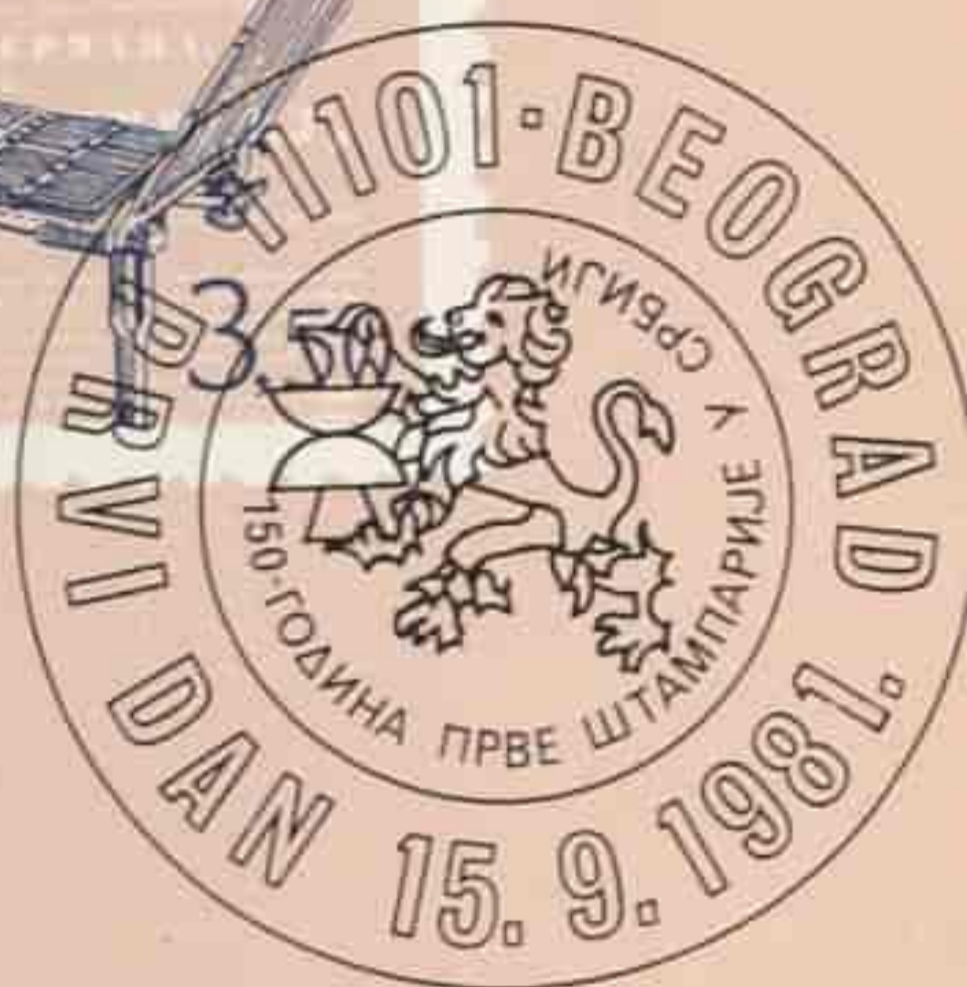

ФИЛАТЕЛИСТА ФИЛАТЕЛИСТА

КРЕЗ ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

БРОЈ 194—195

ФИЛАТЕЛИСТА
FILATELISTA
časopis SFC

Adresa:

Sremska 6/IV,
pošt. fah 702,
11001 Beograd

Telefon:

(011)-638-751

Žiro račun kod SDK:

60806-678-11966

Izdavački savet:

Dr Jovan Veličković

predsednik

Dr Dragoslav Đukanović

Miloš Jovanić

Nenad Kilibarda

Stevan Novaković

Dr Jovan Marisavljević

Dušan Glavonjić

Redakcioni odbor:

**Prim. dr Branislav
Novaković**

Vladimir Prikić

Dipl. ecc. Vojislav

Begović

Imre Vacl

Jovan Reljin, dipl.

pravnik

Glavni i odgovorni
urednik:

Reljin Jovan

Idejno rešenje korica:

akad. slikar Dušan

Lučić

Štampa:

Zavod za izradu novčanica
Beograd — 2.500 kom.

ZA ČLANOVE SAVEZA FILATELISTA
SRBIJE, ČASOPIS JE BESPLATAN,
ZA OSTALE, PRIMERAK 60,00 DINARA
PRETPLATU NA ČASOPIS MOŽETE
UPLATITI OPŠTOM UPLATNICOM
NA ADRESU:
SAVEZ FILATELISTA SRBIJE
ŽIRO-RAČUN 60806-678-11966
SA NAZNAKOM »ZA ČASOPIS«
GODIŠNJA PRETPLATA JE 150,00 DINARA

Izlazi dvomesečno ☆ Godišnja pretplata za Jugoslaviju
150,00.— dinara, za inostranstvo 200,00.— dinara (za avi-
onsku poštu + 30 din. za Evropu i + 60 dinara za ostale
zemlje) ☆ Mali oglasi do 20 reči din. 60.— svaka dalja reč
2 dinara. ☆ Uokvireni oglasi:

1/1 strana — 2000.— 1/2 strane — 1000.—
1/4 strana — 500.— 1/8 strane — 250.—
1/16 strane — 150.—

Za radne organizacije: 1/1 strana — 4000.— din.

* * *

Published bimonthly by Union of Philatelists of Serbia
☆ Annual subscription US \$ 8.— (for air mail + 3.— \$
Europa + 5.— \$ other countries) ☆ Little advertisement:
first 20 words US \$ 3 each additional word US \$ 0.10 ☆

Framed advertisement:

1/1 p — \$ 80; 1/2 p — \$ 50; 1/4 — \$ 25;
1/8 p — \$ 15; 1/16 p — \$ 6.

Our bank account: 320020-02587, Beobanka — Beograd

Rukopisi se ne vraćaju. Marke poslate radi kliširanja vra-
ćamo u preporučenom pismu ili po dogovoru. Preštampa-
vanje dozvoljeno, uz navođenje izvora i autora, ukoliko
drugačije nije navedeno.

Unless otherwise stated, all items may be reprinted, pro-
vided that the proper information is given of source and
author.

Po mišljenju Republičkog sekretarijata za kulturu SR Sr-
bije br. 413/380-73-02 od 16. maja 1973. godine oslobođen
poreza na promet.

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

ГОДИНА

XXXIV

1982.

194-195

ПРИЗНАЈЕМ САМО СКУПШТИНУ ...

Душан Главоњић

Корице и 90% материјала за овај број часописа штампано је и сложено у Заводу за израду новчаница у Београду почетком марта а после пуних пет месеци часопис стиже до претплатника и читалаца! Заиста чудно и крајње неодговорно али на нашу жалост истинито. Ово је тим чудније што долази од човека чије је животно гесло на речима: дисциплина, рад и одговорност појединца и колектива! Ради се о главном и одговорном уреднику другу Јовану Рељину, којег наши читаоци и наши чланови добро познају.

Друг Рељин је у Савезу филателиста Србије годинама у правом смислу речи активиста. Посебно је уложио не тако мало труда и времена на изради прописа и правних докумената савеза, те на квалитету часописа у чему је заиста успео. Доста времена и пажње посветио је Удружењу филателистичких савеза Југославије, где је такође са пуно одговорности обављао поједине послове и у времену нада Савез филателиста Србије није био домаћин Удружењу филателистичких савеза Југославије.

Чињеница је да је друг Рељин у овоу времену био заузет пословима на радном месту и за пасивизацију и нерад у Савезу сви смо имали разумевања и били спремни да му помогнемо, али је он све то, из неког само њему познатог схватања и понашања одбијао фразом: признајем само Скупштину савеза, која ме је изабрала и овај посао поверила. Чудна нека логика одговорности у неодговорности. На часопису даље није радио а оно што је урађено никоме па ни Редакционом одбору, Издавачком савету и Председништву савеза није хтео да уступи да би се часопис коначно уобличио, иако је знао да је за слог и корице поодавно исплаћено 100.000 динара. Упростијено речено понашао се као власник а не друштвени радник у припреми овог броја часописа.

Активисти нашег Савеза а у првом реду стари филателисти, дугогодишњи чланови Извршног одбора савеза, поштовали су труд, залагање и самог друга Рељина и чинили све што могу да га афирмишу и на другим секторима рада филателије али он није имао слуха да то уочи и да им се адекватно одужи. Долазио је у сукоб са појединцима и тамо где би се то најмање очекивало, као што је било на изложбама у Грчкој и Чехословачкој. Људи су му на ово указивали али га нису ниподаштавали и осуђивали а он је то примио као да га неко мрзи и прогања.

Непријатно је па чак и неукусно на овај и овакав начин испратити човека, који се годинама залагао да помогне нашој организацији и нашим члановима, али се заиста ово није могло избећи, јер друг Рељин је управо тако хтео, на томе радио и смишљено до овог довео. Тешко је веровати да је мислио да судбина Савеза филателиста Србије лежи на његовим леђима и да ће се после њега све угасити иако се у суштини тако понашао.

Po odluci Predsedništva SFS
ovaj dvobroj časopisa priredili su za štampu
DUŠAN GLAVONJIĆ uz pomoć VOJISLAVA BEGOVIĆA

Tehnička oprema
VACI IMRE

Unutrašnje strane štampa: GRO «Kultura», OOUR «Radiša Timotić», Beograd, Jakšićeva 9

О ВРЕМЕНУ И ЗБИВАЊИМА

Јован Рељин

После низа перипетија око доношења одлуке Председништва СФ Србије да се крене у припрему овог двоброја, око обезбеђења средстава, нужности да се корице часописа штампају у једној а табаци са текстовима у другој штампарији и слично, што је све трајало више месеци, не може се бити потпуно објективан у оцени — колико је и ово издање квалитетно, актуелно и добродошло за све наше читаоце. У сваном случају, нешто се око часописа мора значајније мењати, како би се обезбедило његово редовно излажење, његова актуелност, а све у складу са врло малим финансијским могућностима Савеза. Скупштина СФ Србије би се морала темељито позабавити овим важним питањима.

Током овог пролећа одржаће се и редовна седница Скупштине СФ Србије. Разговараће се о раду у протеклом периоду, о првим искуствима новог начина рада по измењеном Статуту. Такође, о незавидној финансијској ситуацији, о даљем излажењу часописа, о висини чланарине и броју чланова Савеза, о новогодишњим догађајима када је замало требао да буде укинута ратна Савезу за претплату за нове марке, па се од тога потом одустало и сл. На овој седници треба да се изабере нови главни и одговорни уредник часописа и највероватније, чланови Издавачког савета и Редакционог одбора. После годину дана, у којој се нису оствариле све оне активности из иначе не баш богатог програма рада, ова седница треба да буде подстицај и позив на шире окупљање филателиста око своје организације и за њен садржајнији рад.

Иначе, прошле године одржана су два састанка, или „берзе“, како се то већ уобичајено назива, забележивши врло добру посету и промет. Пракса одржавања оваквих скупова наставиће се и у овој години. После вишемесечног договарања око концепције, места и датума одржавања и сл., одржана је крајем прошле године филателистичка изложба под називом „YUFIL 81“. Идеја је потекла на једном од састанка Одбора за филателистичку активност Музеја „25. мај“. Пренета је председнику Удружења филателистичких савеза Југославије. Организација је потом поверена Савезу филателиста Србије, што је већ постало уобичајено, нарочито од 1977. године, након Балканфила у Београду.

Ова изложба била је посвећена обележавању 40-годишњице устанка и социјалистичке револуције народа и народности Југославије. Имала је такмичарски карактер и излагаче из целе земље. Одржана је у Музеју револуције у Београду од 17. децембра 1981. до 17. јануара ове године. Покровитељи су били Заједница ЈПТТ, РО „Југомарка“ и Музеј револуције, а одређену помоћ дали су Скупштина СФРЈ, Савезни секретаријат за народну одбрану и Музеј „25. мај“.

Приказан је углавном филателистички материјал наше земље од 1945. године до данас, као и неколико изложака са партизанском поњтом, затим са тзв. логорском поштом и сличним документима из ратног периода. Пажљивији посматрач могао је на изложби видети доста лепог и ретког материјала, са занимљивим идејама у обради и начину излагања. Изложбу је отворио Руди Колак, потпредседник Скупштине СФРЈ, који такође сакупља марке у свом слободном времену.

Међутим, као што су неке оцене већ јавно изнете у филателистичким рубрикама дневне штампе, организаторима се могу упутити поред похвала и бројне примедбе. И поред очито улаганог труда, пренебрегнут је читав низ детаља, који у целини гледано значајно умањују ниво квалитета ове изложбе и квари сећање на њу. Не може се изглед и садржај каталога изложбе правдати недостатком финансијских средстава. То што је потрошено за каталог, који је био у продаји, могло се далеко боље употребити. Каталог је у целини једна неуспела импровизација и штета је што Организациони одбор није смогао снаге да непосредније прати његову припрему и штампу, јер целом труду око изложбе он најмање служи на част. РО „Југомарка“ је ту свесрдно пружила помоћ, али је на филателистима била одговорност за припрему каталога. Сличне примедбе односе се и на пригодан коверат и жиг, којима је обележена ова манифестација. Ту нема ни једног слова или симбола да је то југословенска филателистичка изложба, такмичарског карактера, да је то одржано поводом 40-годишњице устанка, затим ко је изложбу организовао и када, ко је издавач коверте и слично. Штета, јер је међу све бројнијим сакупљачима на ове наше теме, било присутно интересовање за ово издање. Неодговарајућа номинала налепљене прве вредности комеморативног издања из 1980. године, само је разлог више што за овај коверат није ни могло бити више заинтересованих.

Учешће је узело 60 излагача, од чега, 7 у класи литератрре. Било је ту излагача који су за своје, овде изложене експонате, већ узели највиша признања на међународним изложбама — као и младих филателиста по годинама и излагачком стажу. Чланови жирија, који су сручњаци и познаваоци за класику и неке сасвим одређене

филателистичке теме, очигледно је да нису ни могли, другачије него што јесу, вредновати излошке на тему револуција, самоуправљање, изградња земље, Тито, Партија и слично. Посао су рутински добро обавили, држећи се утврђених стандарда, не улазећи у то да је ово национална изложба сасвим одређеног карактера и повода и да и они сами, путем оцењивања, морају дати одређени допринос. Јер, оцене жирија треба да су путоказ и стимуланс за даљи рад на обради изложака. Оно што је већ раније често виђано на другим, међународним изложбама, добило је награду у рангу који је и тамо постигнут. Ни мање ни више. Наиме, није се имала у виду садашња, конкретна конкуренција на овој изложби, овог конкретног профила и стога, многе одлуке жирија могу бити предмет незадовољства не само излагача. Ту се као пример могу истаћи излошци М. Вуковића, И. Либрића, Ј. Шинковића и још неколико излагача, које је свакако требало рангирати у вишем степену. По истим критеријумима, неколико носилаца златних и позлаћених медаља то не заслужују за оно што су овом приликом изложили (Р. Зоре, Ј. Ковачевић, Ј. Пешевски и др.). Можда би мање грешака било у раду жирија да је Организациони одбор предвидео тзв. почасну класу у коју би ушли заиста високи домети експоната, више пута високо оцењени у међународној конкуренцији, као што су излошци Д. Тубиновића, Б. Печара, В. Вујошевића, И. Јанича, Б. Новаковића и можда још једног или двојице излагача. То би и члановима жирија омогућило да одреде прецизније критеријуме.

Највећи број излагача био је приморан да прави селекцију у свом излошку и да све изложи на две или највише три витрине, иако је пријавио и припремио материјал за више витрина. То је сигурно утицало и на утисак код чланова жирија, те је тако на пример, једини изложак на тему „Самоуправљање“ (Војислав Беговић), приказан у суженом обиму, понео посребрену медаљу, а свакако и по материјалу и обради заслужује више.

Слични апсурди догађали су се и у класи литературе. Ту се чланови жирија заиста ни по ком основу не могу бранити неком својом некомпетентношћу. Међутим, свих 7 конкурената који се не разликују само у класи међу собом, линијом незамерања, подједнако су награђени позлаћеном медаљом. Онима који се залажу да се овакве националне изложбе такмичарског карактера чешће одржавају, неће бити од помоћи такав рад жирија, јер он демотивише, не указује на предности и пропусте и у приличној мери дезоријентише сваког, па и најискуснијег излагача.

Све то скупа међутим, указује да је и ова изложба припремана на брзину, без разраде сваког детаља, прићена неспоразума и без жеље да се са ширим кругом учесника и њиховим ентузијазмом, постигне највише.

У међувремену почеле су припреме за овогодишњу филателистичку изложбу у Музеју „25. мај“. Ове године она је тематска и носи назив „Тито — Партија“, јер ће бити саставни део културних манифестација поводом XII конгреса СКЈ. Пошто је раније било примедби да се у припреми филателистичких изложби у овом Музеју занемарује могућа помоћ руководства републичких и покрајинских филателистичких савеза, позив на сарадњу је упућен најпре њима. Да учествују у припреми ове изложбе, да обавесте своје клубове и друштва и најшири круг излагача, да одаберу излошке и помогну у коначној поставци изложбе. Тај позив је упућен почетком новембра 1981. године и нико није Музеју одговорио, односно Одбору за филателистичку активност овог Музеја. Упућено је половином јануара ове године још једно писмо, на које је стигао одговор из Савеза филателиста Србије и Савеза филателиста Војводине. На основу ових одговора није се могао организовати даљи рад. Тада је ново писмо упућено појединцима и филателистичким друштвима и клубовима широм земље и одговори и пријаве су почели масовно да стижу. (Ово писмо објављује се и у часопису). Сва поменута писма била су упућена и Удружењу филателистичких савеза Југославије. Одговора наравно нема, јер није било у целом протеклом периоду ни седнице УФСЈ.

Имам сагласност Издавачког савета и Редакционог одбора да обавестим читаоце да је Хрватски филателистички савез, незадовољан начином објављивања текста помирења договореног у суду (види „Филателиста“ број 190—191), наставио са тужбом за кривично дело клевете против мене као главног и одговорног уредника часописа. После више одржаних рочишта, на којима су се као сведоци појавили и делегати УФСЈ из скоро свих републичких и покрајинских филателистичких савеза, па и Јанез Лукач, председник УФСЈ, Први општински суд у Београду је као првостепени суд донео ослобађајућу пресуду. Као што се и могло очекивати, Хрватски филателистички савез се на ту пресуду жалио. Некако у исто време, прошле јесени, Председништво и Надзорни одбор Хрватског филателистичког савеза покренули су и трећу тужбу против мене. Наиме, након изласка часописа број 190—191, упућено је писмо уредништву часописа од стране тужилаца, као одговор на све оно што је објављено на ту тему у том броју часописа. Издавачки савет часописа, искључиво надлежан за одлучивање о томе, одлучио је на својој седници почетком јуна 1981. године да се тај текст не објављује. Првих дана августа 1981. године изашао је двоброј часописа 192—193 и

нако послати одговор из Загреба није објављен, подигнута је тужба за објављивање одговора против главног и одговорног уредника. Поступак је још увек у току у Окружном суду у Београду.

Са толико страсти, труда и новаца уложеног у све ово, могли смо заједнички организовати и неку бољу филателистичку изложбу, покренути нови часопис и још много тога корисног за југословенску филателију.

ZAVRŠNI RAČUN za 1981. godinu

ZAPISNIK

Sa desete Sednice Predsedništva Saveza filatelista Srbije, održane 23. februara 1982. godine.

DNEVNI RED

1. Usvajanje završnog računa.

Nakon razmatranja predložnih ukupnih prihoda i rashoda od strane delegata — članova Predsedništva SFS jednoglasno je usvojen završni račun za 1981. godinu i u tom smislu doneta je

ODLUKA

O završnom računu za 1981. godinu: prihvata se završni račun Saveza filatelista Srbije za 1981. godinu.

AKTIVA:	Stanje 31. XII 1981. godine
Naziv računa	1981.
1	2
I. NOVČANA SREDSTVA:	
Sredstva kod SDK-a žiro račun	305.334,47
„ „ Fond stambene izgradnje	17.277,77
„ „ Fond zajedničke potrošnje	5.094,25
Blagajna-gotovina	960,80
SVEGA novčanih sredstava	328.666,79
II. POTRAŽIVANJA:	
Filatelistička društva — za marke	509.000,00
Filatelistička društva — članarina	33.117,70
Svega-potraživanja:	542.117,70
III. ZALIHE MATERIJALA:	
Zalihe maraka DOM-a SFS	281.702,00
UKUPNO: Aktiva	823.819,70
PASIVA:	
Ispravka vred. inventara	10.281,00
Neisplaćene obaveze	5.882,00
Neisplaćeni LD radnika	26.000,00
Fond maraka DOM-a SFS	281.702,00
Fond filatelističkih društava 1% marke	253.948,00
Uređivački odbor filatelista	33.000,00
Višak prihoda u nared. godinu	50.000,00
SVEGA:	660.813,00
IZVORI SREDSTAVA:	
Vrednost inventara	21.580,00
Novčana sredstva iz ranijih godina	514.623,00
UKUPNO:	536.203,00

P R E G L E D

TROŠKOVA SAVEZA FILATELISTA SRBIJE ZA 1981. GODINU

Naziv troškova

Materijalni troškovi:	5.535,40
Kancelarijski materijal	81.115,50
Filatelista štampanje	33.000,00
„ honorar za urednike	732,00
„ stručna štampa	26.957,00

Proizvodne usluge:

Opravka zgrade zajed. troškovi	26.957,00
PTT usluge telefon	7.606,20
PTT usluge poštarina SFS	7.611,00

Ostali rashodi: neproizvod

Kirija-zakupnina	16.000,65
Ogrev i zajednički troškovi	25.716,30
Amortizacija inventara	2.056,00
Naknade troškova SDK-a	14.344,40
Osiguranje maraka DOM-a	1.119,00
Dnevnice u Jugoslaviji	5.680,00
Putni troškovi u Jugoslaviji	7.236,00
Putni troškovi za inostranstvo	2.850,00
Ostale naknade puta	2.762,00

Lični rashodi:

Lični rashodi LD radnika	164.256,45
„ „ građanska pravna lica	88.159,10
Sednice IO Saveza filatelista	
Filatelističke izložbe u inostranstvu	23.760,50
„ „ u Jugoslaviji	6.700,00
Sudski troškovi	9.900,50
Seminari	500,00
SVEGA rashodi	514.623,00

PRIHODI:

Prihod i višak iz prethodne godine	91.790,79
„ od članarine	193.376,00
„ sopstvena delatnost od maraka	229.640,00
„ sopstvena delatnost od Filatelista	13.475,00
„ od susreta filatelista	7.133,00
„ od PTT za časopis	80.000,00
SVEGA prihod	615.414,79
Prenos višak prihoda u nared. god.	100.791,79
Raspored viška prihoda — posl. fond	50.791,79
Prenos u nared. god.	50.000,00

VESTI IZ DRUŠTVA

Na predlog Udruženja filatelističkih saveza Jugoslavije, Savez filatelista Srbije organizovao je krajem godine izložbu pod nazivom »Jufil 81«. Posvćena je obeležavanju 40-godišnjice Ustanka i socijalističke revolucije u Jugoslaviji. U prisustvu većeg broja zvanica, predstavnika ZJPTT, RO »Jugomarka«, RO PTT saobraćaja Beograd, škola i ustanova iz Beograda izložbu je otvorio potpredsednik Skupštine SFRJ drug Rudi Kolak.

Kao što je već objavljeno u filatelističkim rubrikama dnevne štampe izlagalo je 60 filatelista iz svih naših saveza. Bilo je i oštrih zamerki na obradu kataloga, rad i ocene žirija, izradu prigodnog koverta i žiga itd. itd. Ako se uzmu u obzir skromna sredstva, sa kojima je Savez raspolagao, veliki broj izlagača, masovna poseta, naročito školske omladine, može se sa odgovornošću konstatovati da je ovo bila jedna od vrlo uspešnih akcija naše organizacije.

Savez filatelista Srbije prihvatio je predlog Filatelistične Zveze Slovenije i odredio dr Branislava Novakovića za komesara SOCFILEH 82 u Trnovu Bugarska. I kod ove akcije bilo je primedbi na rad komesara, koji nije uspeo da obavesti sve one koji su želeli da učestvuju kao izlagači, t nagrada koje su dobili učesnici i tome slično. Mi smatramo da je ovde važnije sagledati da su naši filatelisti kao i na ranijim izložbama u inostranstvu dobili zapažene nagrade i priznanja i da je ovaj »izlet« naše filatelije u svet bio uspešan.

Filatelističko društvo »Kosmos« u Zemunu, jedno od naših najaktivnijih društava, organizovalo je izložbu povodom Dana JNA u Domu vazduhoplovstva u Zemunu.

Nekoliko meseci kasnije — maja ove godine, isto društvo organizovalo je novu izložbu posvećenu godišnjici formiranja Ratnog vazduhoplovstva i PVO.

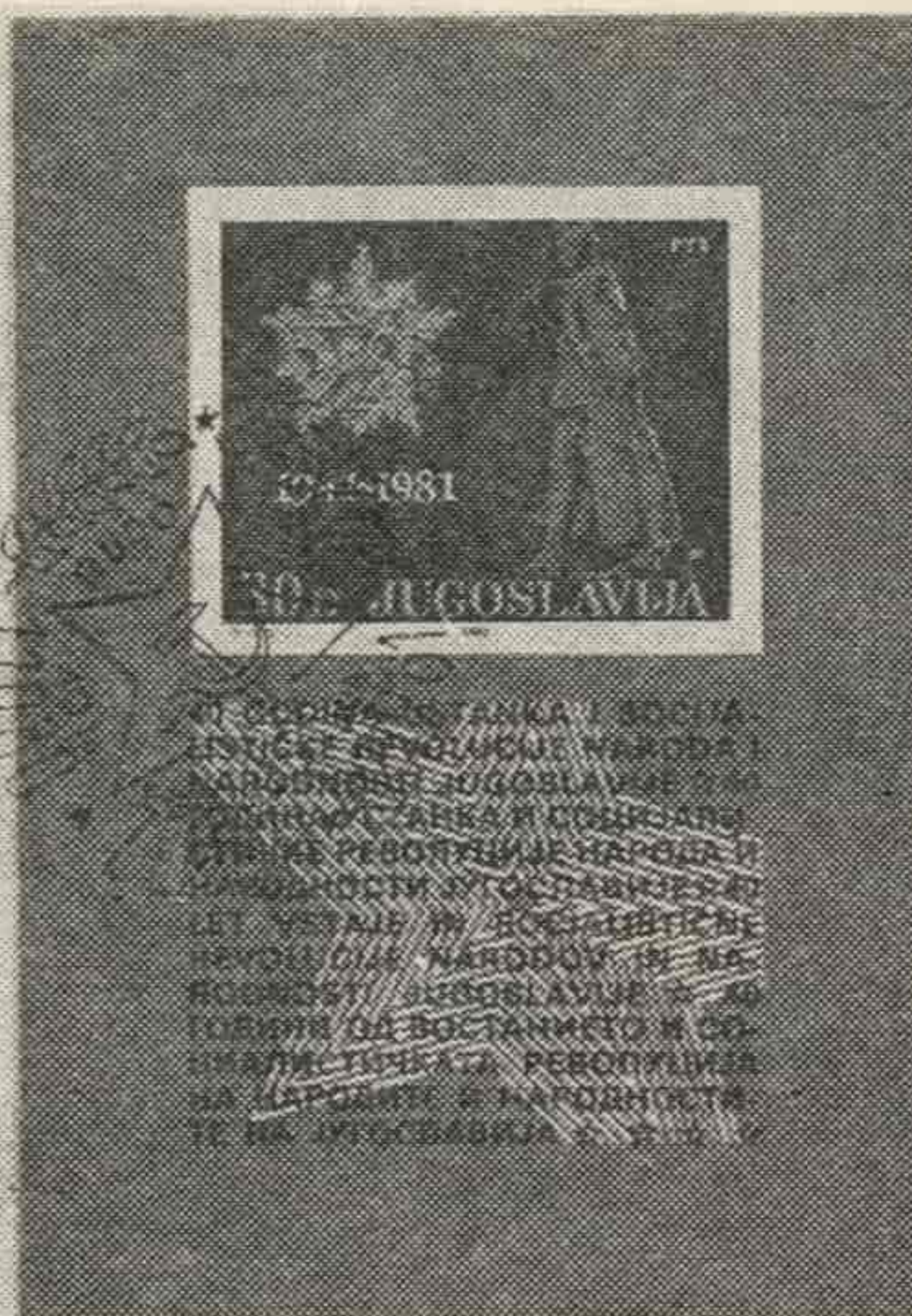
Pored dobro odabranih i raspoređenih eksponata, brojne posete i dobre organizacije, organizator je trajno obeležio ovaj događaj prigodnim kovertima i prigodnim žigom.

VI filatelistička izložba
 „Kosmos - 81“, Dom JNA Zemun
 14 - 18. decembar 1981. god.

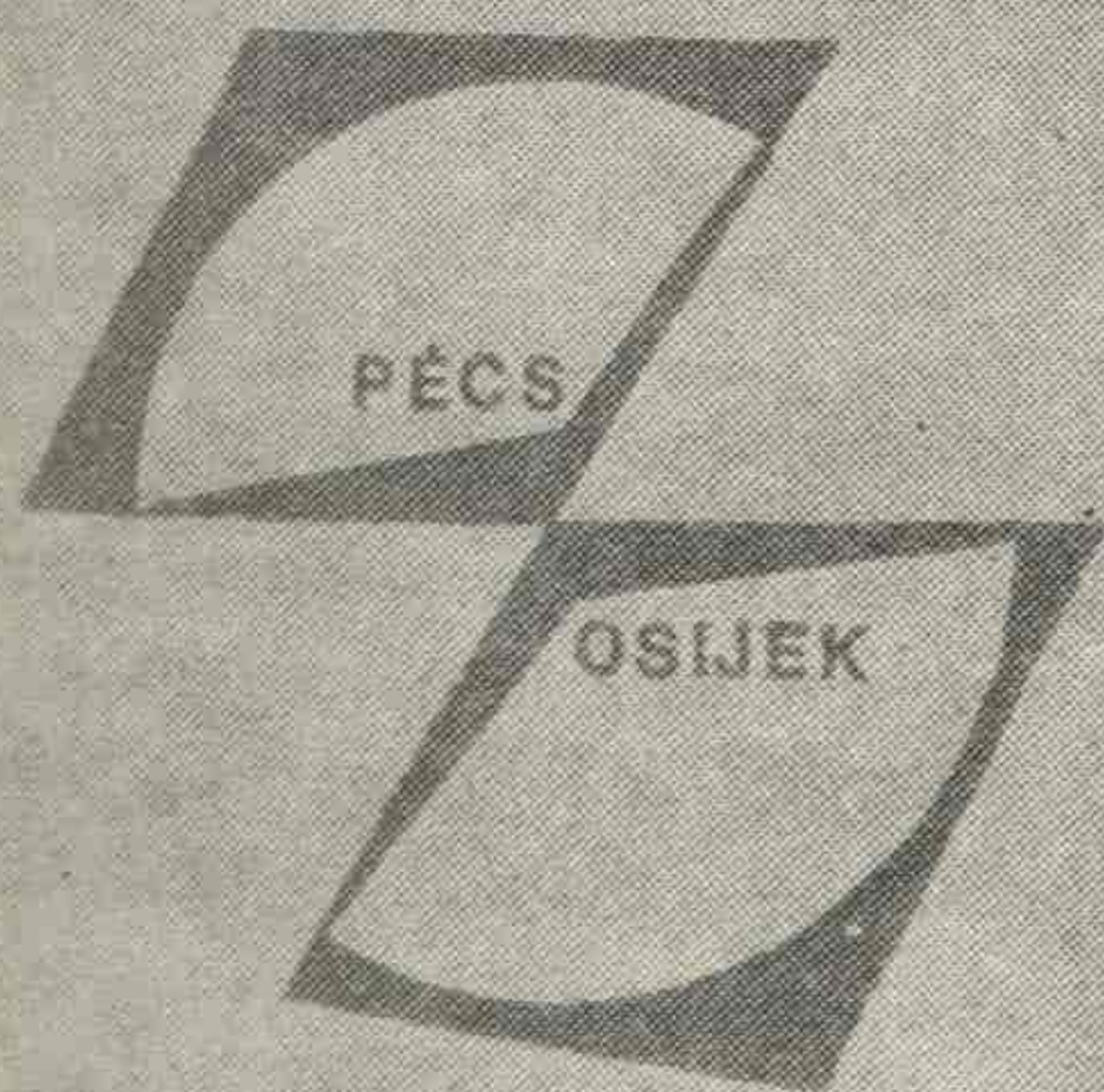
F. D. „Kosmos -“ Zemun, 13/81.

Četrdeset godina borbe kroz
 Revoluciju i mirnodopsku izgradnju,
 za stvaranje i očuvanje nove, samo-
 upravne Socijalističke Federativne
 Republike Jugoslavije.

Filatelistički klub Osijek organizovao je susret svojih i mađarskih filatelista iz Pečuja sa čime je proslavio 15 godina saradnje dveju organizacija. Ovaj susret obeležen je prigodnim kovertom i prigodnim žigom.

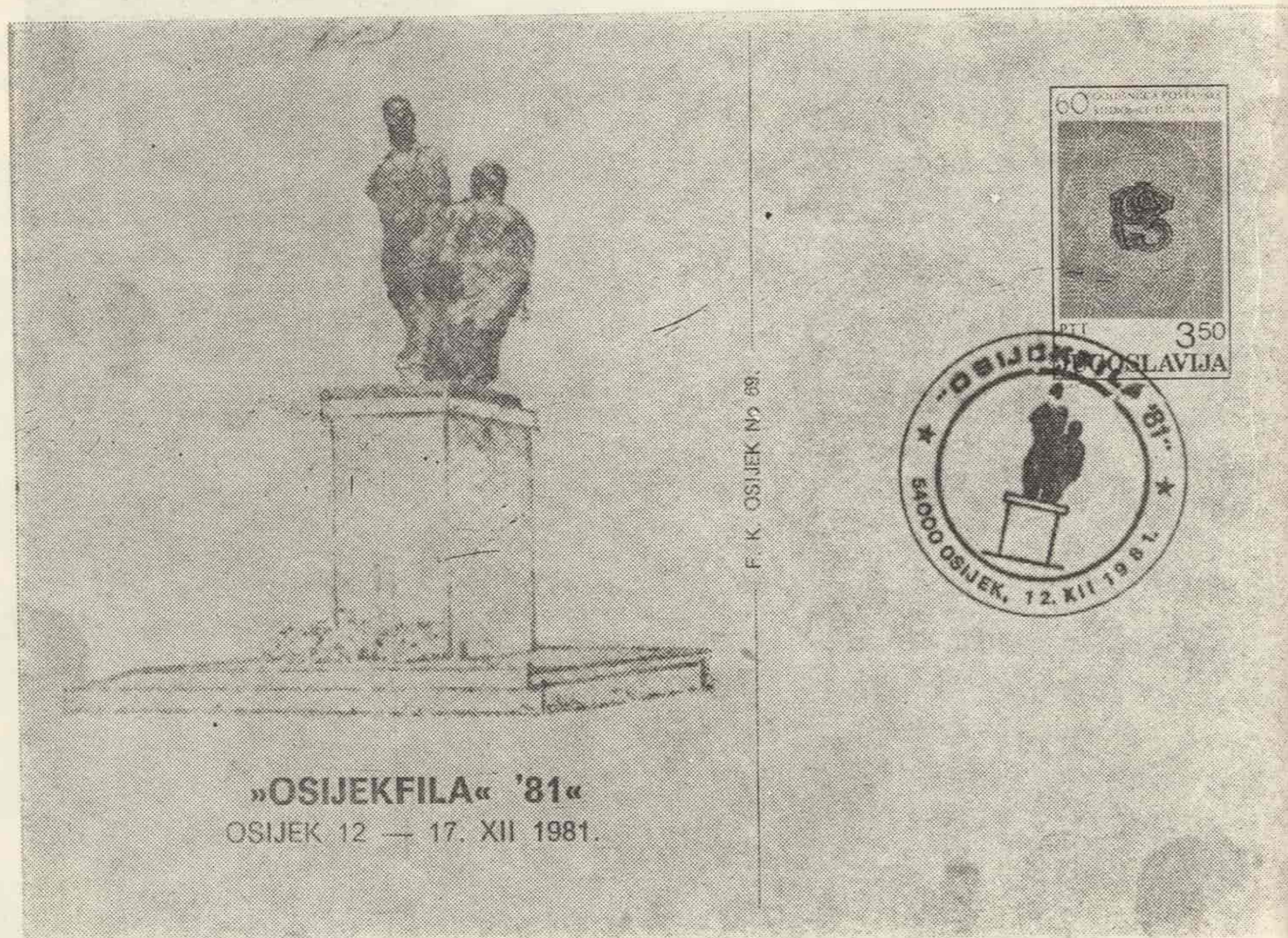
15

Godina suradnje
 FILATELISTICKOG KLUBA OSIJEK
 I
 VÁROSI BELYEGGYÜJTŐ KÖR PECS
 1966. — 30. X — 1981.
 O S I J E K

Izd. F. K. Osijek, br. 67

U istom gradu održana je i »Osijekfila« od 12. do 17. decembra 1981. godine, koja je takođe obeležena prigodnim kovertom i žigom.

Hrvatsko filatelističko društvo u Zagrebu izdaje povremeno VJESNIK, koji uglavnom tretira društvenu aktivnost filatelije u Zagrebu i šire, nove marke i druge važne događaje ne zapostavljajući ni stručnu stranu filatelije.

Adresa: Uredništvo »Vjesnika« Zagreb, Prilaz JNA 62 prizemno.

Savez filatelista Srbije organizovao je, prema odluci UFSJ, učešće naših filatelista na međunarodnoj izložbi Balkanfilma u Istanbulu — Turska u vremenu od 13. do 20. avgusta 1981. godine. Izložba je ujedno bila posvećena i 100-godišnjici rođenja velikog državnika i reformatora ATATURKA. Kao što se i očekivalo filatelisti — izlagači iz Jugoslavije i ovde su postigli vidne rezultate.

PAŽNJA FILATELISTIMA

U PROSTORIJAMA SAVEZA FILATELISTA SRBIJE U BEOGRADU
SREMSKA UL. 6/VI TEL. 638-751

MOŽETE DOBITI SVA STRUČNA FILATELISTIČKA OBAVEŠTENJA, FILATELISTIČKU LITERATURU KAO I DA NABAVITE SVA IZDANJA JUGOSLOVENSКИH MARAKA OD 1945 GOD. NADALJE.

DVESTAPEDESET GODINA ZEMUNSKOG KONTUMACA

Vojin Višacki

Pojavom kuge u Evropi, sredinom XIV veka, pored mnogih država i Austrija je bila ugrožena, zarazom. Prema geografskom položaju Austrija je bila najviše ugrožena, jer se graničila sa Turskom. Već tada preduzimane su razne mere da se ljudi i roba izoluju, kako ne bi bili uzrok daljem širenju zaraza. Odluka dubrovačkog Velikog veća iz 1377. godine smatra se kao najstariji podatak o izolaciji putnika. Izolacija putnika i robe trajala je tada četrdeset dana, pa je ovaj period dobio naziv karantin. Dubrovački karantin nije trajao četrdeset dana nego trideset. Prva odluka o karantinu zabeležena je u dubrovačkoj knjizi zakona, tzv. zelenoj knjizi, koja također sadrži odredbe protiv onih koji dolaze iz zaraženih mesta kao i o postupku sa robom. (1)

Primer Dubrovnika sledili su i drugi gradovi u oblasti Mediterana. Sem pomorskih, organizuju se i kopneni karantini stvaranjem posebnog zaštitnog pojasa, tzv. sanitarnog kordona, koji se obično prostirao uz državne granice ili tokove reka. Međutim bilo je i lokalnih kordona koji se mogao postaviti u slučaju izbijanja zaraze oko jednog sela, ili čak oko jedne kuće.

Opasna zaraza besni u Ugarskoj 1708, zatim 1713. godine u donjoj Ugarskoj kao i u Beču. Stoga je car Karlo VI svojim reskriptom od 22. X 1728. godine osnovao stalan sanitetski kordon za borbu protiv svih zaraza koje bi ugrožavale carevinu. U stvari, na našem je području stvoren dobro organizovan pojas zaštite, pa je Austrijska Carevina duž svoje južne granice stvorila sistem odbrane s nizom kontumacijskih stanica i rastela. Prve kontumacijske stanice nastale su u razdoblju od 1730. do 1740. godine u Hrvatskoj, uz Savu i Unu, i u Transilvaniji. Najstarija i najvažnija u sastavu ovog sanitarnog kordona nalazila se u Zemunu. Sanitarni kordon raspušten je 1872. godine uoči rasformiranja Vojne granice, pa je iste godine ukinut i zemunski kontumac.

Pošto se ove godine navršava 250 godina od osnivanja zemunskog kontumaca, to se želim osvrnuti na period postojanja ove značajne institucije, jedne od najvažnijih tačaka u borbi protiv zaraza sa Istoka. Sadržaj članka odnosi se samo na postupak sa pismima u kontumacu, a prema propisima, naredbama i zakonima koji će biti prikazani sažeto. Ta, kođe, prikazane su sve sanitarne oznake koje je ovaj kontumac upotrebljavao.

SANITARNI KORDON VOJNE GRANICE

Organizovanje prvobitne Vojne granice počelo je 1578. godine, pošto ju je car Rudolf predao na upravu svom stricu erchercogu Karlu, sinu Ferdinanda I, koga su Hrvati izabrali 1527. godine za svog kralja. U burnom političkom životu Hrvatske i sukobima oko nadležnosti u Vojnoj granici, ova se postepeno formira kao posebno područje izdvojeno iz sklopa hrvatske kraljevine. Habzburški dvor je 1702. godine uspostavio posavsko-podunavsku Vojnu granicu. Delovi sremske i slovenske teritorije duž Save od Gradiške do Zemuna i duž Dunava od Zemuna do Petrovaradina uključeni su u Vojnu granicu. Posle beogradskog mira Vojna granica je produžena do Pančeva preko Kovina do Županeka (Stare Oršave). Kad je Austrija u nekoliko ratova (1716 — 1718), (1737 — 1739) duboko prodirući na Balkan proterala Turke iz centralne Evrope preko Save i Dunava i ustalila državnu granicu prema Turskoj-Vojna granica dobija određene konture. Pojas Vojne granice obuhvatio je više od jedne trećine današnjeg jugoslovenskog tla u ugarskom delu Habzburške Monarhije. Kao takva, Vojna granica bila je potčinjena austrijskim centralnim organima, odnosno Dvorskom ratnom savetu. Ovaj najviši organ preko postojećih generalnih komandi kontrolisao je sistem bezbednosti duž cele Vojne granice.

Postepeno, graničari pored vojničke dužnosti dobijaju novu: da budu sanitarni stražari na granici prema Turskoj. Ranije, tokom XVII veka na ovoj teritoriji preduzimaju se protivepidemijske mere povremenog karaktera. Carinskim patentom o zaštiti od kuge izdanim 1710. godine naređeno je graničarima da u slučaju potrebe spreče svaki promet preko granice. (2) Da bi se ovo sprovelo nije bilo lako, jer je teritorija od Karpata do Jadranskog mora prostorno bila velika.

Uporedo sa osnivanjem Vojne granice (1578), formirano je u Beču jedno telo za organizovanu borbu protiv zaraze koja je često prenošena sa Istoka u Beč, Donju Austriju i Štajersku. (3)

Ovde ću skraćeno dati pregled organizacije i delovanja sanitarnog kordona.

Ovo je telo bilo sastavljeno od pet instancija: dvora, donjoaustrijske vlade, grada Beča, sveštenstva i Bečkog univerziteta. Njegovi predstavnici u prvoj polovini XVII veka zovu se commissarii sanitatis; nešto docnije to telo se zove Consilium sanitatis.

Consilium sanitatis u Beču trudio se krajem XVII i početkom XVIII veka da suzbije kugu, ali bez nekih željenih rezultata. U Beču se tada razmišljalo o preduzimanju opširnijih

sanitarnih mera da bi se zaraza suzbila. Consilium sanitatis postao je 1719. godine Consilium sanitatis aulica (Dvorska sanitetska komisija).

Reskriptom cara Karla VI 1728. godine trebalo je da se formira stalni sanitetski kordon, ali iz objektivnih razloga (povlačenje Austrije iz Srbije, rat za austrijsko nasleđe, smena na prestolu) ovo se nije moglo u potpunosti sprovesti. Solidnije organizovanje ovog kordona moglo se sprovesti tek po reformi 1749, a pogotovo posle osnivanja Sanitetske dvorske deputacije (Sanitatis Hofdeputation) 1753. godine. Ovu je deputaciju ukinula M. Terezija 1776. godine i celokupni sanitet u Vojnoj granici stavila pod upravu Dvorskog ratnog saveta. Otada su svi službenici kontumaca i rastela primani u vojničku službu kao i sva druga vojna lica. U to vreme svaka generalna komanda imala je svoju sanitetsku komisiju. Prvo je stvorena erdeljska 1737. godine sa sedištem u Sibinju (Hermannstadt), a ona pri Slavonsko-sremskoj generalnoj komandi u Osijeku. Ove sanitarne komisije postojale su ne samo kao savetodavni organi za sanitetska pitanja na terenu svojih komandi, već su i preduzimale izvesne sanitetske mere na kordonu.

Sam kordon predstavljao je zemljišni pojas od 50 do 500 i više metara širine, koji se pružao duž same državne granice Austrije prema Turskoj. Prostirao se od Jadrana duž Save i Dunava i preko karpatskog luka do Bukovine na preko 2000 km dužine. Pored ovog glavnog i najvećeg kordona postojali su u pozadini i sporedni kordoni, koji su se formirali u slučaju prenosa kuge kroz glavni kordon.

Svaki kordon na terenu jedne granične regimente imao je svog komandanta, i bio je podeljen na sektore. Komandatu su bili potčinjeni kapetani, koji su komandovali sektorima. Sektor je imao i podsektore, kojima su komandovali niži kapetani ili pomoćnici. Čim bi čuli da se s one strane granice pojavila kuga, oni su podnosili komandantu sanitetske raporte. Od primljenih raporata on je sastavljao izveštaje o kretanju kuge u Turskoj kao i o stanju na kordonu i slao ih od 1767 do 1776. godine sanitetskoj komisiji pri generalnoj komandi na dalju ekspediciju Dvorskom ratnom savetu.

Dužnosti sanitetskih komisija bile su: prvo da strogo vode računa o zdravstvenom stanju u susednim turskim oblastima, u prvom redu u Bosni i Srbiji. Carski poslanik u Carigradu redovno je slao izveštaje o kretanju zaraze u Turskoj, a ova je odmah obavestavala potčinjene joj komisije. Sanitetska komisija štafetom je obavestavala Sanitetsku dvorsku deputaciju i od nje očekivala dalje direktive.

Sanitetske komisije svih generalnih komandi slale su dva puta mesečno izveštaje od 1776. godine Dvorskom ratnom savetu u Beču, koji je u svojim rukama držao svu vojnu pa i sanitetskokordonsku službu.

USTANOVE SANITARNOG KORDONA

Ovde su postojale dve vrlo važne ustanove preko kojih su održavane trgovačke i druge poslovne veze između Austrije i Turske. Merodavni faktori doneli su rešenje o podizanju kontumaca i rastela u Zemunu i drugim mestima na granici.

Kontumaci su ustanove u kojima su lica i roba koja je dolazila sa Istoka morali izdržati karantin (probu zdravlja) da bi se utvrdilo da li su nosioci uzročnika zaraznih bolesti, koje su došle do izražaja za vreme izdržavanja karantina.

Kontumaci su osnovani na glavnim prelazima austro-turske državne granice. Formirani su oko 1740. godine, ograđeni palisadima, a građeni od dasaka, a od 1770. godine pristupilo se planskom zidanju. Svaki se kontumac delio na dva dela: na spoljni ili eksponirani, izložen opasnosti i na unutrašnji ili neekspozirani koji nije bio izložen opasnosti. (4)

Prema položaju i važnosti kontumaci se dele na glavni kontumac (Haupt. contumazen), kontumac i predkontumac (Vorkontumaz).

Tako, dok je glavni kontumac bio u St. Banovcima i funkcionisao 1760 — 1770. godine, u Zemunu se nalazio vorkontumaz. (5)

Takođe, u Paraćinu formirao se glavni austrijski kontumac od 1720 do 1737. godine za vreme okupacije Srbije, pa je Zemunski vorkontumac imao podređenu ulogu u odnosu na Paraćin.

Rastel je specijalno uređeno tržište za razmenu robe između graničara i turskih podanika. Uređivani su na sporednim putevima, iza kordonskog pojasa, obično duž reka. Uspostavljeni su tek 1768. godine. Rasteli se dele na: glavne rastele (Haupt Rastellen), samostalne sanitarno-trgovačke ustanove; kontumacke rastele (Contumaz Rastellen), koji se nalaze pored kontumaca, a potpadaju pod njihovu upravu, i na filijalne rastele (Filial Rastellen), koji su dosta udaljeni od svojih kontumaca i do dvadeset i više kilometara. (6)

U protokolu Dvorske sanitetske komisije od 17 III 1740. godine zapisano je da je toga dana raspravljano o uređenju stalnih kontumaca, a da je u Zemunu takav već urađen. (7)

Već 12. VI 1740. godine donesen je zaključak na sednici iste komisije da se podignu stalni kontumaci — »Perpetuirliche kontumazen« i to 3 u Erdelju prema Moldaviji, 5 prema Vlaškoj, dva u Banatu, u Oršavi i Pančevu, jedan u Sremu, u Mitrovici, dva u Slavoniji, u Brodu i Staroj Gradiški. Godine 1743. zabeleženo je da banatski, sremski i slavonski kontumaci rade.

Što se tiče podizanja i rada zemunskog kontumaca postoje različiti podaci o njegovom osnivanju. Po N. Rukavini osnovan je prema Howard-u 1750. godine, a nije isključeno i ranije, jer postoje dokumenti sanitetskih vlasti koji na to upućuju, a i tvrdnje nekih autora da postoji od 1730. godine. Prema podacima iz Medicinske enciklopedije osnovan je 1730. godine kao najstariji i najvažniji kopneni kontumac. Prema brošuri prof. T. Ilica, austrijski merodavni faktori doneli su rešenje da se podignu kontumaci u Zemunu i drugim mestima. Tako je u Zemunu podignut 1730. godine kontumac kao prvi i najstariji na području Vojne granice. To se zaključuje i iz protokola Dvorske sanitetske komisije iz 1740. godine. Takođe i prema brošuri dr. Markovića osnovan je kontumac u Zemunu 1730. godine i to na prostoru koji danas pokrivaju park, realka i zgrade kotarske oblasti. (8) Odmah zatim podignuti su u Brodu i Kostajnici prema Bosni, u Mitrovici, Pančevu i Županeku prema Srbiji. Ovi najviši sanitarni uredi treba ujedno da budu i najstarije kontumacijske stanice u Vojnoj granici. Prema prof. T. Ilicu arhiva zemunskog kontumaca je postala 1730. godine kad je i kontumac podignut. (9) Ova je arhiva složena 1914. godine u burad i poslata u Petrovaradin. Uprkos svim traganjima tamo se ne nalazi. Trebalo bi da bude u Beču, jer je sav sanitet u Vojnoj granici bio pod najvišom vlašću Dvorskog ratnog saveta. Prema ovim podacima arhive nema da bi se na osnovu dokumenata moglo zaključiti kad je kontumac otvoren. Bez obzira na sve ovo možemo zaključiti da je zemunski kontumac sigurno otvoren 1730. godine, ali ne kao glavni kontumac, jer je glavni bio u Paraćinu u okupiranoj Srbiji. Najpre je podignut sa štatlskim zgradama ograđen plotom, docnije je postepeno dograđivan 1763, 1766, 1785, a 1787. je proširen i zaokružen. Ova se ustanova sa čitavim kompleksom zgrada nalazila na jugozapadnom delu varoši gde se sada nalazi park i gimnazij, narodni dom, dve kapele i druge zgrade. Sem ostalih prostorija nalazilo se i odeljenje za dezinfekciju pisma.

Prvi rasteli prema podacima iz Sanitetskog normativa iz 1770. godine formirani su 1768. godine. Ukupno bilo ih je četiri i to: Kuk (Lička regimenta), Rakovica (Ogulinska regimenta), Tiševo (Rudanovac) (Otočka regimenta) i Gnojnica (Slunjska regimenta). (10)

Prema Carl Beruh. von Hietzingeru imamo u Vojnoj granici sledeće kontumace:

Zavalje i Maljevac u Karlovačkoj granici.

Kostajnica u Banskoj Hrvatskoj.

Brod i Zemun u Slavonskoj granici.

Pančevo i Županek u Banatskoj granici.

Vulkan, Rothenthurm, Torzburg, Tömös i Bodzan u Walahijskoj granici.

Oitofs, Gymefs i Tolgyes u Seklerskoj granici. (11)

Međutim, prema dokumentima, odnosno planovima Državnog arhiva u Budimu, koji su mi dati na uvid ljubaznošću prof. T. Ilica imamo sledeće kontumace i rastele:

Dvor na Uni, kontumac.

Rudanovac, kontumac.

Zavalje, kontumac.

Maljevac, kontumac.

Slunj, kontumac.

Jasenovac, kontumac.

Prosičeni Kamen, rastel.

Stara gradiška, kontumac, kasnije rastel

Kostajnica, kontumac.

Sl. Brod, kontumac.

Sremska Mitrovica, kontumac, kasnije rastel.

Zemun, kontumac.

Stari Banovci, kontumac.

Banatska Palanka, kontumac u XVIII veku, kasnije rastel.

Kovin, rastel u XIX veku.

Županek, kontumac.

Stara Oršava, rastel.

U Erdelju se nalazilo 11 kontumaca.

Rodna, Birtzke, Czikhymes, Oitos prema Moldaviji.

Bodzan, Tömös, Terzburg, Rotenthurm, Vulkan prema Vlaškoj.

Prema podacima prof. Ilica, na Banatskom kordonu na današnjem jugoslovenskom području postojala su tri rastela — kod Omoljice, kod Kovina pod nadzorom pančevačkog kontumaca i kod Stare Palanke, zatim van naše granice u Rumuniji, kod Stare Moldave, Svinjice i kod Stare Oršave, pod nadzorom županečkog kontumaca. Takođe imamo i dva kontumaca: Pančevački na jugoslovenskoj granici, a drugi u Županeku nešto severnije od Stare Oršave, na rumunskoj strani Banatskog kordona prema Turskoj. (12)

Najvažniji, najveći i sa najvećim prometom bio je zemunski kontumac.

Na osnovu ovih podataka, a prema navedenim izvorima o formiranju kontumaca i rastela imamo pregled rada svih sanitarnih ustanova.

Popis ovih sanitarnih ustanova olakšava istraživanje sanitarnih oznaka, što je predstavlja najteže područje zbog evidencije koje su ustanove raspolagale ovim oznakama.

SANITARNI POSTUPAK SA POŠTOM

Veće sanitarno telo formirano u Beču koje je kasnije dobilo naziv »Consilium sanitatis« izdalo je za sto godina (1580 — 1680) 14 uredba i propisa o načinu borbe protiv kuge. (13).

Po pravilima za čišćenje pisma u kontumacima od 1713. godine bilo je naročitih lica za čišćenje »pošto spoljno čišćenje, umakanja pisama u sirće nije potpuno dovoljno, jer kad se izvuku ipak se u njima može zadržati stara zaraza, pa je potrebno da se pisma otvore i drže iznad dobro zagrejanog sirćeta, pa tako očiste sirćetnom parom, a onda opet zatvore«. (14).

Kasnije za izdržavanje karantina lica i robe postupalo se po »Contumaz und respective reinigungsordnung-u« iz 1731. godine, koji je preštampan 1738. u Beču, a 1740. u Sibinju (Hermannstadt) u Erdelju. (15)

Štampan je kao uputstvo u Beču, a sadrži 10 tačaka sa zaključkom.

Na osnovu ovoga uputstva pisma se moraju propustiti pre otvaranja kroz jako vrući rastvor sirćeta, da bi se posle na pari ovoga rastvora dezinfikovala, a zatim ponovo zatvorila.

Prema zdravstvenom zakonu M. Terezije iz 1770. godine određuju se mere za zaštitu od epidemija i dezinfikuje pošta. (16)

Prema ovom Normativu, koji je dosta opširan i sadrži preko 100 strana, a po paragrafu 11, II instrukcije, pisma bez obzira na koga glase treba da se dezinfikuju dimljenjem u kontumacu kad nema opasnosti od zaraza. Kod sumnjivih slučajeva sledi povećano vreme dezinfekcije. Ovakva pisma treba propustiti kroz topao rastvor sirćeta, a u slučajevima da ista ne sadrže uzročnike zaraza treba ih privremeno izvaditi i sa ostalim pošiljkama podvrći dezinfekciji.

Posle terezijanskog normativa novi važan zakonski akt bio je Pest-Polizei Ordnung iz 1837. godine. (17)

Ovaj raspis, u vidu posebnog štampanja, sadrži 126 paragrafa, na 67 strana velikog formata i sa dodatkom od 17 paragrafa na četiri strane.

Prema 42. paragrafu potreban je sanduk za dimljenje i komora sa dimnjakom za dezinfekciju pisma.

Prema 45. paragrafu gde komora za dezinfekciju pisama nije spojena sa komorom za razgovor i pregled najpodesnije je spojiti sa komorom za dimljenje.

Novi sanitarni postupak radi čišćenja brodova, osoba, robe, stvari, pisama i životinja donet je 1852. godine. (18)

Postupak ima osam poglavlja i dosta je opširan. Ovde ću izneti samo onaj deo koji se odnosi na postupak sa pismonosnim pošiljkama.

Četvrto poglavlje u odseku F odnosi se na čišćenje pisma.

Prema opštem propisu dezinfekcija pisma vrši se izloživši pisma toploti i kađenju proizvedenom iz jedne smeše koja se sastoji iz jedne četvrtine istucanog sumpora, jedne četvrtine istucane šalitre i dve četvrtine pšeničnih mekinja. Da bi toplota i para mogle delovati na sve strane, pisma se imaju isprobati ili sasvim otvoriti pošto se spolja dezinfikuju.

A. U slučaju kad nema zaraze

Pisma koja nisu preko pola palca debela ne treba otvarati, nego prokaditi pošto se samo isprobodu.

Takva su pisma sledeća:

1. Službena pisma i omoti upućeni c. k. vlasti.
2. Privatna pisma i omoti određeni za carevinu.
3. Službena pisma i omoti organa inostranih vlada koji se nalaze u Turskoj.
4. Pisma i omoti upućeni strankama u inostranstvu.

Sva pisma i omoti pod 1, 2, 3 i 4, ako su preko pola cola debeli imaju se otvoriti.

B. U slučaju sumnje na zarazu i pri zarazi

Pri sumnji na zarazu i pri zarazi imaju se sva pisma otvoriti i zavoji izuzimajući:

1. Službena pisma i zavoje, koje c. k. vlasti upućuju na druge vlasti carevine.
2. Službena pisma i zavoje organa inostranih vlada koji se nalaze u Turskoj. Takva pisma i zavoji imaju se samo probosti i prokaditi. Ovo važi samo za pisma i omote koji nisu deblji od pola palca i ne sadrže zarazne predmete.

Službena pisma upućena veličanstvu ili na c. k. Ministarstvo inostranih dela imaju se uvek i bez obzira na njihovu veličinu samo spolja prokaditi, zatim poslati Ministarstvu spoljnih poslova da se očiste iznutra.

Ako bi inostrane vlade želele da se pisma upravljena na ambasadore ili poslanike nastanjene u inostranim zemljama, podvrgnu spoljnom čišćenju, dovoljno će biti da izjave, da će ih oni sami iznutra očistiti.

Postupak kojeg se treba držati pri probadanju, otvaranju i kađenju pisma i paketa

Probadanje pisma može se najbolje i najbrže uraditi mašinom sličnom onoj koja se upotrebljava za carinsko pečačenje, čija klješta na donjem kraju imaju umesto pečata metalnu ploču, u koju su zabijene oštre i dobro zašiljene igle uredno rastavljene da se pismo pod takvom pločom na daščici od nekog drveta samo jednim pritiskom na više mesta probode. Gde takvih igala nema pisma se mogu probosti šilom ili na više mesta prorezati ostrim nožem.

Pisma tako probodena ili prorezana prihvaćice se klještima i jedna po jedna staviće se nad žeravicu, toplotu i gustu sumpornu paru.

Sva službena i privatna pisma, koja se po propisima imaju otvoriti, najpre makazama prorezati, a da se ne ošteti pečat, čistiće se držeći ih klještima nad jakim vatrom ili u priboru za kađenje. Drugi način čišćenja (pisma staviti na spravu određenu za kađenje) primeniće se samo kad bude puno pisama, zbog čega je pribor za kađenje potreban samo u onim zdravstvenim ustanovama gde dolazi veliki broj pisama za čišćenje.

Kađenje klještima vršice se nad žeravicom tako daleko od plamena, da se pisma ugrelu koliko je potrebno. Listovi koji vise imaju se drvenom hvataljkom neprestano držati; zato se istim klještima ima list po list prevrtati, da para dohvati svaki list po celoj površini.

Pisma koja se moraju otvoriti čistiće se u posudi za kađenje na isti način kao ona koja se imaju probiti, ali s tom razlikom, da se pisma ne bi pomešala imaju se ista dobro učvrstiti tupim drvenim vilama i tako staviti u gore navedenu posudu.

Kad se pisma dezinfikovana sasvim ohlade, imaju se ponovo složiti i pošto se ponovo stave na svoje mesto zalepiti voskom i na njih udariti pečat kontumačkog ureda.

Sva pisma i zavoji koji se ne probodu niti otvore, nego samo spolja očiste, pošto se prokade ima ih kontumačni ured zabeležiti samo rečima »Čisto izvana a nečisto iznutra«. Na onima pak pošto su probodena i otvorena uredno očišćena ima se napisati »Čisto izvana i iznutra«.

Otvaranje, čišćenje i zapečaćivanje svih pisama bez razlike ima u tu svrhu određena osoba stalno izvršavati pred barem jednim kontumačnim službenikom.

Čitanje otvorenih pisama od strane onih koji se njima zanimaju ili sa strane drugih osoba nije dopušteno ni pod kojim uslovima uz najstrožu odgovornost.

ODNOS ZEMUNSKOG KONTUMACA PREMA KONTUMACIMA U SRBIJI

Posle više uspešnih ratova Austrija posle Požarevačkog mira 1718. godine prodirući u Srbiju pristupa osnivanju kontumaca. U cilju osiguranja od zaraza prema Turskoj Austrija osniva kontumace u Paraćinu, Čačku i Crnoj Bari. Takođe formira se ad hoc kontumac u predgrađu Beograda 1738. godine. (19)

U vreme formiranja kontumaca u Zemunu u Srbiji su već radili austrijski kontumci koji su vršili dezinfekciju poštanskih pošiljaka koje su dolazile iz Turske. Najveći broj ovih pošiljaka upućivan je u glavni kontumac, koji se nalazio u Paraćinu radi sanitarnog postupka. Kao najveći i glavni, kontumac u Paraćinu vršio je sanitarni postupak sa poštom koja je bila u prolazu kroz Srbiju, tako da zemunski vorkontumac nije imao potrebe da ovu poštu uzima u postupak. On nije mogao ni po svom položaju i funkciji da vrši ovu dezinfekciju, jer po okupaciji Srbije zemunski vorkontumac imao je podređenu ulogu u odnosu na Paraćin. Takođe u blizini bio je i beogradski kontumac kao i ostali u Srbiji koji su mogli da izvrše dezinfekciju upućene pošte. Mnogi autori navode da nema sanitarnih oznaka o izvršenoj dezinfekciji pisama u ovim kontumacima. Autor takođe nije našao oznake ovih kontumaca, ali tragova svakako ima, a oni se mogu naći u bečkim i peštanskim arhivima.

U cilju suzbijanja kolere sa severa osnivaju se u Srbiji dosta primitivni kontumaci 1831. godine u Poreču, Čupriji, Beogradu, Golubcu i Dobrinju (Dobra). Ovi su kontumaci radili kratko vreme. (20)

Pošto je zaraza dolazila sa severa zadatak ovih kontumaca bio je da vrše dezinfekciju pošte koja je dolazila iz navedenog pravca.

Zbog pojave kolere u Zemunu upravnik grada Beograda Cvetko Rajović izveštava knjaza Miloša 6. VIII 1831. godine da je radi privremenog kontumaca dao da se očiste magaze pokraj Save ka Topčideru; dezinfekcija pisama vrši se u Zemunu pod našim nadzorom. (21)

S obzirom da su ovi kontumaci funkcionisali kratko vreme, a zaraza je pretila sa severa, sigurno je zemunski kontumac vršio dezinfekciju pošte koja je ulazila u Srbiju pravcem prema Beogradu.

Naredbom knjaza Miloša od 21. VIII 1836. godine osniva se kontumac u Aleksincu. (22) Carigradsko-bečka pošta kao i ostala pošta koja je dolazila iz Turske upućivana je u Aleksinac radi dezinfekcije. Carigradsko-bečka, konzulska i trgovačka pošta upućivana je na sanitarni postupak po dogovoru između zemunskog kontumaca i srpskog praviteljstva. Austrijski konzulat na osnovu predloga zemunskog kontumaca moli Popečiteljstvo inostranih dela da u vezi s otpravljanjem c. k. dvorske pošte izda naredbu da se dolazak i odlazak ove pošte u Aleksinac javi neposredno telegrafskim putem zemunskom kontumcu. Od strane srpskog telegrafskog nadležstva ovo je već ranije upražnjavano ali neredovno, pa se sada moli za redovan telegrafski izveštaj o prispeću ove pošte.

Paket sa poštom za beogradskog konzula stavljan je u paket koji je upućivan za Zemun, pa je sa ovom poštom bio poseban postupak. U Aleksincu nije otvaran, već u Zemunu.

Sva trgovačka pošta do Uredbe u Srbiji slata je u Zemun na dezinfekciju, a zatim vraćana na raspodelu.

POSEBAN POSTUPAK SA POŠILJKAMA PRE PRIJEMA U KONTUMAC

Pošta upućivana u zemunski kontumac dolazila je iz dva pravca. Prvi koji se najviše koristio išao je kroz Srbiju i to pravcem Niš-Beograd. Drugi pravac išao je preko Bugarske. Sva pisma koja su dolazila u zonu Vojne granice drugim pravcem dočekivana su dobro organizovanim sanitarnim kordonom sa nizom kontumacijskih stanica. Pošiljke upućene prvim pravcem za vreme okupacije Srbije (1718 — 1739) mogle su biti dezinfikovane u Paraćinu, gde je Austrija okupacijom Srbije formirala glavni kontumac, ili u beogradskom predgrađu Karlstadt-u. (23) Kasnije, povlačenjem Austrije iz severne Srbije posle beogradskog mira 1739. godine, sve do osnivanja aleksinačkog kontumaca, pošiljke su bile dezinfikovane u zemunskom kontumacu, sem za vreme rada banovačkog kontumaca (1760 — 1770) kad je zemunski bio vorkontumac.

Poštanski put Beč—Carigrad koji je preko Zemuna išao kroz Srbiju 1746. godine postao je redovan poštanski put kojim je jedanput mesečno išla pošta između Beča i Carigrada. (24)

Odlukom c. k. Dvorske komore uspostavljena je 1792. godine polumesečna pošta preko Niša i Beograda. (25) Međutim, zbog neredovnih prilika u Srbiji od 1771 — 1792. godine poštanski put preko Srbije prebačen je preko Rumunije (Hermannstadt) i Bugarske, ali od 1792. godine vraća se ponovo preko Srbije. Zbog nesigurnosti puteva ova se veza često prekida i ponovo prebacuje drugim pravcem.

Ovaj levantinski poštanski put, koji je išao kroz Srbiju preko Paraćina i Beograda, bio je vrlo važan za Austriju. Dok nije osnovan aleksinački kontumac, ovako prispela pošta dezinfikovana je u Zemunu. Međutim naredbom knjaza Miloša 1836. godine na granici prema Turskoj formira se sanitarni kordon i organizuje stalni kontumac. Vodeću ulogu u borbi protiv zaraza sa Istoka preuzima aleksinački kontumac, jer se nalazio na glavnom poštanskom putu koji je vodio od Carigrada do Beča. Svojim geografskim položajem kao da mu je bilo određeno da bude istureni bedem ispred austrijskog sanitarnog kordona. Aleksinački kontumac ima prvorazredni značaj za odbranu Evrope od naleta zaraza sa istoka. Stoga je postupak sa poštom u aleksinačkom kontumacu bio od najveće važnosti za Austriju.

a. Postupak sa carigradsko bečkom poštom

Po zahtevu c. k. Internuncija u Carigradu popečitelj unutrašnjih dela preporučio je aleksinačkom kontumacu da od austrijskih kurira u ma koje vreme došli u karantin odmah primaju pakete i po izvršenoj dezinfekciji iste odmah otpravljaju. (26)

Pisma i paketi c. k. dvorske pošte imali su postupak kao sa pismima odnosno poštom koja kroz Srbiju prolazi, pa se sanitarna uredba za ovu poštu nije menjala. Prema paragrafu 64 Uredbe od 1841. godine koja je u Srbiji saobražena sadržaju Uredbe o austrijskim kontumacima ova se pošta mogla samo spolja okaditi. Međutim, dolazilo je do nesporazuma, jer se sa ovom poštom postupalo kao da je upućena za Srbiju, pa je stoga dolazilo do protesta sa austrijske strane. Da bi se izbeglo probadanje paketa ovi su morali da imaju na prednjoj strani adresu za Beč. Docnije, 1857. godine da bi se izgladili stalni nesporazumi ova se pošta izlagala samo spoljašnjem kađenju. (27).

b. Postupak sa beogradskom konzularnom poštom

Ulaskom u Srbiju konzularna pošta morala je biti podvrgnuta sanitarnom postupku u aleksinačkom kontumacu. Srpsko poštećenstvo nastojalo je da se pošta otvara, dok je konzul zahtevao da se torbe ne otvaraju. Da bi se izbegli nesporazumi, preporučeno je kontumacu da se torbe sa pismima otvaraju. (28) Konzul dalje zahteva da se pošta stavlja u paket koji se upućuje za Zemun, koji nije otvaran već samo bušen, kađen i meren i dalje upućen za Zemun. (29)

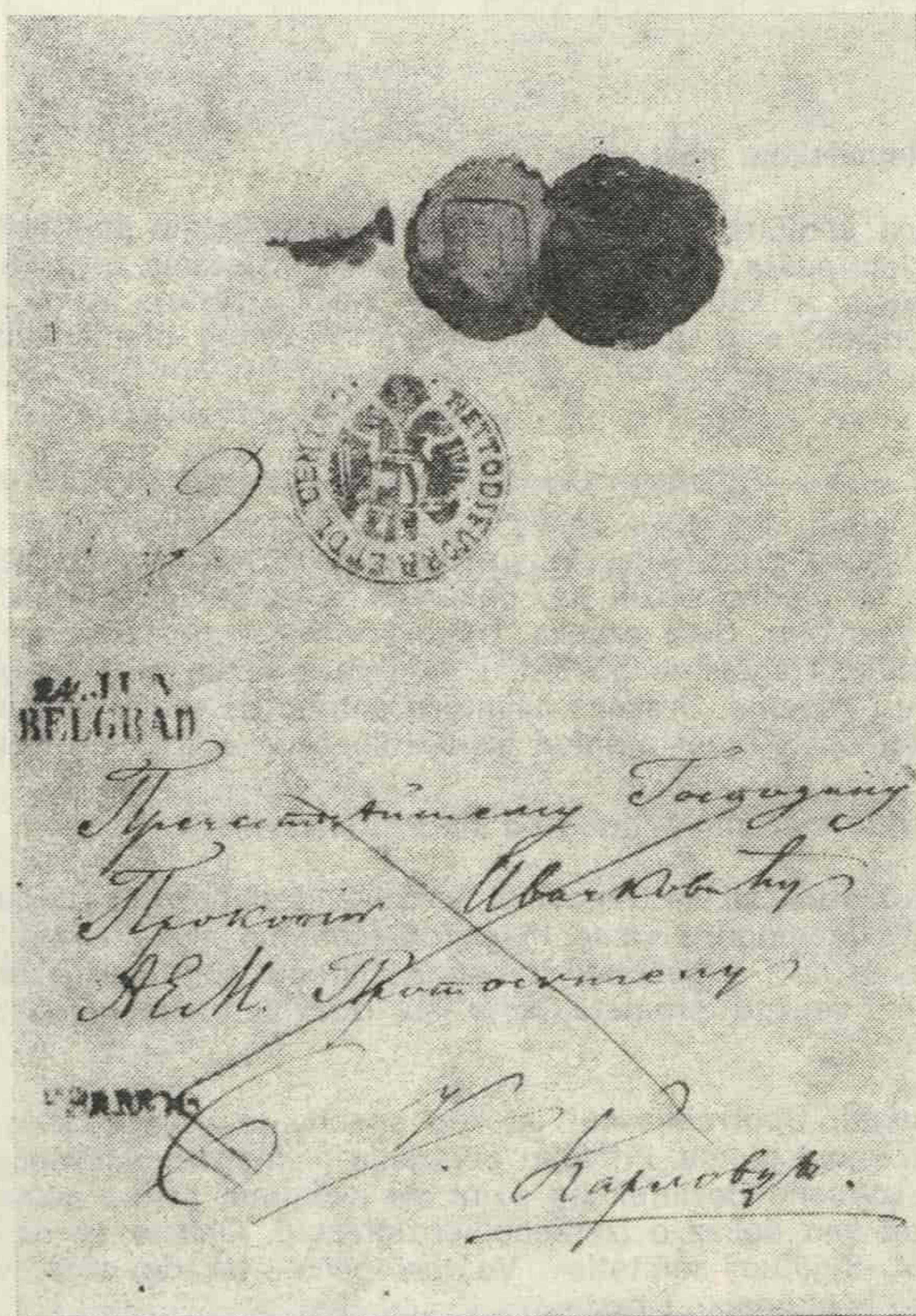
c. Postupak sa trgovačkom i privatnom poštom

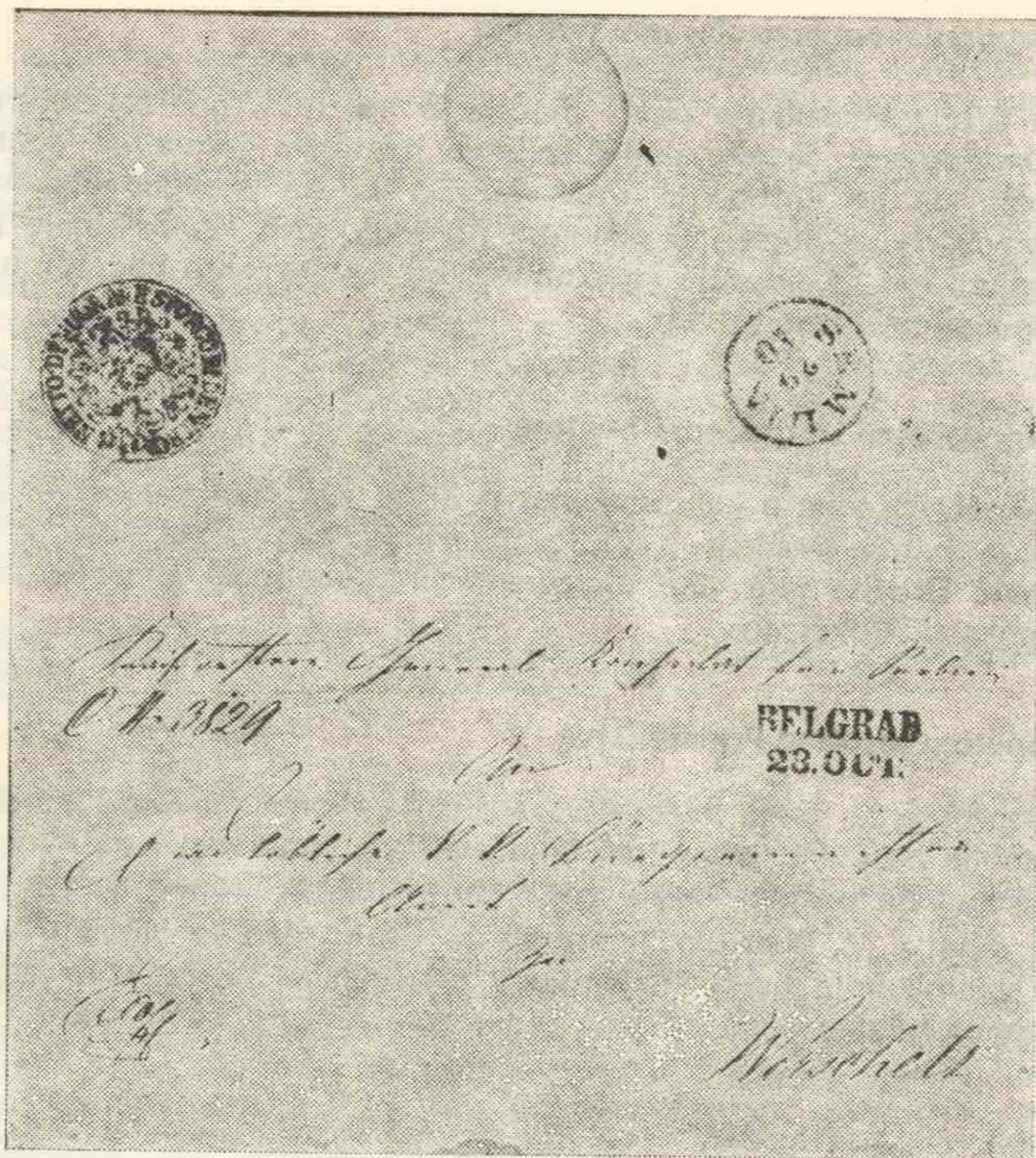
Dok nije doneta Uredba o kontumacima u Srbiji sva pisma upućivana su za Zemun gde su otvarana, a potom vraćana. (30) Prema tome, sva pošta koja je prolazila kroz Srbiju posle donete Uredbe nije više upućivana za Zemun, jer je podvrgavana urednom sanitarnom postupku u Aleksincu.

d. Postupak sa poštom srpskog Praviteljstva

Da se ova prolazeća pošta ne bi otvarala treba pisma da budu manja od pola cola debljine, da se spolja na pismo stavi ime knjaževačkog nadleštva i da ovakva pisma budu snabdevena potvrdom da u njima nema ništa što bi moglo preneti zarazu. (31)

U vezi sa ovim c. k. austrijski konzulat za Srbiju dao je oglas u vezi sa slanjem pisma: »Da sva pisma koja budu snabdevena konzulskim poštanskim žigom i da nisu deblja od pola cola ubuduće neće se više otvarati već samo šilom bušiti.(32)

e. Postupak sa diplomatskom poštom

Kroz zemunski kontumac prolazila je diplomatska pošta iz Carigrada čiji je put vodio kroz Srbiju i ista pošta iz Srbije. Sve je zavisilo od stanja zdravlja u Turskoj. Pošta iz Carigrada propuštala se kao i bečka pošta. U slučaju zaraze pisma su se otvarala u aleksinačkom kontumacu, a u slučaju dobrog zdravstvenog stanja samo su se bola i spolja kadila.

OZNAKE SANITARNIH USTANOVA

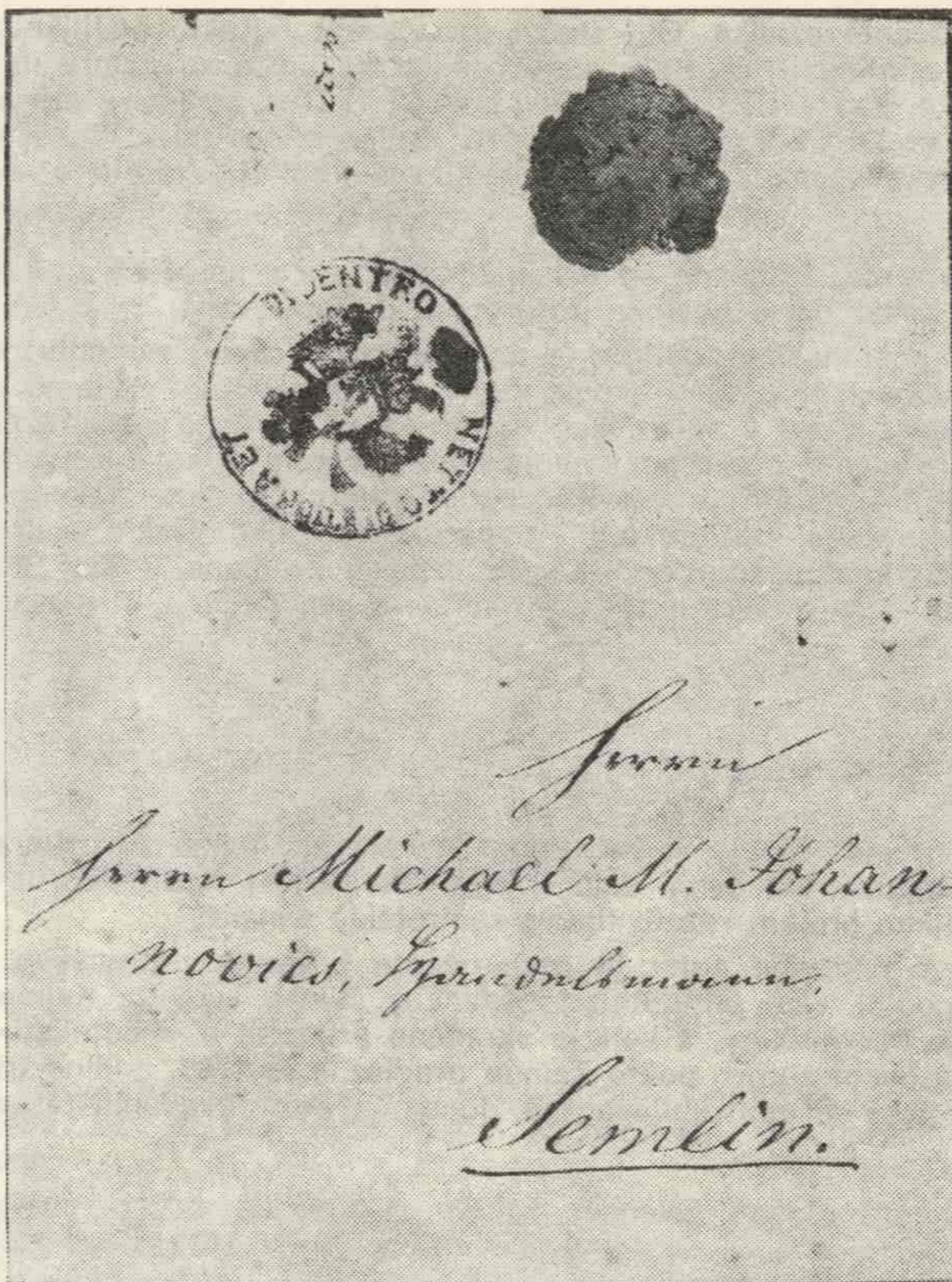
Sanitarne ustanove upotrebljavale su sanitarne oznake za obeležavanje poštanskih pošiljki; ovi znakovi su ujedno služili kao dokaz da je izvršena dezinfekcija i da se mogu uputiti na dalju ekspediciju. Sem oznaka, tragovi izvršene dezinfekcije pisama mogu se naći u raznim oblicima. Tragovi mogu biti u vidu perforacija, mrlja od upotrebljenih tečnosti za dezinfekciju i kađenje. Svakako najinteresantnije su sanitarne oznake na pismima.

Ovde ću izdati opšti kraći pregled sanitarnih oznaka koje upotrebljavaju sanitarne ustanove.

Sanitarne oznake možemo podeliti na sledeći način:

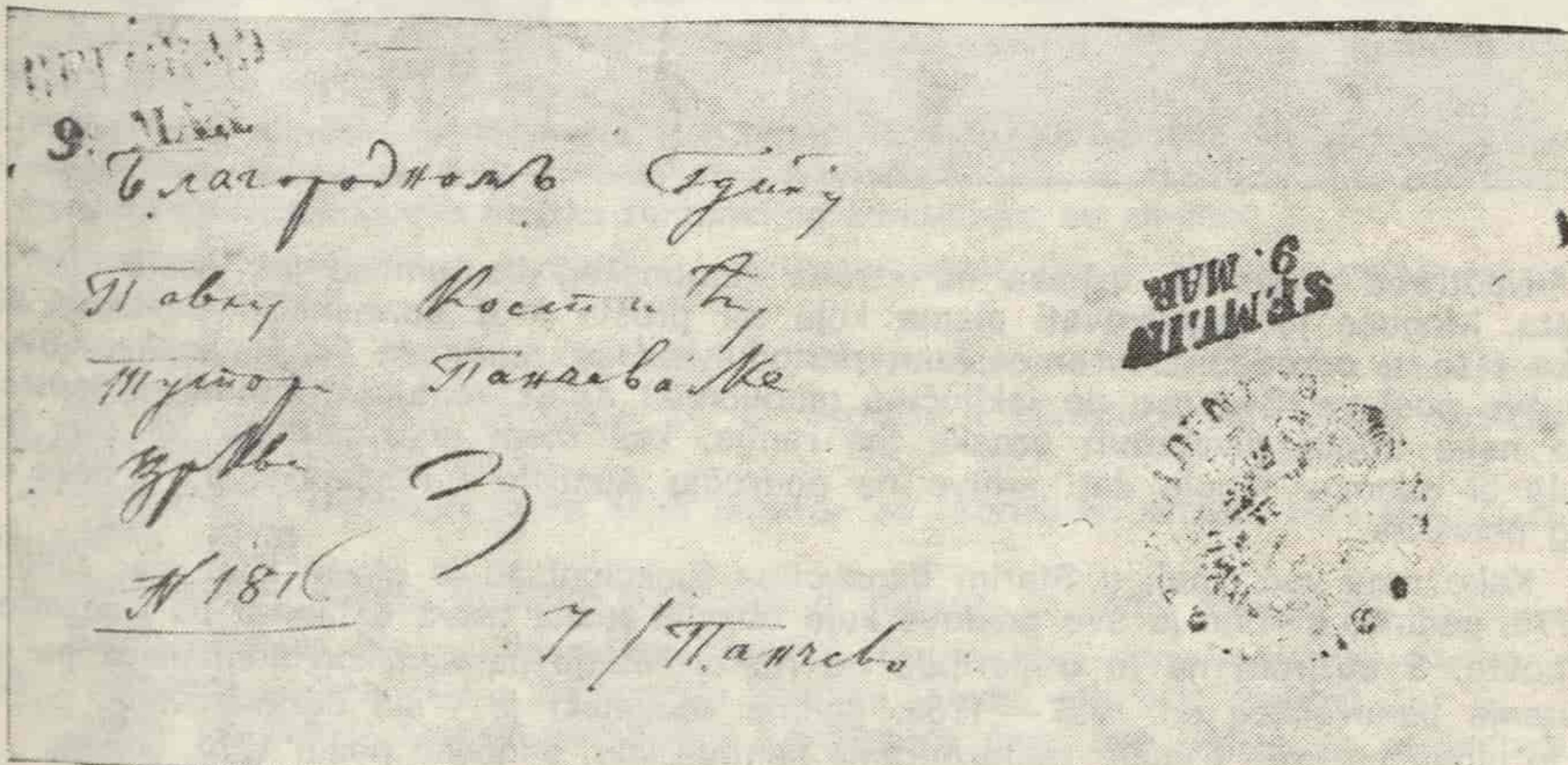
1. **Pisma bez oznake, ali sa tragovima izvršene dezinfekcije.** Ovakav materijal treba pažljivo prosuditi, jer je moguće zameniti sa oštećenjima nastalim od vlage, plesni itd. Ovakva pisma možemo naći u početku stvaranja sistema kontumacijskih stanica, a i kod manjih ustanova bez velikog prometa, koje su izdavale pismene potvrde o izvršenoj dezinfekciji pisma.

2. **Voštani pečati.** Upotrebljavani su kao specijalne oznake, koje treba da garantuju zatvorenost i trajnost pisma. Prilikom otvaranja pisma originalni pečati mogli su biti oštećeni, pa posle izvršene dezinfekcije ovim su pečatima pisma ponovo zatvarana. Pečati su ujedno služili kao dokaz o izvršenoj dezinfekciji. Obično su na latinskom jeziku. Najčešća je oznaka »Sigillum sanitatis«. Voštani pečati takođe označavaju pojedine sanitarne ustanove kao kontumace, i rastele.

3. **Sanitarni žigovi.** Različitog su oblika, a potvrđuju da je izvršena dezinfekcija pošiljke. Ovde nalazimo različite oblike, a najčešći su okrugli. Takođe nalazimo različite tekstove, a najčešći su na italijanskom jeziku, a ređi su na nemačkom jeziku. Najčešći su natpisi »Neto di fuora et di dentro« i »Neto di fuora e sporco di dentro«. Takođe nalazimo žigove sa nazivima sanitetskih ustanova.

4. **Suvi žigovi.** Često se upotrebljavaju u vidu papirnih traka sa žigovima ili otisnuti žigovi na hartiji za službenu upotrebu. Označavaju sanitarne urede pri zatvaranju pošiljaka po izvršenoj dezinfekciji ili služe za službenu prepisku pri zatvaranju akata i pisama.

5. **Žigovi skraćenih oznaka.** Ovi žigovi označavaju poreklo pošiljke a služe i kao dokaz o izvršenoj dezinfekciji. Ove skraćene oznake najčešće se nalaze na pismima koja su prispela iz Turske, kao »TUR«, »TURQUI« i »A. T.«. Ove skraćene oznake upozoravaju da je pošta stigla sa Istoka i da treba izvršiti sanitarni postupak. Takođe nailazimo na znak »SANITA«. Ovakav znak nalazimo u pojasu pomorskih lazareta u početku razvoja ove službe.

6. **Pismene potvrde.** Izdavane su u manjim uredima a najčešće u rastelima. Ova je potvrda služila kao dokaz da je pošiljka po propisu dezinfikovana.

Praktično na poštanskim pošiljkama možemo naći svaku od opisanih oznaka, pojedinačno ili u kombinacijama. Tako ako je izvršena dezinfekcija možemo naći samo žig, a nalazimo u kombinaciji žig i pečat, kao dokaz da je izvršena dezinfekcija i sačuvana tajnost pisma, jer je pismo otvoreno i sanitarnim pečatom ponovo zatvoreno. Često nalazimo samo pečate sanitarnih ureda, ili samo sanitarne pečate. Takođe u kombinaciji nalazimo žigove o izvršenoj dezinfekciji i o poreklu pošiljke. Dakle nailazimo na razne kombinacije, kao što ima pisama bez ikakvih oznaka. Promena u boji hartije, mrlje od kiselina i probušena hartija dokazuju da je izvršena dezinfekcija, a ovakva pisma često su bez ikakve oznake.

SANITARNE OZNAKE ZEMUNSKOG KONTUMACA

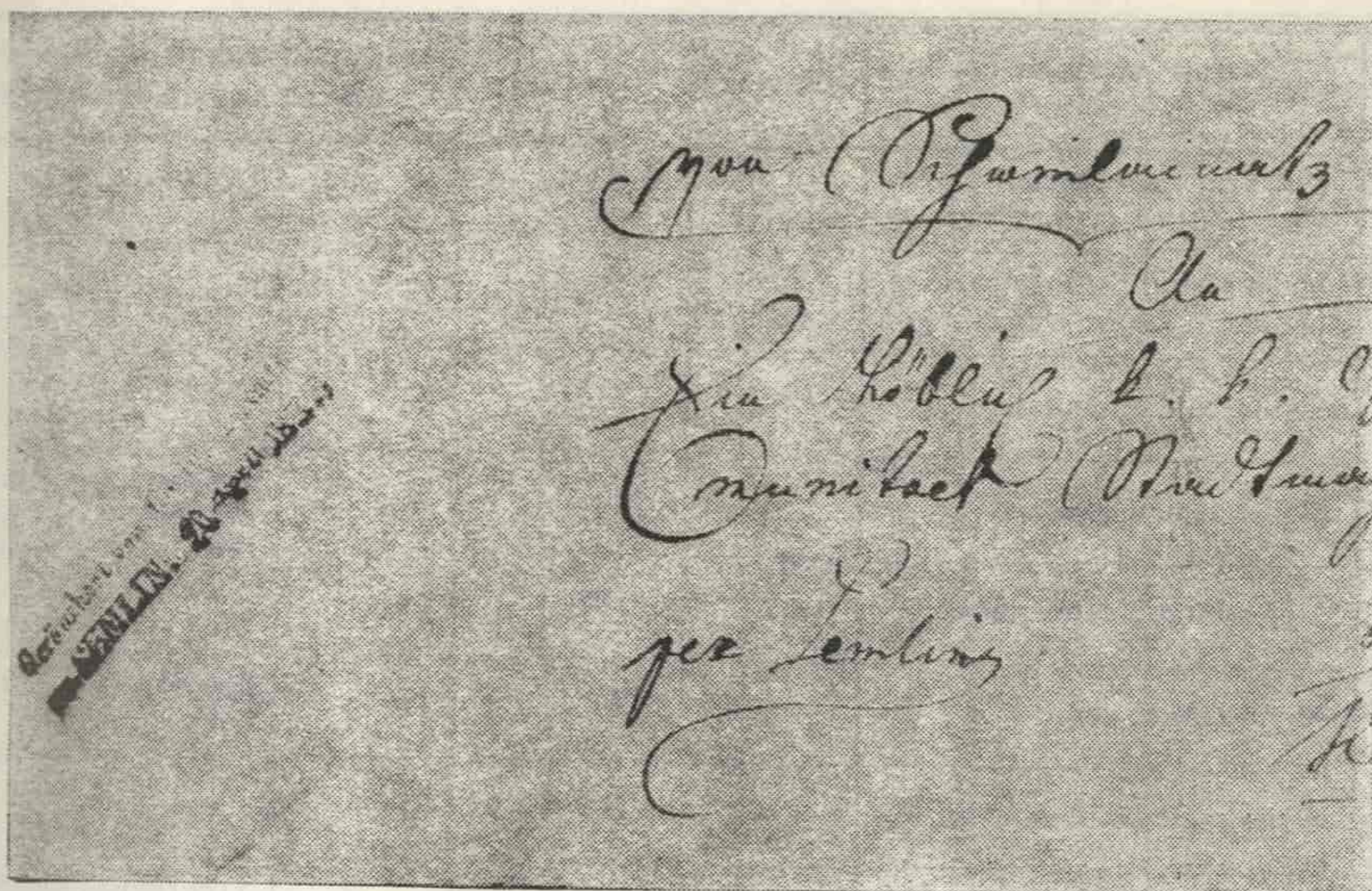
Zemunski kontumac bio je najvažnija sanitetska institucija Austrije na našem području, a može se smatrati i u ovom delu Evrope. Stoga je i razumljivo da je ovaj kontumac raspolagao velikim brojem raznih tipova sanitetskih oznaka.

Istražujući ovo područje autor je prve pečate i žigove zemunskog kontumaca registrovao u 1792. godini. Ovo potvrđuju i podaci iz članka Ludviga Kalmusa objavljenog 1932. godine u »Die Postmarke«, a koji je skraćeno prikazan u »Filatelisti« br. 9 — 10 za 1955. godinu. Prema ovom autoru pošta Zemun predložila je 1787. godine tri probna otiska sanitetskog žiga koji bi se upotrebljavali za žigosanje dezinfikovanih pisama prispelih iz Turske u Zemun.

Upotreba sanitarnih oznaka od strane zemunskog kontumaca još ranije nije mi poznata. Moguće je registrovati pisma koja su prošla kroz kontumački postupak bez oznaka i to u određenom vremenskom periodu kad je zemunski kontumac kao glavni vršio ove poslove. Sve ovo ne isključuje mogućnost da je zemunski kontumac upotrebljavao neke tipove sanitarnih oznaka još ranije, koji meni nisu poznati. Na sve ovo najbolji bi odgovor mogle dati arhive na području Austrije i Mađarske kao i neke sa našeg područja.

Kako smo već izneli u Starim Banovcima funkcionisao je glavni kontumac 1760 — 1770. godine, a vršio je sve poslove koje obavlja jedna takva ustanova pa i dezinfekciju pošte. S obzirom na to u periodu od rasformiranja paraćinskog kontumaca pa do formiranja banovačkog od 1737 — 1760. godine zemunski je vršio dezinfikovanje pošte. Ovu je ulogu preuzeo i posle rasformiranja banovačkog, odnosno posle 1770. godine.

Poznavanje rada zemunskog kontumaca kao glavnog u određenim periodima potrebno je da bi se znalo u kom vremenskom razdoblju treba tražiti zemunske sanitarne oznake.

Ne može se kategorički tvrditi da se ne mogu naći sanitarne oznake dok je postojao zemunski vorkontumac, ali pre treba tragati za banovačkim i paraćinskim oznakama iz glavnog kontumaca.

Zemunski kontumac upotrebljavao je sledeće oznake: Pečate, žigove, suve žigove i skraćene oznake dolazeće pošte.

Ovde dajem pregled sanitarnih oznaka po tipovima i osobinama koje je upotrebljavao zemunski kontumac i to:

1. **Pečati.** Ovi su imali okrugli i ovalni oblik. Veličina varira od 17 do 30 mm. U sredini pečata nalazio se c. k. grb različite veličine i oblika. Natpis je na latinskom jeziku.

2. **Žigovi.** Imamo sledeće žigove prema obliku:

a) Žigovi sa okvirom.

b) Žigovi bez okvira.

c) Ravni žigovi.

Veličina okruglih i ovalnih žigova 28 — 36 mm.

Kod ravnih natpis je na nemačkom jeziku.

U sredini žiga nalazi se c. k. grb različitog oblika i veličine. Boja žiga crna.

3. **Papirni žigovi.** Nalazimo okrugli i ovalni oblik različite veličine. U sredini nalazi se c. k. grb. Ovo su uredski žigovi.

4. **Skraćene oznake.** Označavane rukopisno u vidu skraćenice ili punog naziva. Često označavane rukopisno. Boja crvena, crna i zelena.

Osnovni tipovi sanitarnih oznaka zemunskog kontumaca su sledeći:

1. Sanitarni žig »Sigillum sanitatis« i sanitarni pečat »Sigil. sanitatis semliniensis« iz 1841. godine. (sl. 1)

2. Sanitarni žig bez okvira iz 1851. godine »Netto di fuora et di dentro«. (sl. 2)

3. Sanitarni žig »Netto di fuora et di dentro« i sanitarni žig »Sigil. sanitatis semliniensis« iz 1844. godine. (sl. 3)

4. Sanitarni žig »Netto di fuora et di dentro« sa razmakom između reči »ET« i »DI« iz 1839. godine. (sl. 4)

5. Sanitarni žig »Netto di fuora e sporco di dentro« iz 1853. godine. (sl. 5)

6. Sanitarni ravni žig na nemačkom jeziku »Gerauchert von Contumaz—Amte zu Semlin« i skraćena oznaka »TUR« za poreklo pošiljke (pismo stiglo iz Turske). (sl. 6)

U popisu sanitarnih oznaka zemunskog kontumaca daću sve tipove sa varijantama koji su meni poznati.

Red. broj	Natpis na sanitarnoj oznaci	Oznaka	Godina	Veličina u mm	Osnovne karakteristike
1	K.K seml: contumaz. et provent: inspect: amts sigill	Pečat	1792-1802	25 × 28	Uredski, ovalan
2	K: K: seml: contumaz. et provent: inspect: amts sigill	Suvi pečat	1798-1816	25 × 30	Uredski, ovalan
3	Sigill: cont: semliniensis	Pečat	1972	30	Uredski
4	Sigill: sanita. seml.	„	1792	26,5	Natpis u gornjem delu kruga.
5	Sig. sanitatis semliniensis	„	1792	19	
6	Sigil: sanita: seml:	„	1800	17	Natpis u gornjem delu kruga.
7	Sigil: sanitatis semliniensis	„	1803-1916	21	
8	Sigil. sanitatis semliniensis	„	1844	21	Veći razmak između natpisa i ivice kruga. Grb 13 × 19 mm.
9	Sigil sanitatis semliniensis	„	1833-1846	21	Natpis bez tačaka, a kruna grba šira.
10	Sigil sanitatis semliniensis	„	1840-1847	23	Natpis bez tačaka.
11	Sigil sanitatis semliniensis	„	1846	23,5	Sa tačkama u natpisu.
12	Sigillum sanitatis	Žig	1792-1915	28,5	Natpis od sitnih slova. Grb 19 × 24 mm.
13	Sigillum sanitatis	Žig	1802, 1822 1855	28	Natpis od krupnih slova. Grb 20 × 26 mm.
14	Neto di fuori et di dentro	„	1798, 1800	30	
15	Neto di fuori et di dentro	„	1802	29	
16	Neto di fuori et di dentro	„	1833	30,5	Sredina krune uvučena sa velikim krstom.
17	Neto di fuori et di dentro	„	1832-1851	31	Kruna velika sa malim krstom. Grb 23 × 27 mm.
18	Neto di fuori et di dentro	„	1835-1854	29	Grb 20 × 24 mm.
19	Neto di fuori et di dentro	„	1851	28	Žig bez okvira.
20	Neto di fuori et di dentro	„	1860	32 × 36	Ovalan, natpis od sitnih slova.
21	Neto di fuori et di dentro	„	1801-1847	32	Grb 20 × 25 mm.

Red. broj	Natpis na sanitarnoj oznaci	Oznaka	Godina	Veličina u mm	Osnovne karakteristike
22	Netto di fuori et di dentro	„	1833–1853	33	Natpis sa razmakom između reči „et“ i „di“. Grb 12 × 27 mm.
23	Netto di fuori e sporco di dentro	„	1792, 1800	30	
24	Netto di fuori e sporco di dentro	„	1807–1822	33	
25	Netto di fuori e sporco di dentro	„	1836–1856	29	Grb 20 × 24 mm.
26	Gerauchert vom Contumaz-Amte zu Semlin am 20 April 1833	„	1833		Natpis u dva reda na nemačkom jez.
27	Tur	„	1833		Skraćena oznaka za poreklo pošiljke, boja crna i crvena.
28	kpouRsTurquii	„	8418		Rukopisna oznaka za poreklo pošiljke, boja zelena.

Izvori podataka:

1. V. Bazala, Pregled povijesti zdravstvene kulture dubrovačke republike, Zagreb, 1972. godina.
2. Karantena, Medic. enciklopedija, 1961, str. 457.
3. T. Ž. Ilić, Sanitarni kordon Habsburške monarhije pored državne granice prema osmanlijskoj carevini, 700 godina medicine u Srba, Sanu, 1971.
4. T. Ž. Ilić, Sanitarni kordon južnog Banata i njegov značaj za zdravstvenu kulturu Vojvodine u drugoj polovini XVIII i prvih decenija XIX veka.
5. I. A. B. (Istor. Arhiv Beograda) K. 1359 — 1763, F I br. 29.
6. T. Ž. Ilić, cit. delo, sanitarni kordon južnog Banata.
7. T. Ž. Ilić, Razvoj zdravstvenih prilika u Brodu do 1871. godine, Sl. Brod, 1975.
8. Dr. Marković, Zemun od najstarijih vremena pa do danas, Zemun, 1896. godina.
9. T. Ž. Ilić, Iz prošlosti Zemuna i Vojne granice, 1955.
10. Das Generalsanitätsnormativum, 2 I 1770, IV Instrukzion, paragraf 15, tačka 1.
11. Carl Beruh. von Hietzinger, Statistik der Militärgrenze des Oesterreichischen Kaiserthums, Zweiter Theil, Zweite Abtheilung, Wien, 1823.
12. T. Ž. Ilić, cit. delo, sanitarni kordon Južnog Banata.
13. T. Ž. Ilić, cit. delo, sanitetski kordon Habsburške monarhije.
14. R. Jeremić, Medicinske prilike u Zemunu 1750 — 1900, Beograd, 1937, str. 45.
15. Contumaz und respective reinigungsordnung, Wien, 1731.
16. Das Generalsanitätsnormativum 2. I 1770.
17. Die Pest-Polizei Ordnung für die k. k. Oesterreichischen Staaten, Lemberg am 28. VII 1837.
18. List zakonah i spisah vlade za Kraljevinu Dalmaciju, 1852, Zadar.
19. Dr. Sava Petković, Karantini u Srbiji u XVIII i XIX veku, 700 godina medicine u Srba, 1971, izdanje Sanu, str. 318.
20. Dr. Sava Petković, cit. delo.
21. A. (Arhiv) S. (Srbije), K. K. Policija, 4. VIII 1831. god.
22. V. Mihajlović, Borba protiv kuge u Srbiji pre sto godina, izd. Centralnog Hig. Zavoda, Beograd 1937.
23. T. Ž. Ilić, Sanitetske prilike na sektoru Mitrovačkog kordona od 1740 — 1804.
24. V. Sokol, PTT Arhiv No. 71, 1961, str. 62.
25. Sammlung und Gesetze, erster Band, 1792, No. 455, str. 675.
26. A. S. — M. I. D., 1839, F I, R No. 77.
27. A. S. — M. I. D., 1859, F III, R No. 125.
28. A. S. — M. I. D., 1839, F I R No. 77.
29. A. S. cit. delo.
30. A. S. cit. delo.
32. Srpske Novine, 1848, No. 34.

O CENZURAMA I CENZURNIM ŽIGOVIMA U TZV. NEZAVISNOJ DRŽAVI HRVATSKOJ

Prim. dr Branislav Novaković

Poštanski i filatelistički dokumenti, po pravilu pisma i dopisnice iz vremena Drugog svetskog rata, opterećeni su vrlo često žigovima i drugim oznakama o pregledima od strane cenzure. U ovom napisu pokušaćemo da damo osvrt na cenzurisanje pismonosnih pošiljaka i oznake cenzure u tzv. nezavisnoj državi Hrvatskoj. Nakon aprilskog sloma, usledilo je poznato fašističko komadanje jugoslovenske teritorije i u tom okupatorskom divljanju nastaje i nedonošče nazvano nezavisna država Hrvatska. U nastaloj tvorevini odmah je izbrisano jugoslovensko ime, tako da od prvog dana nailazimo na marke, i vrednosne oznake i nazive države na celinama i poštanskim obrascima koje su ručno poništavane ili preko njih udarani gumeni žigovi sa delom imena ili celim imenom ili skraćenicama imena novonastale tvorevine.

Na napred opisanim ručnim i lokalnim provizorijima i na celima (dopisnicama) i pismima frankiranim markama pomoćnih izdanja (dopisnice i marke Jugoslavije sa pre-tiskom) povremeno se nalaze žigovi cenzure. Poznata nam je upotreba sredinom maja meseca 1941. godine jednorednog žiga, pravougaoni sa tekstom »CENZURIRANO«, koji je bio pri pošti Nova Gradiška. Pri većim poštama u Hrvatskoj u leto 1941. godine bio je u upotrebi cenzurni kružni žig sa ustaškim amblemom: u slovu »U« plamenik sa državnim grbom. U stvari ovi žigovi su dvokružni (unutrašnji krug tanji) i sa lučnim tekstom »R CENZURA R«. Cenzura je, kao što se vidi iz opisanog žiga, od prvih dana, bila poverena pripadnicima ustaške organizacije, koji su bili nosioci vlasti. Ovakav žig smo registrovali u upotrebi pri pošti u Osijeku u avgustu mesecu 1941. godine. Piscu ovih redova lično je poznato da su dežurstva poštanskih službenika bila zavedena već u proleće 1941. godine i u početku, tim neprekidnim dežurstvima bili su izloženi nepoželjni i još neotpušteni Srbi, poštanski službenici. Kada su u letnjim mesecima počeli danonoćno da pristižu izveštaji o kretanju naoružanih grupa i ovim izveštajima sve više bivao pritisnut telefonsko-telegrafski saobraćaj, struktura dežurnih lica se izmenila, te su tada dežurstva bila poverena »poverljivim«. Inače, celo vreme u većim poštansko-telefonsko-telegrafskim uredima, na telefonu i telegrafu su dežurale ustaše, koje su vršile nadzor nad razgovorima i telegrafskim vestima.

Letnji meseci bili su dani ustanka i tada je slika počela da se menja. U vreme preduzimanja akcija i napada na već oslobođenu teritoriju u avgustu 1941. godine u Hercegovini na poštu ustaško-domobranskih jedinica stavljeni su gumenim žigom otisci grba NDH, pored poštanskih maraka. To srećemo na primer na dopisnicama upućenim iz Pluzina preko pošte Nevesinje 27. avgusta 1941. godine. U to vreme u Bosni i Hercegovini pisma i dopisnice dobijaju žigove koji označavaju ustašku cenzuru. Ovi žigovi nisu bili tipizirani. Tako već 1. septembra smo ustanovili upotrebu jednorednog cenzurnog žiga pri pošti Tuzla sa tekstom: »USTAŠKA CENZURA«. Isti tekst imao je i žig cenzure u Slavonskom Brodu, koji je bio prekršten u Brod na Savi (Brod n/S). Za pošiljke upućene sa pošte u Sarajevu korišćen je dvoredan žig »USTAŠKA CENZURA // SARAJEVO«. Uprkos svih preduzetih mera obezbeđenja, nadzora i progona svega što je napredno u Zagrebu, koji je bio glavni grad NDH, izvršena je neviđena diverzija. Napredni poštanski radnici Zagrebačke telefonske centrale dižu je u vazduh. Posle ove akcije, celo područje tadašnje NDH bilo je izlepljeno ogromnim plakatama-poternicama, sa slikama hrabrih aktera ove istorijske akcije.

Šalje zatočenik broj: 10.90-11

Ime i prezime: Stjepan Novaković

Druga Adresa: Ulica kraljice

brodima Stjepana Novakovića

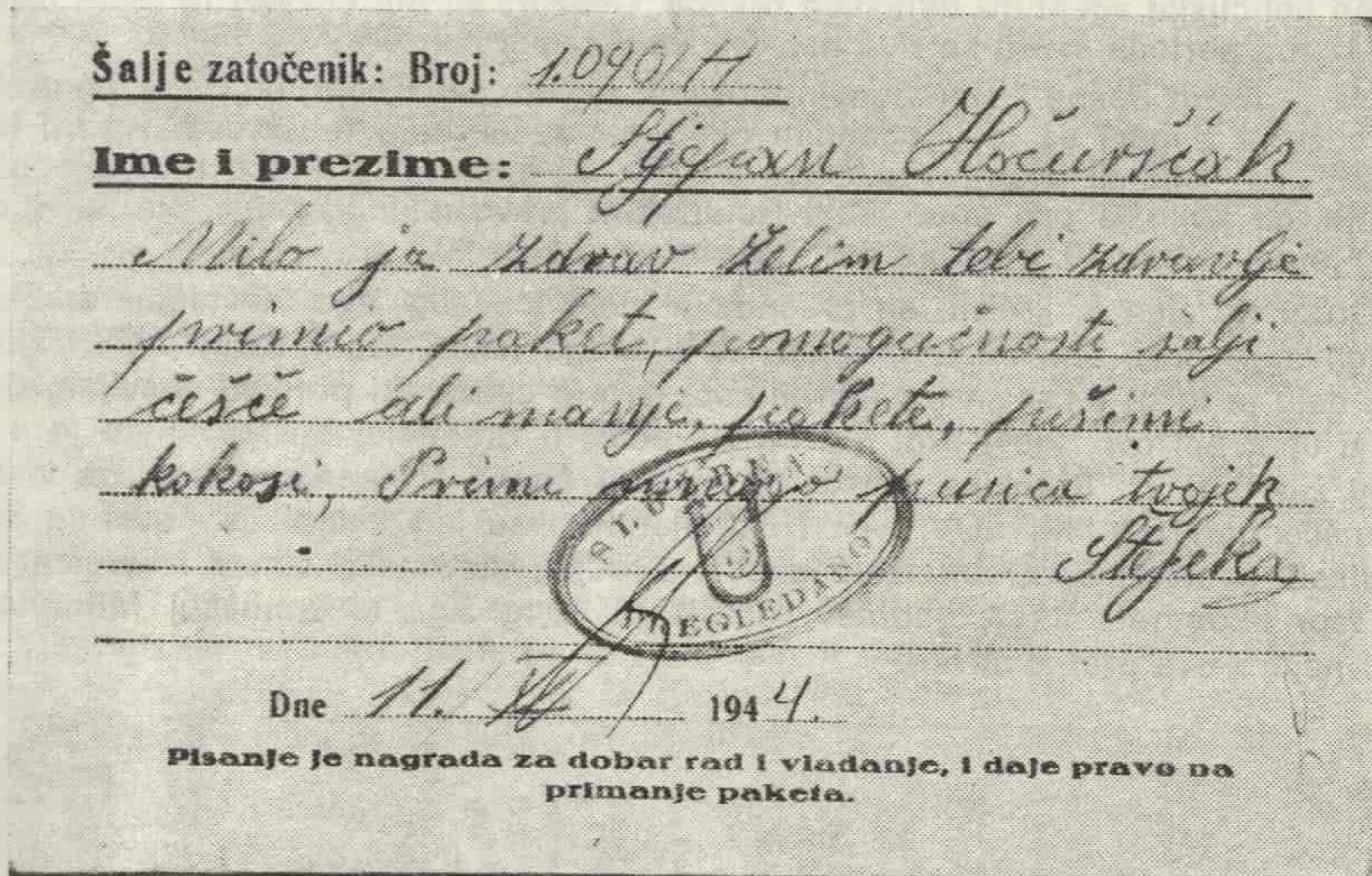
putar odgoj. i obrazov. institucije

Javini, ul. Novog. kraljice

Dne 20. VII 1941

Pisanje je nagrada za dobar rad i vladanje i daje pravo na primanje paketa.

Ustaške vlasti su nemoćne pred porazima koje trpe u opštenarodnom ustanku u leto 1941. godine. Od tada na dalje poštanski saobraćaj stalno će biti paralisan u svim delovima te tvorevine. Ustaše su prisiljene da priznaju poraze celo vreme okupacije, stavljajući vrlo često žigove na pisma upućene u razne delove teritorije tzv. NDH »PROMET ZATVOREN«. Ovakva dokumenta nalaze se kao večiti dokaz toka istorije i u vitrinama Muzeja Revolucije u Sarajevu.

Nevideni teror sprovode ustaške vlasti u logorima smrti Jasenovac — Stara Građiška. Na retkoj pošti zatočenika tih logora smrti sreću se žigovi ustaške cenzure. Ovi žigovi su poznati pretežno u ljubičastoj boji, mada se retko sreću i u zelenoj boji. Za oba logora je u upotrebi identičan tip cenzurnih žigova. To su elipsasti položeni žigovi sa dve paralelne elipsaste linije, od kojih je unutrašnja tanja. U gornjem polju elipse je reč

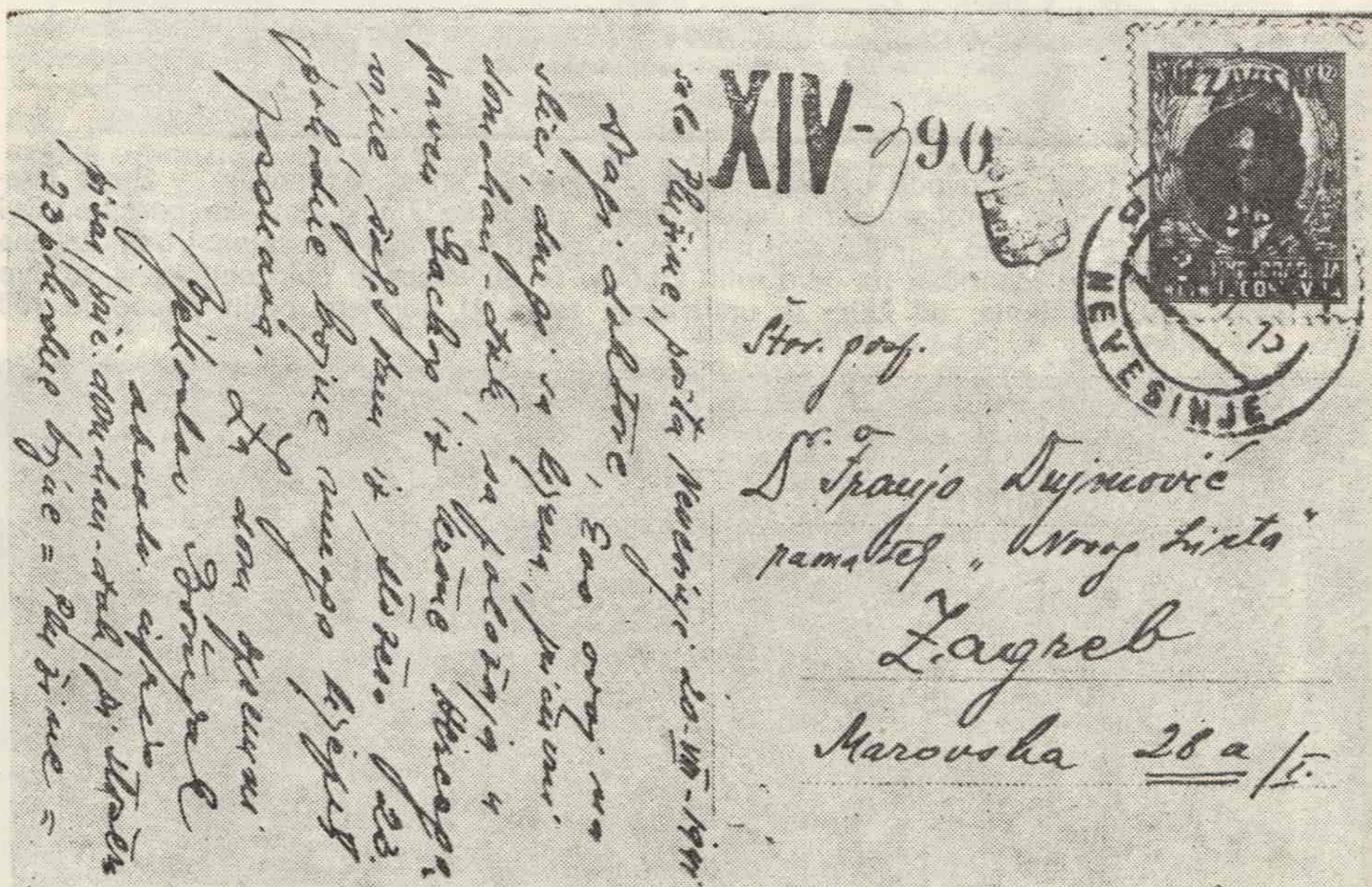

„SLUŽBENO“, a u donjem »PREGLEDANO«. U sredini je ustaški amblem, a desno i levo od njega slova »R« i »S«, koja će docnijih godina biti izbrisana. Ova slova su u početku trebala verovatno da zamaskiraju namenu logora označavajući skraćenicu: »radna služba«. Međutim istina o zločinima brzo je prodrla u narod, pa su ova slova postala besmislena.

Što se tiče cenzurnih žigova pri poštanskim uredima, docnije su ustaše pristupile tipizaciji ovih žigova, jer su cenzurni uredi ušli u sastav UNSE (Ustaške nadzorne službe) centralne policijske agenture ustaškog režima. Cenzori su bili članovi te tajne okupatorske službe. Iz tog perioda sreću se dva tipa žigova ustaške cenzure.

Na teritoriji Bosne i Hercegovine, prema našem zapažanju, bili su u upotrebi jednoredni cenzurni žigovi sa pravougaonim okvirima. Jednoredni tekst ovih žigova je: »CENZURA Br. ...«. Dimenzije pravougaonika su 15 x 82 milimetara. Inače pravougaonici su od dve linije, od kojih je ona unutrašnja (unutrašnji pravougaonik) tanja. Na pošti u Doboju ovaj žig je nosio broj 19, a na pošti u Tuzli imao je broj 20.

Drugi tip žiga je kružni, sa prečnikom ovog kružnog žiga 30 milimetara. U sredini ovih žigova je broj, dok se u gornjem delu kruga nalazi lučni tekst: »CENZURA«, a u donjem delu je lučni tekst sa imenom mesta gde je cenzorski pregled obavljen. U Zagrebu su bili u upotrebi ovi žigovi broj 6 i 14. Na pošti u Sremskoj Mitrovici bio je u upotrebi cenzurni žig broj 93. Sremska Mitrovica tada je nosila promenjeno ime, pa je tako i u žigu označeno: »HRV. MITROVICA«. Neki filatelisti su bili skloni da poveruju da su ustaške vlasti u stvari upotrebili zatečene žigove jugoslovenske vlasti iz vremena kratkotrajnog aprilskog rata 1941. godine. Postojanje ovog žiga u Sremskoj Mitrovici u potpunosti negira ove pretpostavke.

Za kontrolu pošte iz sabirnih logora Lobar-grad i Gornja rijeka, čije je Zapovedništvo imalo sedište u Lobar-gradu, upotrebljavan je službeni žig ovog zapovedništva. Žig je dvokružan (spoljni krug znatno deblji) i sa kružnim tekstom: »ZAPOVJEDNIŠTVO SABIRNIH LOGORA LOBOR-GRAD« i u unutrašnjem potkovičastom tekstu: »LOBOR-GRAD I GORNJA RIEKA«, znatno sitnijim slovima. U sredini žiga je grb. Promer žiga je 38 milimetara (po nemačkim autorima 37 milimetara). Za zatočenike logora bile su u upotrebi posebne dopisnice. U prvom periodu rada ovih logora, oni su bili u funkciji sabirnih logora za Jevreje iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, koji su iz njih bili upućivani u poznate nemačke logore za uništavanje u tadašnjem Generalguvernemanu (teritorija Poljske). U ovom periodu postojala je logorska pošta. To je vreme druge polovine 1941. godine i prve polovine 1942. godine. Kasnije su to bili logori za zarobljene partizane i simpatizere NOP. Nama nije poznato da je u tom periodu postojala bilo kakva mogućnost dopisivanja poštom za zatočenike ovih logora.

Prema delu Dr med. Helmut Rommerskirchen »KROATIEN-Nezavisna Država Hrvatska« u izdanju ARGE Jugoslawien, Diseldorf (Düsseldorf) 1977. opisano je više vrsta ovih žigova. Tekst u celini zaslužuje pažnju i analizu iznetog.

U napred pomenutom priručniku Dr Helmuta Remerskirhena ima poglavlje pod naslovom CENZURNI ŽIGOVI. Kao prvi je žig koji smo opisali da je upotrebljavan pri pošti u Osijeku u avgustu 1941. godine. Autor daje tačan promer (24 milimetara), ali očito mu nije poznat amblem ustaške organizacije, pa ga opisuje — ne znajući šta je. Skraćenice »RR« po našoj oceni znače Redarstveno ravnateljstvo (Policijska direkcija). Drugi tip žigova po ovom autoru su kružni žigovi sa brojem u sredini i kružnim tekstom. To je tip žigova koji smo opisali kod Zagreba i Hrv. Mitrovice. Autor je dao tačan promer od 29 milimetara i njemu su poznati takvi žigovi i to kod Zagreba broj 38 i Karlovac (ali ne navodi broj). U trećoj grupi autor navodi žig u crvenoj boji promera 25 milimetara, koji je takođe kružni i ima tekst: CENZURA RUR (=Ravnateljstvo ustaškog redarstva). Kutijasti žig promera 15 : 11 milimetara sa tekstom: P. S./S. D. u crvenoj ili ljubičastoj boji naveden je pod brojem 4. Pod brojem 5 je opisana upotreba kutijastog žiga 70 : 10 milimetara sa tekstom »Cenzura Br...« i ovaj tip žiga se opisuje samo u ljubičastoj boji, a njegova upotreba od jeseni 1943. godine. U »Zamlerdinstu« (Sammler-dienst«) sveska 25/79 u rubrici »Rund um die Philatelie« navode se lažni žigovi broj: 64,133, 148 i 150 i to na pismima iz perioda 1941. do 1943. godine, a priznaje im se va-ljanost u 1944. i 1945. godini. Nama je poznata uredna upotreba ovog tipa žiga već u avgustu 1943. godine u pošti Tuzla, pa ne možemo u potpunosti primiti vremenska ograničenja koja je dao državni nadsavetnik D. Karlo-Najnc Dobert (D. Karl-Heinz Dobbert) iz Berlina iz Saveznog centra za borbu protiv falsifikata.

Dr Helmut Romerskirhen navodi postojanje i dvorednog žiga crne boje (broj 6) dugačkog 38 milimetara sa tekstom PREGLEDANO (O. N. S V pod III, koji je upotrebljavan prilikom cenzure pisama zatečenih jevreja. Za pristiglu poštu iz Albanije i Crne Gore, prilikom cenzure na pošti Sarajevo 1 upotrebljavani su znakovi veličine 3 milimetara (kružni promer), a u krugu su bile razne slovne oznake »J« ili »K«.

Napred pomenuti autor dao je kao posebnu grupu žigove »Predano pri okencu«, a to su žigovi koji su upotrebljavani u okupiranoj Sloveniji, kao i žigovi sa tekstom »Osebna izkaznica štev...«.

U ovoj grupi je opisan i žig promera 75 : 11 milimetara kutijastog tipa sa tekstom »PROMET ZATVOREN // NATRAG«. Prema Dr. Helmutu Remerskirhenu, ovi žigovi su upotrebljavani za poštu sa inostranstvom. Naravno da sve ovo nema nikakve veze, jer se u prvom slučaju radi o žigovima koji potiču iz Slovenije u vreme okupacije, a u slučaju »Promet zatvoren« o vrednim istorijskim dokumentima, na kojima ustaška vlast priznaje svoju nemoć, jer se radi o mestima, gradovima i teritorijama pod kontrolom NOVJ i POJ, o slobodnoj jugoslovenskoj teritoriji, na kojoj je često već uveliko funkcionisala pošta Nove Jugoslavije, danas u međunarodnom filatelističkom svetu poznata pod imenom Partizanska pošta.

Svakako da će ovaj naš tekst vremenom biti i dopunjen i sigurno daleko više razrađen. Želja nam je da on posluži kao osnova za dalja ispitivanja i dalje dopunjavanje ove građe.

**NUDIM NEŽIGOSANE MARKE
CELE EVROPE,**

KOMPLETIRAM MANKO LISTE

ADRESA:

B. NUŠIĆ, 11000 BEOGRAD, CARA LAZARA 9/I

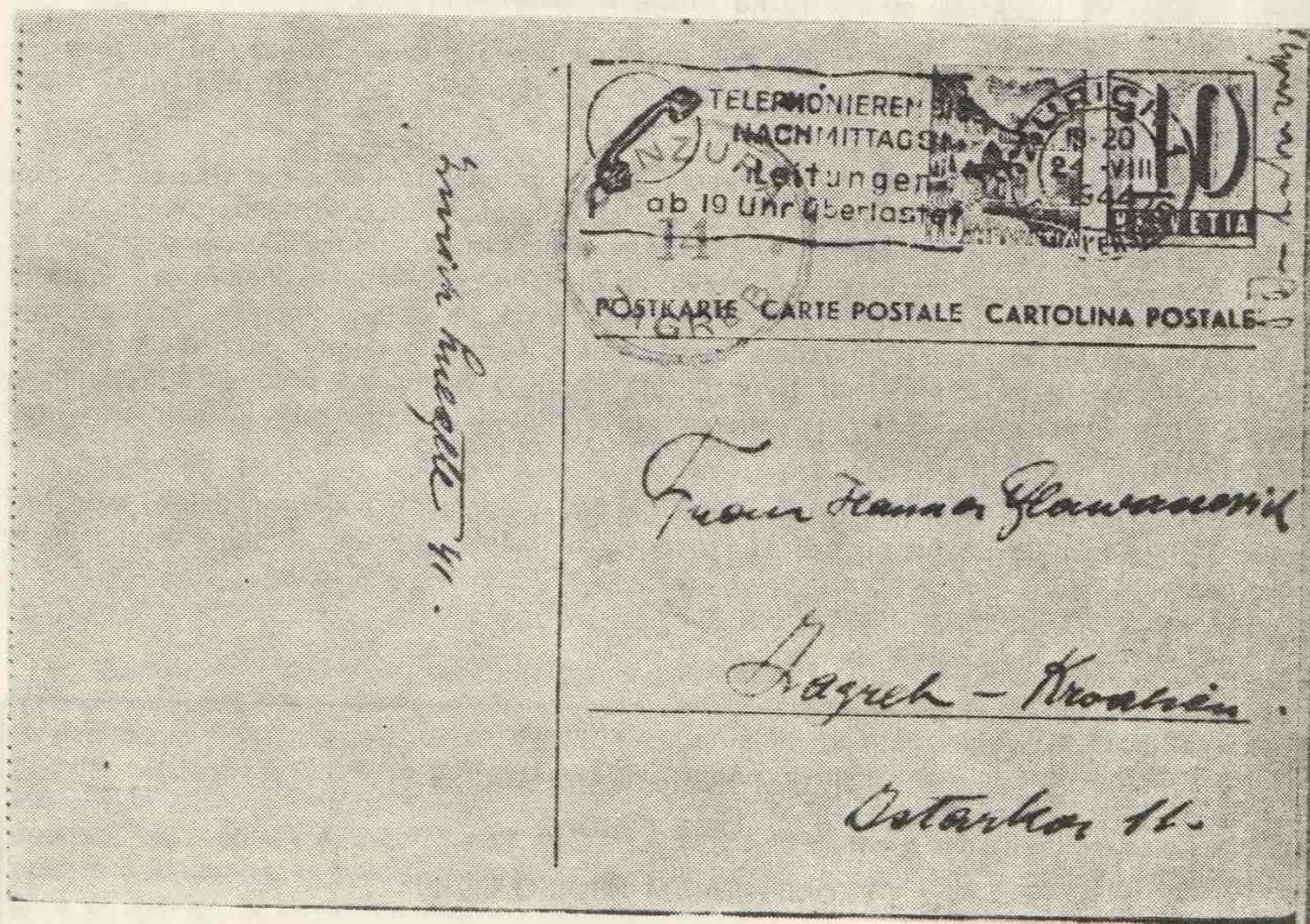
FRANKOTIPI JUGOSLAVIJE U PERIODU DO DRUGOG SVETSKOG RATA

dr Branislav Novaković

Uvođenje poštanske marke 1840. godine u Velikoj Britaniji označilo je početak novog poglavlja u poštanskom saobraćaju i početak novog hobija — filatelije. Posle Prvog svetskog rata došlo je do naglog zamaha u svetskoj privredi. Lepljenje maraka na pošiljke usporavalo je saobraćaj i krajem dvadesetih godina (tačnije 1928. godine) pojavljuju se u poštanskom saobraćaju frankotipi. Novina je dobila međunarodne dimenzije, pa je i jugoslovenska poštanska administracija odmah prihvatila i odobrila upotrebu mašina za frankiranje poštanskih pošiljaka u unutrašnjem i međunarodnom saobraćaju. To je odobreno Rešenjem ministra pošta i telegrafa Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca broj 3141 iz 1928. godine. Frankotip je činio od leva na desno niz elemenata: poštanski prstenasti žig sa imenom mesta u dva pisma ćirilicom i latinicom ili obrnuto i sa mostićem za datum, sredinu frankotipa činili su redni broj pošiljke u arapskim brojevima i ime firme (postoje i bez imena firme frankotipi) i krajnji desni element bio je vrednosna oznaka u pravougaoniku sa imenom države u oba pisma državnim grbom i oznakom vrednosti pošiljke. Frankotipi bili su po pravilu u crvenoj boji izuzev pojave crne boje u vreme državne žalosti posle Marseljskog atentata 9. oktobra 1934. godine. Tako je Narodna banka Kraljevine Jugoslavije u Beogradu upotrebljavala svoj frankotip u crnoj boji čak do kraja 1935. godine.

Prvi frankotip uvela je firma P. Teslića iz Siska početkom 1930. godine. U prvim godinama 1930. i 1931. godine kod prvih frankotipa u vrednosnoj oznaci je ime države: KRALJEVINA SRBA, HRVATA I SLOVENACA, a pošto je u toku 1931. godine došlo do promene imena države, na dalje u vrednosnim oznakama je ime države: KRALJEVINA JUGOSLAVIJA, naravno i u prvom i u drugom slučaju u oba pisma.

Kod srednjeg dela niza frankotipa, posle rešenja Ministra pošta i telegrafa da se dopušta uz firmu i reklamni tekst, usledile su dopune sa amblemima firmi, njihovih proizvoda ili reklamnih tekstova.

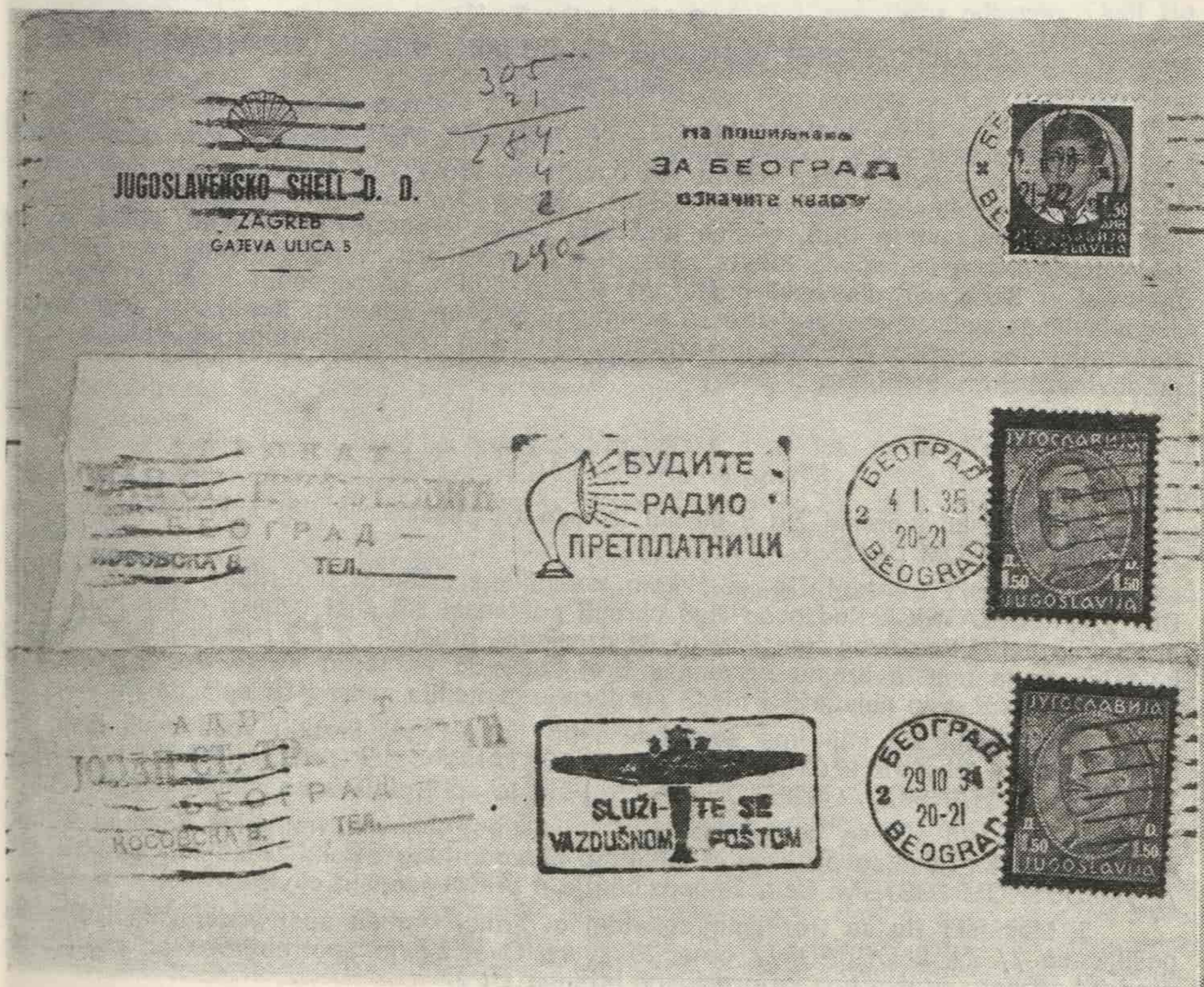
U periodu do Drugog svetskog rata bila su u upotrebi tri tipska modela frankotipa, a radili su na principu ubacivanja franko-karte, koja je imala vrednost 1.000 dinara, a vlasnik frankotipa je kupovao kod nadležne pošte. Frankotipi su bili na ručni, odnosno električni pogon i bilo ih je tri tipa (A, B i C), kako smo već naveli.

Pojava frankotipa u tadašnjoj filatelističkoj štampi raznoliko je prihvatana. Mnogi su u njihovoj pojavi videli kraj poštanske marke i filatelije. Vreme je pokazalo da su frankotipi i poštanske marke neophodni elementi u poštanskom saobraćaju. Frankotipi nikada nisu dobili visok ugled u filateliji. Sakupljaju se na celim pismima ili dopisnicama, ali i na isečcima. Na filatelističkim izložbama nalaze se u poslednjoj grupi, koja nosi poznato ime »Ostalo« u filateliji. Tako im je prećutno priznato »državljanstvo« u filatelističkoj porodici, koju čine poštanske marke, poštanski žigovi, celine i slično.

Prvi pomen o frankotipima u Jugoslaviji, u filatelističkoj literaturi pojavio se u ondašnjem slovenačkom filatelističkom časopisu »Kolektor« broj 1 i 2 za 1933. godinu, gde je Albin Pogačnik iz Stražišća objavio »Katalog jugoslovenskih frankotipa (frankotipa) i službenih jugoslovenskih reklamnih žigova«. Potom se pojavljuje u više napisa poznati šabački, a potom tuzlanski i konačno sarajevski filatelista Vjekoslav J. Trbarić. On u svome delu »Mladi filatelista«, izdatom u njegovom šabačkom periodu delovanja, daje podrobna uputstva kako se sabiraju frankotipi, da bi potom u Filatelističkom almanahu za 1939. godinu, koji je izdao Filatelistički biro Dr. V. Simić-Vukanović u Zagrebu za 1939. godinu, dao kapitalni prikaz pod naslovom: SABIRANJE AUTOMATSKIH ŽIGOVA »FRANCOTIPA«.

POŠTANSKI PROPAGANDNI MAŠINSKI ŽIGOVI JUGOSLAVIJE DO 1940. GODINE

Naša filatelistička terminologija još uvek je nedorađena i nedopunjena zahtevima srpskohrvatskog jezika i analognim potrebama jugoslovenske filatelije. U ovom delu jugoslovenske filatelije, mi još uvek imamo nedorađenu terminologiju, jer je ova materija u našoj literaturi doticana s vremena na vreme. To je činjeno samo onda, kada je ovo ugrađivano u neku temu. Izuzetak čini svojevremeni rad Vjekoslava Trbarića pod naslovom »Naši poštanski službeni žigovi — I — od 1918. do 1941«. Obzirom da su poštanski žigovi sami po sebi službenog karaktera izostavili smo reč službeni, a dodali reč mašin-

ski, jer su se bez izuzetka stavljali na pismonosne pošiljke (pisma i dopisnice) mašinskim putem. Svi ovi žigovi imali su propagandni karakter, a samo delimično i reklamni karakter. Prvi period, o kome će ovde biti reč, započeo je u godinama posle Prvog Svetkog rata i okončan je okupacijom Jugoslavije u Drugom svetskom ratu. To je upravo klasični period za ovaj deo jugoslovenske filatelije.

Želimo da zahvalimo Vjekoslavu Trbariću, koji nam je nesebično ustupio svoj rukopis i građu i dao nam pravo da ovu dragocenu materiju koristimo na način koji smatramo da nam je prikladan.

Propagandni poštanski mašinski žigovi ušli su u naš poštanski saobraćaj po ugledu na razvijene poštanske uprave. Sakupljaju se prvenstveno na celim dopisnicama ili pismima, mada se susreću i na fragmentima tj. isečcima. Jedni ulaze u generalne zbirke poštanskih propagandnih mašinskih žigova ili u još šire zbirke, zbirke poštanskih žigova. Takođe, ova materija se vrlo često sreće i u odgovarajućim temama, gde čini često i ređi deo tih tema. Skoro je suviše da istaknemo da su ovi poštanski žigovi u to vreme bili vezani samo za najveće poštanske urede u Jugoslaviji: Beograd, Zagreb, Ljubljana, Sarajevo, Skoplje, Split. Tematika ovih žigova isključivo počiva na tekstu, koji je propagandnog karaktera. Najčešće je to bilo propagiranje u službi pošte ili za mesto lepljenja maraka na pošiljkama ili za adresu. Takođe propagirana su tadašnja moderna sredstva saobraćaja (vazdušni saobraćaj) — vazdušna pošta) i tada najsavremenije sredstvo obaveštavanja (radio). Takođe, najavljivane su specijalizovane izložbe (automobila i vazduhoplovna), prolejni i jesenji sajmovi u Beogradu izložbe (jadransku u Zagrebu i izložbu u Muzeju Kneza Pavla u Beogradu), te propaganda i reklamiranje više zajmova i čekovnih računa. Dakle tematika ovog dela je heterogena.

Nešto treba reći i o izgledu ovih žigova. Skoro po pravilu tekstualni deo žiga nije bio praćen crtežom. Nasuprot tome, tekst je često praćen vodoravnim ili talasastim paralelnim linijama. Između tekstualnih delova žiga nalazi se okrugli poštanski žig sa svim elementima takvog žiga.

Treba razlikovati proste i složene poštanske propagandne mašinske žigove. Kod prostih je samo jedna vrsta propagiranog teksta, a kod složenih, naizmenično se pojavljuju po dva raznorodna teksta.

S P I S A K POŠTANSKIH PROPAGANDNIH MAŠINSKIH ŽIGOVA JUGOSLAVIJE PRVI PERIOD

Kao što smo već u uvodu istakli prvi period čini vreme između dva svetska rata, mada se preteče ovih žigova naziru još u periodu pre Prvog svetskog rata, kao što je to slučaj sa mašinskim žigovima u Bosni i Hercegovini kod pošta Sarajevo i Mostar (odmah po oslobođenju 1918. godine mašinski žigovi u Sarajevu i Mostaru služili su sa isklesanim delom nemačkog teksta). Takođe i u Srbiji pre Prvog svetskog rata bio je u upotrebi u Beogradu mašinski poštanski žig. Međutim, propagandni mašinski žigovi u Jugoslaviji pojavili su se paralelno sa prvim zajedničkim izdanjem maraka za Jugoslaviju. Naš prikaz obuhvatiće grupno prikazivanje azbučnim redom po mestima, odnosno po gradovima koji su imali ove žigove.

B E O G R A D

1. Mašinski dvoredni žig u ćirilici između tri talasaste linije: LEPITI MARKE // U GORNJEM DESNOM UGLU.

2. Mašinski troredni žig sa slikom zvučnika i tekstom u ćirilici: BUDITE // RADIO // PREDPLATNICI. Kod ovog žiga okrugli poštanski žig nosi oznaku pošte BEOGRAD 2. Postoje četiri tipa ovog žiga i to tri sa oznakama broja: 1, 2 i 3 i četvrti koji se razlikuje jer nema uopšte brojnu oznaku, a broj pošte je pomeren na mesto ornamenta u žigu (ovaj tip žiga je najstariji i njega su docnije zamenila napred tri opisana žiga).

3. Mašinski žig koji ima šest talasastih linija i pet kratkih vodoravnih linija sa četvororednim tekstom u ćirilici: OTVORITE POŠTANSKO-ČEKOVNI // RAČUN! // ULAŽITE KOD POŠTANSKE // ŠTEDIONICE. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 1.

4. Mašinski žig sa šest talasastih linija upotrebljavan na pošti Beograd 2 ima dvoredni tekst razdvojen po sredini siluetom dvomotornog aviona u latinici: SLUŽITE SE // VAZDUŠNOM POŠTOM. Cela kompozicija je u pravougaonom okviru.

5. Mašinski žig sa trorednim tekstom u ćirilici između šest vodoravnih linija: Na pošiljkama // ZA BEOGRAD // označite kvart. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 2 i poznata su dva tipa sa oznakama brojeva 1 i 2.

6. Mašinski dvoredni žig sa ćirilćkim tekstom: Marke lepite // u gornjem desnom uglu. Ovaj žig je bio na pošti Beograd 2 i poznata su dva tipa sa brojnim oznakama 1 i 2.

7. Mašinski troredni žig sa tekstom u ćirilici: KUPUJTE 4 i 5% // blagajnićke zapise // Min. finansija. I ovaj je žig upotrebljavan na pošti Beograd 2 i postoji u dva tipa sa brojem 1 i sa brojem 2.

8. Mašinski troredni žig sa tekstom u ćirilici: POSETITE RADIO IZLOŽBU // od 23-I-1-II-1938, g. // BEOGRAD SAJMIŠTE.

9. Mašinski troredni žig u ćirilici: POSETITE IZLOŽBU // U Muzeju // KNEZA PAVLA. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 2 i u žigu je oznaka pod brojem tipa 1.

10. Mašinski troredni žig u ćirilici: Posetite I međunarodnu // Vazduhoplovnu Izložbu // u Beogradu.

11. Isti troredni mašinski žig, ali sa tekstom u latinici. Kod oba žiga je žig pošte Beograd 2 sa tipskom oznakom 1.

12. Mašinski troredni žig u ćirilici: POSETITE // BEOGRADSKI JESENJI // SAJAM. I ovaj je žig uporebljavan na pošti Beograd 2 i sa istim tipskim žigom, tj. sa oznakom tipa broj 1 i drugi tip sa oznakom slova B.

13. Mašinski troredni žig u ćirilici: POSETITE SALON // AUTOMOBILA U BEOGRADU // NA SAJMIŠTU. I ovaj je žig upotrebljavan na pošti 2 i identićan je sa predhodnim.

14. Mašinski troredni žig u ćirilici: POSETITE // BEOGRADSKI PROLEĆNI // SAJAM. Ovaj žig se pojavljuje u dva tipa sa oznakom broja 1, odnosno sa latinićnim slovom B, a u oba slućaja na pošti Beograd 2.

15. Mašinski troredni žig u ćirilici: NA POŠILJKAMA ZA // PRETPLATNIKE PREGRADAKA // OZNAĆITE BROJ PREGRADKA. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 2, a ima slovnu oznaku B.

16. Mašinski žig sa ćetvororednim tekstom u ćirilici: NA POŠILJKAMA // ZA BEOGRAD // POTREBNO JE OZNAĆITI // I BROJ KVARTA. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 2, a sa tipskim žigom sa oznakom broja 1.

17. Mašinski dvoredni žig u ćirilici: MARKE LEPITE // U GORNJEM DESNOM UGLU. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Beograd 2, a sa oznakom broja 1, kao oznaka tipa žiga.

18. Mašinski ćetvororedni žig sa ćirilićnim tekstom u kutijastom okviru: UPISUJTE OBVEZNICE // 6% državnog zajma // za javne radove // i zemaljsku odbranu. Ovaj žig je bio na pošti Beograd 2 sa tipskom oznakom broja 1.

19. Troredni mašinski žig pošte ZEMUN 5 u latinici i ćirilici naizmenićno: VAZDUŠNO PRISTANIŠTE // BEOGRAD // AERPORT BEOGRAD. Izmeću drugog i trećeg reda dat je ćeoni profil dvomotornog aviona u letu. Tekstovi se pojavljuje u raznim kombinacijama kao na primer tekstovi sa žigova pod rednim brojem 2. i 7., 5. i 7., 6. i 7., 2. i 13., 2. i 15. itd.

LJUBLJANA

1. Mašinski dvoredni žig sa tekstom: Otvorite poštni ćekovni raćun! // Vlagajte pri poštni ranilnici!. Sa ovim tekstom pojavljuje se poštanski žig Ljubljane 1 sa slovnom oznakom »b« od koga prođužavaju talasaste linije, kao i poštanski žig Ljubljane 1, bez ikakve oznake.

2. Mašinski troredni žig sa tekstom: KUPUJTE 4 in 5% // blagajnićke zapise // ministarstva financ. Ovaj žig je upotrebljavan takođe na pošti Ljubljana 1.

3. ćetvororedni mašinski žig sa tekstom: VPISUJTE OBVEZNICE // 6% državnega posojila // za javna dela // in za dećelno obrambo. I ovaj poštanski žig upotrebljavan je na pošti Ljubljana 1.

Sva tri navedena žiga pojavljuje se u kombinacijama jedan i dva i jedan i tri, kao i u kombinacijama dva i jedan.

SARAJEVO

1. Mašinski žig sa pet vodoravnih linija i dvorednim tekstom u ćirilici: MARKU LEPITI NA // DESNOM GORNJEM UGLU. Ovaj žig bio je u upotrebi na pošti Sarajevo 1.

2. Mašinski žig sa pet vodoravnih linija i dvorednim tekstom: (u ćirilici) MARKU LEPITI NA // DESNOM GORNJEM UGLU. I ovaj žig je upotrebljavan na pošti Sarajevo 1 ali samo u toku 1941. g. i krajem 1940. g. Njegova karakteristika za razliku od predhodnog je da su slova i linije tanje, a poštanski žig je jednokružan i datum nema gornju i donju granićnu liniju. Kod predhodnog žiga karakteristika je za poštanski žig da je prstenastog tipa po sredini presećen tzv. mostićem ili gornjom i donjom granićnom linijom za datum.

SKOPLJE

1. Mašinski žig sa naizmenično tri valovite linije i trorednim tekstom u ćirilici: MARKE LEPITE U // GORNJEM DESNOM // U G L U. Ovaj žig je bio u upotrebi kod pošte Skoplje 1 sa oznakom broja »25«.

2. Mašinski žig sa naizmenično tri valovite linije i dvorednim tekstom u ćirilici: MARKE LEPITE U GORNJEM // DESNOM UGLU. Ovaj žig je upotrebljavan na Pošti Skoplje 2 i ima oznaku broja »16«.

SPLIT

1. Mašinski žig sa pet vodoravnih linija i dvorednim tekstom u latinici: MARKE LEPITI NA // DESNOM GORNJEM UGLU. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Split 2.

ZAGREB

1. Mašinski žig sa dvorednim tekstom u latinici između tri talasaste linije: LEPITI MARKE // u gornjem desnom uglu. Ovaj žig se pojavljuje prvo u zelenoplavoj boji sa imenom pošte Zagreb bez oznake, a docnije nije zapažena njegova upotreba, pa se može pretpostaviti da je ovo žig pošte Zagreb 1.

2. Mašinski žig sa dvorednim tekstom u latinici između tri talasaste linije: LIJEPITI MARKE // u gornjem desnom uglu. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Zagreb 1 i to u crnoj boji.

3. Mašinski dvoredni žig u latinici sa tekstom između četiri vodoravne linije: MARKE LIJEPITI NA // desnom gornjem uglu. Postojanje ovog žiga navodi Vjekoslav Trbarić u svom popisu.

4. Mašinski žig sa šest talasastih linija i trorednim tekstom u latinici koji je pravougaono oivičen (u okviru): LIJEPI MARKE // U GORNJEM // DESNOM UGLU. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Zagreb 2.

5. Mašinski žig sa šest talasastih linija i trorednim tekstom u latinici koji je pravougaono oivičen (u okviru): LJEPI MARKE // U GORNJEM // DESNOM UGLU. I ovaj žig je upotrebljavan na pošti Zagreb 2 i to do sada kako smo utvrdili pre napred opisanog žiga.

6. Mašinski žig sa naizmeničnim trorednim tekstom u ćirilici i šest vodoravnih linija: KUPUJTE 4 i 5% // blagajničke zapise // Min. finansija. Ovaj žig je bio u upotrebi na pošti Zagreb 2.

7. Mašinski žig sa četvororednim tekstom u latinici i šest vodoravnih linija: POSJETITE // 29. Zagrebački Zbor // S XV. Salonom automobila // 2. — 11. IV 1938. I ovaj poštanski žig bio je u upotrebi na pošti Zagreb 2.

8. Mašinski žig sa četvororednim tekstom u latinici i šest vodoravnih linija: POSJETITE // JADRANSKU IZLOŽBU // U // ZAGREBU. I ovaj je žig bio u upotrebi na pošti Zagreb 2.

9. Mašinski žig sa trorednim tekstom u latinici i šest vodoravnih linija: POSJETITE 30. ZAGREBAČKI // ZBOR S XVI. SALONOM // AUTOMOBILA 2. — 11. IV. 1939. Postojanje ovog žiga navodi Vjekoslav Trbarić.

10. Mašinski žig sa četvororednim tekstom u latinici i šest vodoravnih linija: UPISUJTE OBVEZNICE // 6% državnog zajma // za javne radove // i zemaljsku odbranu. Ovaj žig je upotrebljavan na pošti Zagreb 2.

Za izvesne poštanske žigove Vjekoslav Trbarić je naveo i vreme upotrebe. Tako je prema tim podacima žig broj 8 u grupi Beograd bio u upotrebi od 16 januara do 1. februara 1938. g., žig broj 9 od 24. marta do 10. maja 1938. g., žigovi broj 10 i 11 od 18. maja do 15. juna 1938. g., žig broj 12 od 5. septembra do 19. septembra 1938. g., žig broj 13 od 27. marta do 8. aprila 1939. g., žig broj 14 od 11. do 24. aprila 1939. g., žig broj 12 od 2. do 5. septembra 1939. g. ponovo se pojavio, ali zbog izbijanja Drugog svetskog rata otvaranje Beogradskog jesenjeg sajma bilo je odgođeno pa je ovaj žig bio ponovo upotrebljavan od 10. do 23. oktobra 1939. g., te na kraju žig broj 14 bio je ponovo u upotrebi od 11. do 24. aprila 1940. g. Trbarić takode navodi i datume u grupi Zagreb za tri žiga i to: žig broj 7 bio je u upotrebi od 18. marta do 11. aprila 1938. g., žig broj 8 od 27. juna do 8. jula 1938. g. i žig broj 9 od 2. do 11. aprila 1939. godine.

Verovatno da ovim nije iscrpljen spisak poštanskih propagandnih mašinskih žigova prvog perioda u Jugoslaviji.

Napominjemo da smo kod pošta Dubrovnik 1, Beograd 1, Petrovgrad 1 (danas Zrenjanin), Subotica 2 Zagreb 2, kao i Zagreb-Inozemstvo registrovali postojanje mašinskih žigova ali bez teksta.

Ističemo postojanje u septembru i oktobru 1921. godine na pošti Tuzla dvorednog (ćirilicko-latiničkog) propagandnog žiga sa tekstem: Upisujte novi državni 7% zajam. Prvi red je ćirilicom a drugi u latinici. Između redova nalazi se znatno kraća linija od teksta. Ovaj žig je udaran na svu prispelu poštu.

Ovim našim prikazom želeli smo da registrujemo ovu materiju koja ulazi i u pojedine tematike i u temu o poštanskim žigovima Jugoslavije.

У НЕКОЛИКО РЕДОВА

Војислав Беговић

ОСОБЕНОСТИ ИЗДАЊА МАСОВНОГ КОВЕРТА СА ВРЕДНОСНОМ ОЗНАКОМ 3,50 ДИНАРА

Према изгледу унутрашње стране, масовни коверат са вредносном ознаком 3,50 динара (са уштампаном марком Вршац) може се разврстати у два типа:

Тип А: Унутрашња страна штампана у мрежи, растрираном сивозеленом тону,

Тип Б: Унутрашња страна штампана светлоплавим тоном са карактеристиком неуједначеног и слабог покривања бојом.

Штампање је извршено у картонки „Авала“ Београд.

ПРИГОДНИ ЖИГОВИ

У званичним обавештењима о пригодним жиговима који се одобравају за употребу нема описа њихове ликовне стране и података о начину њихове употребе-начину отискивања. Исте изворе користи и наш часопис па се тако и догађа да накнадно, кад се сазна за неку особеност, донесемо одговарајућу вест или објашњење.

Један такав пример везан је за употребу пригодног жига поводом прославе стогодишњице Црвеног барјака у Крагујевцу, 1976. године.

На целинама које су издате истим поводом поред црвене овај је ручно отискиван и црном бојом.

ДОПЛАТНЕ МАРКЕ

У Недељи борбе против туберкулозе, од 14. до 21. 9. 1981. била је у употреби доплатна марка од 1,00 динара.

Употреба ове доплатне марке регулисана је чланом 9 Закона о вршењу јавних овлашћења и начину обезбеђења средстава Црвеног крста Србије.

У корист организационог комитета светског првенства у стрељаштву, одржаног од 14. до 23. 9. 1981. у Титограду, током месеца септембра у Црној Гори је на све поштанске пошиљке у унутрашњем саобраћају, осим на пошиљке новина и часописа наплаћивана доплата од 1,00 динара.

„Е” СА ЦРТОМ

Код пригодног издања „20-годишњица Београдске конференције несврстаних земаља”, у делу тиража, 20-та марка у табачићу садржи карактеристичну промену: црту испод Е у речи „земаља”.

МЕШОВИТА ЗУПЧАЊА ПОМОЋНИХ ИЗДАЊА

Марка број 1529 (4,90 дин. Пераст) са претиском нове вредности 5,00/4,90 и марка број 1575 (3,40 дин. Врање) са претиском нове вредности 3,50/3,40 поред осовог зупчања $13\frac{1}{4}$, постоје и у мешовитом зупчању $13\frac{1}{4} : 12\frac{1}{2}$.

Дистрибуција поштанских марака појединим корисницима-поштама широм земље, природно, не води рачуна о зупчањима па је отуда могућа и честа појава да појединих вредности са промењеним зупчањем нема или их неће бити у одређеном локалитету.

ПРИЛОГ ТЕМИ „САМОУПРАВЉАЊЕ”

Пригодни мотив коришћен на пригодном-масовном коверту издатом поводом обележавања стогодишњице „Црвеног барјака” у Крагујевцу, у нешто измењеној форми-слогу, неке радне организације су користиле на својим службеним ковертима

ЖИГ ИЗ 1950. ГОДИНЕ

Занимљив је случај словне грешке у жигу поште Иванград, из 1950-те године. У ћириличном називу стоји ИВАИГРАД (сл. 1). Један други примерак, са промењеном словном ознаком шалтера или службеника, из исте године (сл. 2), правилан је и има различит тип слова у односу на претходни.

РЕЋИ ОД ОСТАЛИХ

У трагању за неким „ређим“ примерцима редовног издања с мотивима туристичких места 1972/73, можемо поузданије написати да у такве спада марка број 1359 (0,50 дин. Крушевац) са фосфорним наносом без написа на маргини табана. Код ове врсте, фосфорне траке се могу распознати и без употребе специјалне лампе.

Утисак о релативно мањем броју оваквих примерака формиран је кроз период од пет-шест година на основу понуде на редовним састанцима београдских филателиста.

МАРКА БРОЈ 1574-ТИПИЧНА ГРЕШКА

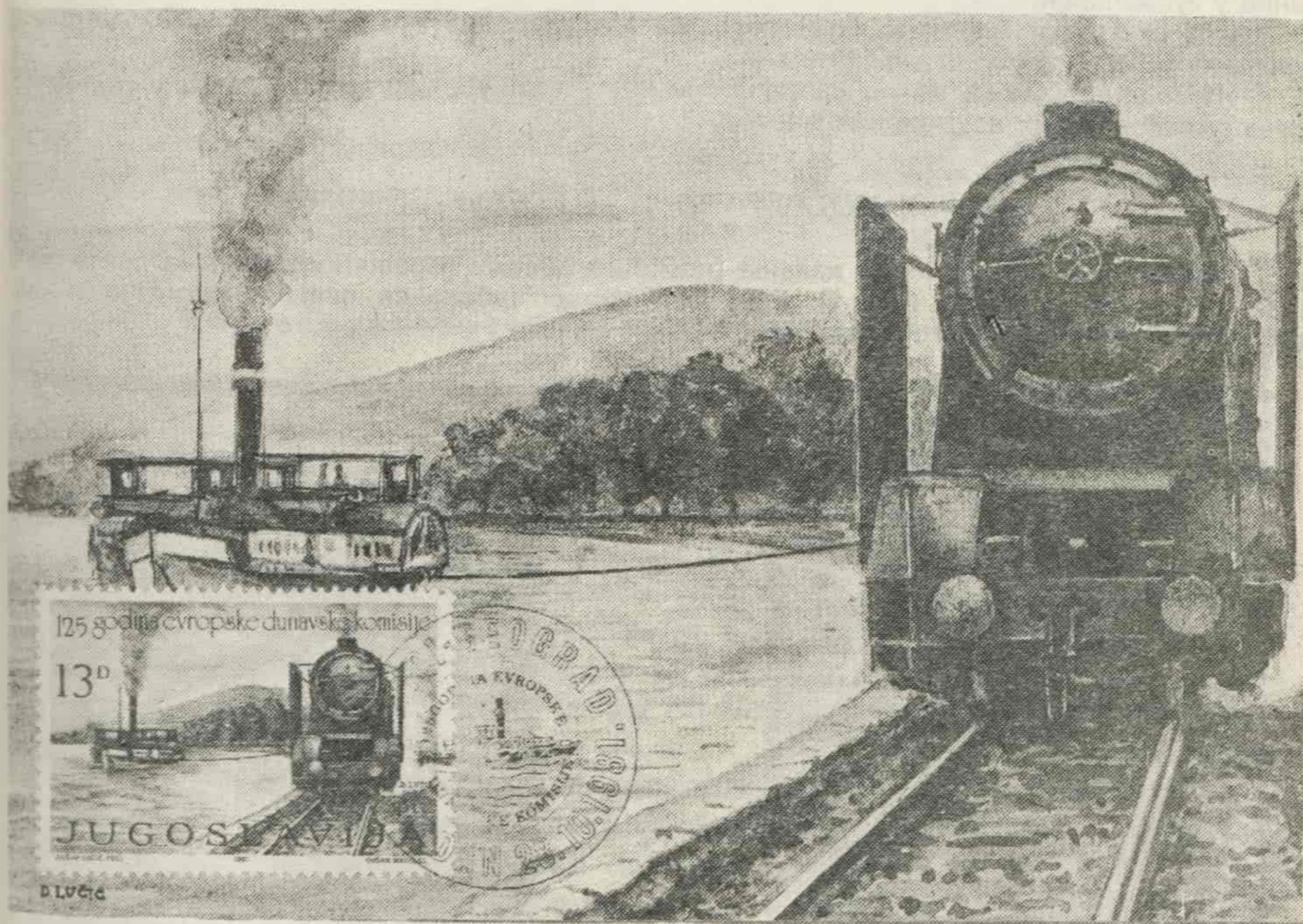
Стота марна у шалтерском табаку редовног издања број 1574 (Ријека) садржи карактеристичну промену.

У основи стуба централног здања, испод сата, налази се затамњење налик на „спуштену ролетну на прозору“.

Примерци са овом типичном грешком могу се још увек набавити на неким местима продаје поштанских марака или на филателистичким састанцима у Београду.

МАКСИМУМ КАРТЕ ЗВАНИЧНО

Са својом намером да пригодно издање поводом 125-годишњице Дунавске комисије допуни издањем максимум карата, РО Југомарка је обавестила нашу јавност

путем својих гласила. Тако је кренула у свет наша нова максимум карта која је добила и своје званично обележје (СМ). Посетиоци октобарског сусрета филателиста у Београду, могли су ово издање набавити по цени од 37,30 динара уз улазницу од 20,00

динара. Као што је познато, прве максимум карте у нашој земљи издате су 29. новембра 1948. године поводом петогодишњице одлуке АВНОЈ-а у Јајцу о оснивању Демократске Федеративне Југославије.

Програмом издавања пригодних поштанских марана у 1982. години предвиђено је укупно пет издања максимум карата.

ПОСЕБНИ ПРИМЕРЦИ-ВАРИЈЕТИ-ГРЕШКЕ. КОЛИКО ТО ВРЕДИ

Одступања готове марке од „нормалног“ предмет су интересовања многих филателиста и повод различитих гледања па и ставова када се ради о том, верује се, зрелијем подручју филателије. Према пореклу, врсти (својствима) и реткости утврђује се њихова различита цена. Не би ту било ничег необичног када би постојала одређенија и строжија правила која би се примењивала приликом формирања цена ових, назовимо их једним именом, специјалних примерака. Таква правила и контролу за сада немамо. Без њих се догађа да се одређени учестали пропусти или недостаци у штампи проглашавају „специјалитетима“ и добијају неоправдано високе цене. Званични Каталог који има одлике стандардног каталога не упушта се у ове послове, што је објашњиво, па је питање цене оваквих примерака постало ствар оцене „од она“.

КЛЕСАРСТВО ФРАНА КРШЕНИЋА ОСТАВИЛО ТРАГА И НА ЈУГОСЛОВЕНСКИМ ПОШТАНСКИМ МАРКАМА

У Загребу, првог јануара умро је вајар, академик Франо Кршенић. Угасила се сензибилна и креативна уметничка природа која је знала да сву топлину родне Корчуле унесе у материјале од којих је клесао и у којима је вајао ненадмашне актове, ликове, групе и бројне споменике и рељефе. То дело највиших уметничких домета остаће сачувано и на југословенским поштанским маркама.

Поводом 15-годишњице Дечјег фонда Уједињених нација-УНИЦЕФ, издата је поштанска марка на којој је репродукована скулптура „Мајчина игра“.

Споменик Маршалу Титу и Револуцији у Титовом Ужицу је монументално дело репродуковано у пригодном издању којим је обележена 20-годишњица народног устанка у Југославији.

На пригодној марци издатој поводом Међународне године жена, 1975. репродукована је чувена скулптура „Спутана“.

Наведена издања се по својој ликовној страни убрајају међу најуспешнија издања југословенских поштанских марана.

ТУРИСТИЧКИ МОТИВИ 1980/81 — ПОСЕБНИ ПРИМЕРЦИ

Марка број 1723 редовно издање (помоћно). Веома изражено померање претиска нове вредности, у десно (сл. 1). Број шалтерских табака са овом појавом, који је доспео у промет није нам познат.

Услед непрецизно одмереног зупчања, код марке број 1765 (сл. 2) примерци у првом вертикалном реду (шалтерски табак од 100 комада) разликују се по формату

марке у односу на „нормалан“ примерак. Уместо 22,5 x 31 мм формат ових примерака је 21,5 x 31 мм.

Марка број 1729. Положено зупчање померено за приближно 5 мм. Познат шалтерски табак цепан. На београдским састанцима филателиста могли су се набавити примерци „у пару“, четверцу итд.

ЦЕЛИНА КОЈА ЈЕ ПУТОВАЛА

На дописној карти из серије „предели“, са мотивом из Пљеваља (девето издање, август 1953.), испод мотива се налази напис „ПЛЕВЉЕ“. Жиг редовне поште овога града у северној Црној Гори из времена издавања карте садржи исправан назив „ПЛЕВЉА“.

IN MEMORIAM

U Novom Sadu je 30. juna 1982. godine umro ing. MIRKO VERNER, posle duge i teške bolesti u 67. godini života. Mirko Verner je bio jedan od najistaknutijih i najstručnijih filatelista Jugoslavije. Jedan je od osnivača više društava u Vojvodini, te saveza filatelista: Srbije, Jugoslavije i Vojvodine. Mnogo puta i na mnogo izložbi u svetu Verner je bio član žirija odnosno ocenjivačkog suda i važio kao jedan od boljih poznavalaca klasike a posebno poštanskih celina.

Zbog njegove stručnosti i sposobnosti biran je u više foruma Međunarodne filatelističke organizacije FIP i važio kao jedan od vrsnih poznavalaca maraka u svetu.

Smrću drugu Mirka Vernera Savez filatelista Srbije izgubio je svog prvog počasnog člana a uvek aktivnog saradnika.

Slava i hvala drugu Verneru.

DOPISNICE I PISMA SKUPLJI

Trećeg jula stupile su na snagu nove cene u poštanskom saobraćaju. Za ljubitelje celina vest, da je nova cena za dopisnicu 3.00 dinara a za pismo u unutrašnjem saobraćaju 4.00 dinara. Nove cene primenjuju se za pisma u unutrašnjem saobraćaju i to prvu stopu težine, odnosno dopisnicu standardne veličine.

Izlazak iz štampe odgovarajućih celina očekuje se u septembru.

REDOVNO IZDANJE SPOMENICI REVOLUCIJE

Počev od 29. maja 1974. kada su se pojavile prve vrednosti ovog izdanja pa sve do danas pojedini katalog brojevi štampani su u više navrata, u promenjenim tehnikama i karakteristikama papira i gume koji su privukli posebnu pažnju filatelista.

O ovome Mihelov mesečnik Michel—Rundschau obaveštava svoje čitaoce u dva uzastopna broja (u drugom sa jednom dopunom). Od posebnosti u ovoj katalogizaciji navode se:

mešovito zupčanje kod vrednosti 5.00 dinara,

promena boje papira kod vrednosti 20.000 dinara (crvenkasta pod specijalnom lampom).

Cela serija od šest vrednosti, u osnovnoj verziji, procenjuje se na 35 DM.

IZIŠAO JE KATALOG ZA 1983. GODINU

Obaveštavajući naše čitaoce o izlasku Kataloga poštanskih maraka jugoslovenkih zemalja za 1983. godinu, nije nam namera da pišmo št se u međuvremenu zbilo sa cenama naših maraka ili da analiziramo promene. Tu kao što se i očekivalo nema skokova pa je blago pomeranje cena po našem mišljenju prava mera odnosa ponude i tražnje naših maraka. No pogledamo li druge elemente katalogizacije možemo ponovo da konstatujemo da su učinjeni stari propusti koji i ovo izdanje osavljaju u ravni ranijih izdanja. Domaći sakupljači marljivo, godinama, ukazuju na evidentne promene i osobenosti kod pojedinih izdanja. Neke od njih karakteristične su za cele tiraže (pomenimo samo promene zupčanja kod redovnog izdanja s motivima turističkih mesta) pa ipak sav taj trud nema odziva.

Cena kompleta (dve knjige) je 550. dinara. Drugi tom koji donosi izdanja od 1945. godine prodaje se po ceni 350.— dinara.

DOPLATNE MARKE

Od 3. do 9. maja sve poštanske pošiljke u unutrašnjem poštanskom saobraćaju osim novina i štampe bile su opterećene doplatom od 1,00 dinara u korist Crvenog krsta.

Doplatna marka za ovu priliku štampana je u tehnici dvobojnog ofseta u šalterskim tabacima od 50 komada, prema nacrtu A. Daskalovića.

U Nedelji solidarnosti, od 1. do 7. juna, na sve pošiljke u unutrašnjem poštanskom saobraćaju osim na pošiljke novina i štampe lepljena je doplatna marka od 1,00 dinara. Marka je realizovana prema poznatom idejnom rešenju Al. Daskalovića iz 1975. g. u šalterskim tabacima od 50 komada.

INTERESUJU ME ORIGINALNI ŽIGOVI ILI KOPIJE POMORSKIH AMBULANTI 1920/41:
Split — Sušak, Split — Metković, Split — Kotor, Split — Bar, Šibenik — Obrovac,
Šibenik — Sasi, Šibenik — Olib, Šibenik — Krk i Šibenik — Rab. Može i zamena.

VOJIN VIŠACKI,
11000 BEOGRAD,
Kosovska 11/1

NUDIM SRBIJU I BOSNU I HERCEGOVINU PREMA MANKO LISTI.

DRAGOLJUB JOVANOVIĆ,
11000 BEOGRAD,
Cara Dušana 14/3

CENE MAKSIMUM KARATA

Posle svetske izložbe u Beču, WIPA 81, počela je prodaja domaćeg izdanja maksimum karata kojim je obeležena »Dunavska konferencija« (1979. g.). Od tada, naglo počinje da raste interes za maksimum kartama. Usledilo je još jedno izdanje povodom »Dunavske komisije« (1982), a u programu izdanja poštanskih maraka za 1982. godinu uvršćeno je još pet izdanja od kojih su tri već realizovana.

Ukorak sa porastom interesovanja rasle su i cene i evo kako su one izgledale na filatelističkim sastancima u Beogradu, u periodu april—juni 1982. Naravno reč je o zvaničnim izdanjima.

1— 7 »Grbovi« (1948. g.)	— — —	
8— 9 »Dunavska konferencija« (1979. g.)		400.— — 500.— din.
10—11 »Dunavska komisija« (1981. g.)		200.— — 250.— din.
12 »Cetinje« (1982)		100.— — 150.— din.
13—14 »Evropa—CEPT« (1982. g.)		— — — — —
15 »Tito« (1982)		50.— din.

»Grbovi« i »Evropa« nisu dovoljno nuđeni dok kod izdanja »Dunavska konferencija« maksimum karte sa markom sa »krstićem« dostizale su cenu 800.— din.

VREME NIŽIH CENA

Izlazak Kataloga poštanskih maraka jugoslovenskih zemalja za 1983. godinu, na početku leta, otklonio je svaku uzdržanost ponude koja je bila vidna u iščekivanju novih cena pa se sada gotovo sva naša izdanja mogu nabaviti po nešto povoljnijim cenama od uobičajnih. Ovome je naravno doprineo Katalog u kojem je došlo do blagog porasta cena na neznatnom broju pozicija.

NAŠE KARTE U STRANOM KATALOGU

U drugoj godini izdavanja, zapadno-nemački izdavač News-Verlag 6342 HAIGER 2, u svoj katalog maksimum karata evropskih zemalja uvrstio je i zvanična izdanja jugoslovenskih maksimuma karata:

1— 2 Dunavska konferencija I	24,— DM
3— 4 Dunavska konferencija II	11,50 DM
5 Cetinje	4,80 DM
6— 7 Evropa 1982.	8,90 DM
8 Tito	4,80 DM
9—10 Zaštita prirode	8,90 DM
11—12 Radost Evrope	8,90 DM

TRAŽIM RAZMENU MARAKA. U ZAMENU ZA MARKE SKANDINAVSKIH ZEMALJA, ENGLESKOG PODRUČJA, KAO I ZEMALJA ZAPADNE EVROPE, TRAŽIM NOVITETE SSSR, DDR, POLJSKE, MAĐARSKE, RUMUNIJE, BUGARSKE I ČEHOSLOVAČKE.

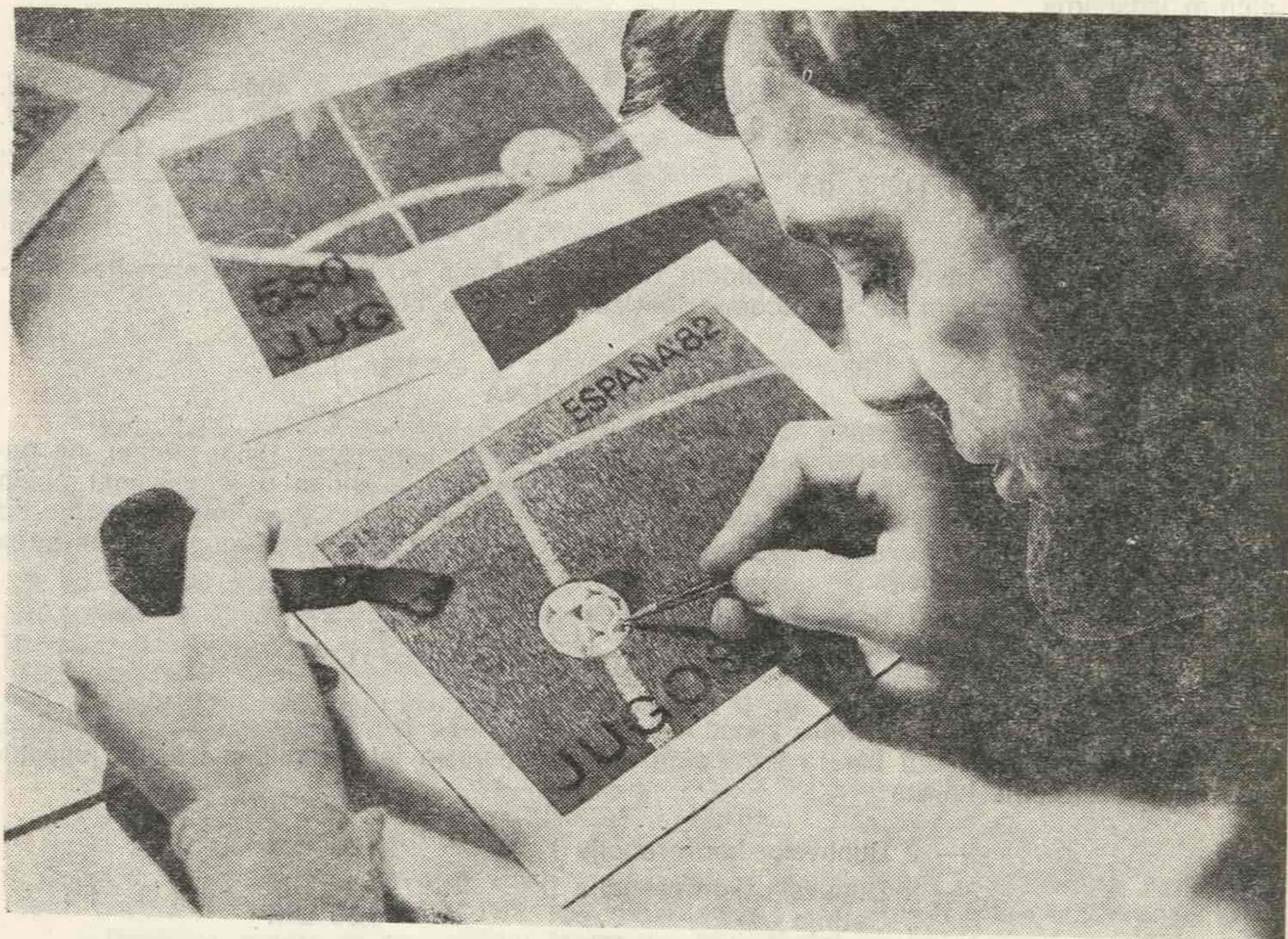
SUPANEK ALEKSANDAR
Box 4087
S — 163 04 SPANGA — 4
ŠVEDSKA

ZA MARKE JUGOSLAVIJE, ŠVAJCARSKE, ENGLESKE, TRAŽIM MARKE SSSR, ČSSR, DDR i BUGARSKE.

JOVAN JOVANOVIĆ,
11000 BEOGRAD
Kosančićev Venac 5.

LIKOVNI NAŠIH SARADNIKA

Povodom održavanja XII svetskog prvenstva u fudbalu u Španiji, Zajednica jugoslovenskih PTT izdalo je seriju prigodnih poštanskih maraka od četiri vrednosti u obliku bloka, likovna obrada ovih maraka je rad našeg mladog akademskog slikara Dušana

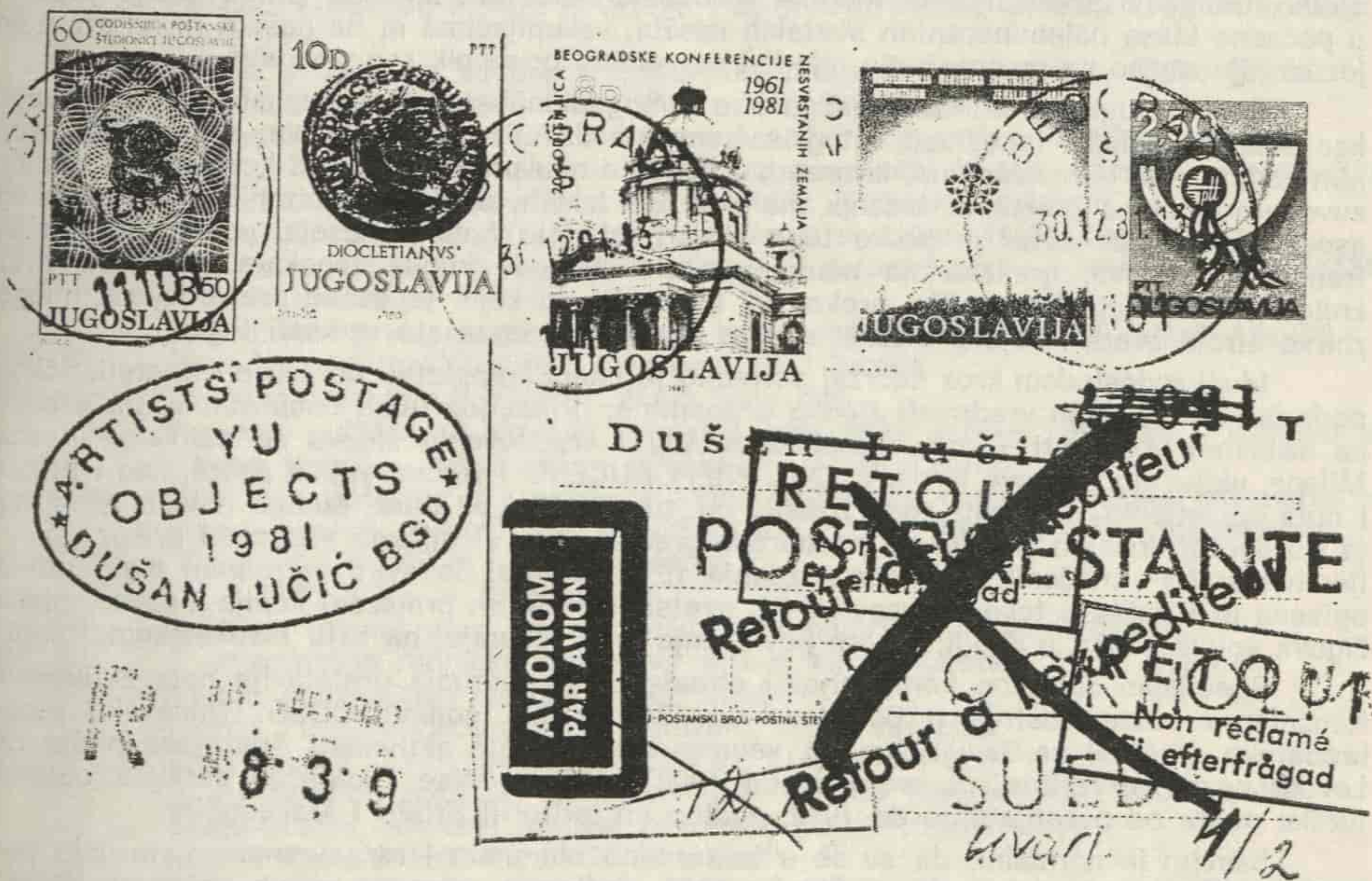
Lučića iz Beograda. Motivi na markama predstavljaju zanimljive detalje iz fudbalske igre i svojim originalnim, neuobičajenim moglo bi se reći modernim rešenjem privuklo je pažnju filatelista, sakupljača maraka na temu »Sport« i van naše zemlje.

I raniji radovi druga Dušana Lučića ostali su zapaženi kao naprimer »Muzejski eksponati — Staro oružje« iz 1979. godine, Svetsko prvenstvo u veslanju 1979. godine,

»Dunavska konferencija« 1979. god. »XXII letnje olimpijske igre — Moskva« 1980. god.
 »Muzejski eksponati — Rimski carevi ilirskog porekla na novcu« 1980. god. »40-godišnjica
 ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije« itd.

Pored svog redovnog posla drug Lučić aktivno radi i na likovnom rešenju i tehničkom nadzoru na izradi korica našeg časopisa.

Drug Lučić je i aktivan filatelista, posebno je zanimljiva njegova zbirka koverata »Poste restante« sa markama njegove likovne obrade.

FILATELISTIČKA LITERATURA

Jovan Veličković

Nove knjige i priručnici za naše područje

**Mirko Rašić, Toronto: THE POSTAL HISTORY AND POSTAGE STAMPS OF SERBIA
(Poštanska istorija i poštanske marke Srbije)**

Sa jednogodišnjim zakašnjenjem obaveštavaju se čitaoci Filateliste o izlasku iz štampe značajne monografije — priručnika pod gornjim naslovom iz pera našeg zemljaka, sada nastanjenog u Kanadi. Knjiga štampana na 275 strana u tvrdom platnenom povezu izdata je od strane Collectors Club u New Yorku, jednog od najznačajnijih filatelističkih amaterskih društava sveta, kao 25. sveska priručnika te organizacije.

Najznačajnija pisana istraživanja o markama Srbije nesumnjivo još uvek predstavljaju dela Evžena Deroka, izdata pre više od 40 godina. Od vremena izdavanja Derokovih dela pa do danas istraživanje je nastavljeno tako da su objavljeni mnogi prilozi, članci pa i studije na temu Srbije dobrim delom u našim a delimično i u stranim časopisima. Rad docnijih interesenata za to područje bio je u većoj meri usmeren i na poštansku istoriju, prema sadašnjem trendu klasične filatelije. Radovi i članci rasuti su međutim po raznim časopisima, danas su teško dostupni i vremenom padaju u zaborav. Za područje Srbije učinjene su u toku poslednjih desetak godina znatni koraci unapred. Između ostalog obelodanjeni su značajni podaci o štampanju maraka Kneževine, proširena su saznanja o polovljenim markama do 1880. godine, po prvi put je sistematski obrađeno područje turske pošte na teritoriji Jugoslavije i konačno razvila se kontroverzna diskusija o redosledu štampanja prvih srpskih maraka »grbuša«. Međutim, iako su zbirke Srbije prodrle u počasne klase naj eminentnijih svetskih izložbi, sakupljačima ni na našem ni na stranom jeziku nije stajao na raspoloženju nijedan savremeni priručnik tog područja.

Svojom knjigom Mirko Rašić je kao dugogodišnji strasni sakupljač ovog područja, kao odličan znalac i istraživač, integrisanjem dosada objavljenih radova, obogaćenih brojnim sopstvenim istraživanjima, izvanredno popunio ovu prazninu. Pored korektnog i nimalo suvoparnog opisa pojedinih izdanja maraka kao takvih, uvek posmatranih sa istorijskog aspekta razdoblja, autor je preko toga široko zahvatio i oblast eseja, poštanskih tarifa, frankatura, žigova, grešaka na markama, falsifikata i drugih aspekata. Naročitu draž knjige predstavljaju fotografije, preko 150 na broju, do kojih je došao pregledajući mnoge zbirke širom sveta i koje prikazuju mnoge poznate i nepoznate retkosti Srbije.

Idući redosledom kroz sadržaj potrebno je istaći kompletnu obradu prefilatelističkog područja sa oznakom vrednosti žigova u poenima; prikaz još uvek dubioznih eseja grbuša sa oznakom vrednosti »groš«, detaljnu obradu i vrednovanje žigova na markama Kneza Milana, uključujući žigove NAPLAĆENO, PREPORUČENO i žigove vojnih pošta, kao i prikaz i opis polovljenih vrednosti toga izdanja od 10, 20, 40 i 50 para. Mnogo novina zadržano je i u obradi docnijih izdanja na pr. obrada grešaka kod »Trojičkog sabora« i prikaz polovljenih maraka i mešanih frankatura izdanja 1918. godine. Sa svim potrebnim elementima opisana je i pošta u toku Balkanskih i I. svetskog rata, sa prikazom kopija žigova, spiska žigova vojnih pošta, u Srbiji, tokom povlačenja kroz Albaniju, na Krfu i Solunskom frontu.

Specijalan doprinos kompletnosti obrade ovog područja predstavlja opis aktivnosti Konzularne pošte Austrije u Beogradu od 1841 — 1869. godine, DDSG (Dunavsko parobrodarsko društvo) na Savi i Dunavu, veoma malo poznate aktivnosti Austrijske pošte za Levant na našoj teritoriji u vremenu od 1900 — 1913. godine i konačno detaljna obrada turske pošte od prefilatelije do 1912. godine na teritoriji Srbije i Makedonije.

Sasvim je normalno da su se u izvanredno obimnom i raznovrsnom materijalu pojavile i neke netačnosti (pošta u Skadru 1913. godine, numeracija vojnih pošta na Solunskom frontu i slično). Za neke postavke bile bi potrebne i dopunske verifikacije, međutim pitanje je hoće li one ikada biti ostvarive (napr. tzv. II štampanje novinskih maraka Kneza Mihajla). Većinu ovih propusta autor je ispravio u dopuni teksta objavljenog u br. 6 (novembar 1981.) časopisa Collectors Club Philatelist. Dopunski materijal sadrži i 23 slike na kojima su prikazane neke od najvećih neslučenih retkosti Srbije na pismima, kao i dopunu turskih žigova na našem području, što radu Mirka Rašića daje definitivnu zao krugljenost. Mora se međutim reći da je autor u dopuni trebao da izmeni i neke stavove iz knjige o »grbušama«, jer definitivno razrešenje pitanja redosleda štampanja ovih maraka izgleda nije u skladu sa tekstom knjige. Na kraju, trebalo bi napomenuti da knjiga sadrži i bibliografiju, pedantno i obuhvatno pripremljenu, što će olakšati dalja istraživanja u ovom području.

Knjiga se može poručiti direktno kod izdavača: The Collectors Club 22 East 35th Street, New York, N. Y. 10016 po ceni od \$ USA 15 + poštarina

Milan Ljiljak, Sarajevo Pošta, telegraf i telefon u Bosni i Hercegovini (II) na 290 strana obrađuje razvoj PTT saobraćaja u vreme austrougarske okupacije Bosne i Hercegovine (1878 — 1918.). Izdavač »Svjetlost«, OOUR Izdavačka djelatnost, Sarajevo i SOUR PTT Saobraćaja SR BiH, Sarajevo 1981.

Dr. Anton Jerger, Beč, MISCHFRANKATUREN OSTERREICH LOMBARDEI-VENETIEN (Mešovite frankature Austrije i Lombardije i Venecije). Monografija u luksuznoj štampi, sa fotografijama i koloru, štampana na 332 strane, obuhvata sve do danas poznate mešovite frankature između pojedinih prvih 6 izdanja maraka Austrije (1850 — 1867.), kao i mešovite frankature na pismima između maraka Austrije i susednih zemalja (Mađarske, Turske, Srbije, DDSG maraka i drugih). Knjiga sadrži mnoge pojedinosti o austrijskoj pošti na teritoriji Jugoslavije. Može se nabaviti od izdavača. Verlag »Die Briefmarke« Wien Getreidemarkt 1, po ceni od AS 1600 + poštarina.

PRIGODNI POŠTANSKI ŽIGOVI

21. III — Zaštita životne sredine, 24352 Tornjoš
21. III — Zaštita životne sredine, 24400 Senta
21. III — Zaštita životne sredine, 24406 Gornji Breg
21. III — Izložba povodom 20-god. prvog leta čoveka u kosmosu, 71230 Kalinovik
21. i 22. III — Finale kupa u smučarskim skokovima na Planici, Pošta Planica, (64283 Rateče — Planica)
27. III — 40-god. 27. marta 1941, 21101 Novi Sad
28. III — Svečano otvaranje nove pozorišne zgrade Srpskog narodnog pozorišta u Novom Sadu, 21101 Novi Sad
30. III — Smotra pozorišnih amatera područja Bjelovara i Varaždina, 43350 Đurđevac
4. IV — 100-god. Lovačkog saveza Hrvatske i 35-god. Lovačkog društva »Fazan« iz Virja, 43326 Virje
7. IV — 50-god. puštanja u saobraćaj železničke pruge Prilep — Bitola, 97000 Bitola
9. IV — Velemajstorski šahovski turnir, Pošta Vrnjačka Banja
10. IV — 34. ženski šampionat SFRJ u šahu u Aranđelovcu, pošta Aranđelovac
11. IV — Smotra i takmičenje raketnih modelara povodom 40-god. ustanka i revolucije — Memorijal »Miroslav Jambriško«, 41421 Hrvatski Leskovac
12. IV — 20-god. leta J. A. Gagarina-prvog čoveka u svemiru, 41101 Zagreb
12. IV — Dan astronautike i prvog leta svemirskog transportera »Space shuttle«, 41421 Hrvatski Leskovac
12. IV — 20-god. leta prvog čoveka u svemir i Dan astronautike, 41150 Zagreb-Airport
12. IV — 20-god. prvog leta čoveka u kosmos, 11080 Zemun
14. IV — Svečano otvaranje SPENS 81, 21121 Novi Sad
14. IV — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »Svetsko prvenstvo u stonom tenisu — Novi Sad — SPENS 81«, 41101 Zagreb
14. IV — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »Svetsko prvenstvo u stonom tenisu — Novi Sad — SPENS 81«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
14. IV — Otvaranje SPENS 81, 24000 Subotica
14. — 26. IV — SPENS 81, 21101 Novi Sad
16. IV — Puštanje u saobraćaj Telekomunikacione centrale, 51260 Crikvenica
16. IV — 3. pojedinačno radničko prvenstvo BiH u šahu (početak) 71250 Kiseljak
17. IV — 36-god. oslobođenja Đakova, 54400 Đakovo
18. IV — 15-god. Filatelističkog društva Varaždin, 42000 Varaždin
18. IV — Kongres ITTF u Novom Sadu-SPENS 81, 21121 Novi Sad
19. IV — 3. pojedinačno radničko prvenstvo BiH u šahu (završetak) 71250 Kiseljak
19. IV — Međunarodni šahovski festival »Sarajevo 81«, 71101 Sarajevo
20. IV — Ekipno finale SPENS 81, 21121 Novi Sad
20. IV — 4. Međunarodni šahovski turnir »Banja Luka 81« (početak turnira), 78000 Banja Luka
24. IV — 35-god. osnivanja Opšteg građevinskog preduzeća »Primorje« u Ajdovščini, Pošta Ajdovščina
25. IV — 23. republičko prvenstvo slepih BiH u šahu u Han Pijesku (početak prvenstva) 71360 Han Pijesak
26. IV — Pojedinačno finale SPENS 81, 21121 Novi Sad
27. IV — 40-god. osnivanja OF Slovenije, 66330 Piran
27. IV — 40-god. osnivanja OF Slovenije, 66000 Koper
29. IV — Otvaranje šahovskog prvenstva Vojvodine za pionire u ekipnom takmičenju osnovnih škola, 24400 Senta
30. IV — Otvaranje filatelističke izložbe u čast 1. maja, 24400 Senta
30. IV — 4. Međunarodni šahovski turnir »Banja Luka 81« (završetak turnira), 78000 Banja Luka

30. IV — Šahovski festival za kup Maršala Tita (početak festivala) 79420 Neum
3. V — 23. republičko prvenstvo slepih BiH u šahu (završetak) 71360 Han Pijesak
4. V — Šahovski festival za kup Maršala Tita (završetak festivala) 79420 Neum
4. V — Godišnjica smrti J. B. Tita, 23272 Novi Bečej
4. V — Godišnjica smrti J. B. Tita, Pošta Osijek
4. V — Godišnjica smrti J. B. Tita, Pošta Sombor
5. V — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Evropa CEPT«, 41101 Zagreb
5. V — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Evropa CEPT«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
8. V — Dan oslobođenja Zagreba, 41101 Zagreb
9. V — 9. Međunarodni sajam minerala u Tržiču, 64290 Tržič
13. V — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »100-god. rođenja Dimitrije Tucovića«, 41101 Zagreb
13. V — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »100-god. rođenja Dimitrija Tucovića«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
14. V — 8. sportske igre PTT radnika SR Hrvatske, 42000 Varaždin
14. V — Godišnjica proglašenja J. B. Tita za počasnog građanina Zagreba i filatelistička izložba, 41101 Zagreb
14. V — Susret samoupravljača Jugoslavije 81, Pošta Sombor
15. V — Bratimljenje mesnih zajednica Virje iz SR Hrvatske i Trnavci iz SR Srbije, 43326 Virje
15. V — Bratimljenje mesnih zajednica Trnavci iz SR Srbije i Virje iz SR Hrvatske, 37235 Trnavci
15. V — 140-god. prve poštanske sabirnice u Gorenjskoj, 64220 Škofja Loka
15. V — 60-god. Marežganskog ustanka i opštinskog praznika opštine Koper, 66273 Marezige
18. V — XXIV Međunarodni ekipni šahovski festival u Puli, Pošta Pula
- 20 — 30. V — Festival jugoslovenske poezije mladih u Vrbasu, 21460 Vrbas
22. V — 25-god. postojanja i rada Zbora rukometnih sudija, 26101 Pančevo
25. V — Dan mladosti, Pošta Sombor
25. V — Otvaranje nove osnovne škole u Koprju »Anton Ukmar«, 66000 Koper
25. V — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »J. B. Tito«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
25. V — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »J. B. Tito«, 41101 Zagreb
25. V — Dan mladosti, 23272 Novi Bečej
25. V — Dan mladosti, 24400 Senta
25. V — Dan mladosti i Filatelistička izložba »Tito u filateliji« u Kumrovcu, 41295 Kumrovec
25. V — Filatelistička izložba »Titova Jugoslavija«, 61101 Ljubljana
25. V — VII Zasedanje Svetskog saveta za hranu Ujedinjenih nacija, 21101 Novi Sad
25. V — IV Filatelistička izložba Muzeja »25. maj« — Beograd, povodom Dana mladosti, Pošta Beograd 1.
25. V — Filatelistička izložba »Tito na markama«, povodom Dana mladosti, 18101 Niš
25. V — Otvaranje nove jedinice PTT mreže, 41141 Zagreb
25. V — XXIV Majske igre u Bečeju, 21230 Bečej
26. V — Nastup ekipe grada Šibenika na evropskom TV takmčenju »Igre bez granica« u Lignano Sabbiadoro, Italija, Pošta Šibenik
26. V — Balkansko prvenstvo u odbojci, Pošta Novo Mesto
28. V — XX susret osnovnih škola koje nose ime »Braća Ribar«, Pošta Brežice
28. V — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Flora 81«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
28. V — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Flora 81«, 41101 Zagreb
30. V — 50-god. duvačkog orkestra KUD Pošta u Mariboru, 62000 Maribor
31. V — 20-god. Preduzeća za PTT promet u Mariboru, 62000 Maribor
1. VI — 85-god. Hrvatskog filatelističkog društva, 41101 Zagreb
6. VI — VIII Međunarodni plivački miting, 24400 Senta
6. VI — Sedmi kup evropskih prvaka u atletici u Beogradu, 11101 Beograd
6. VI — Velemajstorski šahovski turnir »Goša 81«, Pošta Smederevska Palanka
6. VI — Smotra folklora u Bečeju, 21220 Bečej
6. VI — 50-god. rada Jugoslovenskog kombinata gume i obuće »Borovo« u Borovu, 56223 Borovo
7. VI — IX susret škola »Petefi i Kiš«, Pošta Telečka
7. VI — SORA 81 »Deliblatski pesak«, 26225 Deliblato
10. VI — »Igre bez granica« u Puli, 52000 Pula
11. VI — XVI Međunarodni sajam cveća, 41103 Zagreb

12. VI — Omladinsko prvenstvo BiH u šahu (početak), 71420 Pale
13. VI — TV kviz »Znanje — imanje« u Gornjem Bregu, 24406 Gornji Breg
13. VI — Prvi susret filatelista u Beogradu, 11101 Beograd i 11181 Beograd 47, (Hotel »Jugoslavija«)
14. VI — XIV zbor planinara PTT Slovenije, Pošta Sevnica
14. VI — 110-god. Vatrogasnog društva Krško, 68270 Krško
16. VI — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »Treći kongres samoupravljajuća Jugoslavije«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
16. VI — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »Treći kongres samoupravljajuća Jugoslavije«, 41101 Zagreb
17. VI — Boravak u SFRJ dvojice američkih kosmonauta iz prvog orbitalnog leta po programu »Space shuttle« 81, 11080 Zemun
18. VI — III Jugoslovenski simpozijum iz dečje hematologije u Vukovaru, 56230 Vukovar
20. VI — XVI Republičke igre radnika SDK u SR Hrvatskoj, 22210 Rovinj
20. VI — Omladinsko prvenstvo BiH u šahu (završetak), 71240 Pale
20. VI — 80-god. organizovanog planinarstva u Srbiji i održavanje Sleta planinara Srbije na Rtnju, 19370 Boljevac
22. VI — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »60-god. smrti Đorđe Petrova«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
22. VI — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »60-god. smrti Đorđe Petrova«, 41101 Zagreb
22. VI — 40-god. prvog partizanskog odreda u Hrvatskoj, 44000 Sisak
24. VI — Pojedinačno pionirsko prvenstvo BiH u šahu (početak), 79300 Trebinje
25. VI — Prva međunarodna filatelistička izložba u Zrenjaninu, 23101 Zrenjanin
27. VI — Treći kongres samoupravljajuća Jugoslavije, Pošta Bački Petrovac
27. VI — 12. republičko takmičenje metalaca SR Srbije, 37240 Trstenik
27. VI — Šahovsko prvenstvo Vojvodine za seniore, 24400 Senta
28. VI — Pojedinačno prvenstvo BiH u šahu (završetak), 79300 Trebinje
1. VII — 8. slet Saveza izviđača Slovenije, posvećen 40-god. ustanka slovenačkog naroda, 40-god. osnivanja OF i 30-god. osnivanja Saveza izviđača Slovenije, 66250 Ilirska Bistrica
2. VII — Izložba »Oružje iz zbirke J. B. Tita«, Muzej »25. maj« u Beogradu, 11000 Beograd
4. VII — Dan borca, 24400 Senta
4. VII — 40-god. ustanka naroda i narodnosti i otvaranje Spomen parka »Danica« u Koprivnici, 43300 Koprivnica
4. VII — 40-god. ustanka, 26101 Pančevo
4. VII — 40-god. ustanka, proslava posvećena iseljenicima, internircima i političkim zatvorenicima, 68280 Brestanica
4. VII — Prvi dan puštanja u prodaju prigodnih poštanskih maraka »40-god. ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
4. VII — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »40-god. ustanka i socijalističke revolucije naroda i narodnosti Jugoslavije«, 41101 Zagreb
4. VII — Dan borca i 40-god. ustanka, 43350 Đurđevac
4. VII — Dan borca i 40-god. ustanka, 43326 Virje
4. VII — 40-god. iseljavanja iz Posavja, Pošta Dobova
4. VII — 40-god. ustanka, Pošta Sombor
4. VII — Dan »Iskre« i Dan borca, 64000 Kranj
5. VII — »Đakovački vezovi«, 54400 Đakovo
13. — VII — 40-god. ustanka u Crnoj Gori, 81305 Virpazar
18. VII — Početak otvorenog prvenstva BiH u šahu za 1981. g., 74000 Doboj
18. VII — Početak pionirskog prvenstva Jugoslavije u šahu, 71470 Čajniče
18. VII — Početak 33. Šampionata Jugoslavije za omladince u šahu, 77240 Bosanska Krupa
21. VII — 40-god. ustanka naroda i narodnosti Vojvodine, Pošta Kumane
22. VII — Prva međunarodna filatelistička izložba o pokretu otpora evropskih naroda, vezano za 40-god. ustanka naroda i narodnosti Jugoslavije, 65000 Nova Gorica
22. VII — Izložba slovenske ornamentike, 66250 Ilirska Bistrica
26. VII — Završetak otvorenog prvenstva BiH u šahu za 1981. g., 74000 Doboj
28. VII — Završetak Pionirskog prvenstva Jugoslavije u šahu, 71470 Čajniče
29. VII — 40-god. zarobljavanja prve naoružane skupine u Sloveniji, 68270 Krško
30. VII — 40-god. streljanja Krške skupine u Dubravi kod Brežica, Pošta Brežice
4. VIII — Završetak 33. šampionata Jugoslavije za omladince u šahu, 77240 Bosanska Krupa

7. VIII — Početak meča omladinaca Jugoslavije i Poljske u šahu, 77240 Bosanska Krupa
7. VIII — Međunarodni kongres proizvođača hmelja, Pošta Bački Petrovac
8. VIII — 10. jubilarni tradicionalni lov školjki »Dan Brganja« u Betini, Pošta Betina
10. VIII — Završetak meča omladinaca Jugoslavije i Poljske u šahu, 77240 Bosanska Krupa
15. VIII — Atletski kup Evrope, 41101 Zagreb
16. VIII — Ekipno prvenstvo Jugoslavije u šahu, Pošta Arandelovac
20. VIII — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »800-god. grada Varaždina«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
20. VIII — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »800-god. grada Varaždina«, 41101 Zagreb
28. VIII — Tradicionalni sajam pčelarstva u Somboru, Pošta Sombor
29. VIII — Međunarodni šahovski turnir u Smederevu, 11300 Smederevo
1. IX — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »20-god. Beogradske konferencije nesvrstanih zemalja«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
1. IX — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »20-god. Beogradske konferencije nesvrstanih zemalja«, 41101 Zagreb
5. IX — XV prvenstvo Evrope u plivanju u Splitu, Pošta Split
6. IX — »100 žena na Triglav«, 64284 Triglav
6. IX — Spomen trka Maršala Tita »Brdo 81« (konjska trka), 64000 Kranj
9. IX — 40-god. osnivanja ćelije KPS i odbora Osvobodilne fronte, Pošta ispostave pošte Nova Gorica — Solkan
10. IX — Dan jugoslovenske mornarice i pomorstva, 50260 Korčula
10. IX — Dan jugoslovenske ratne mornarice i pomorstva, 41101 Zagreb
11. IX — 20-god. Preduzeća za ptt promet Celje i otvaranje glavne automatske centrale (Metaconta 10 C), 63000 Celje
12. IX — Trunir u šahu »Memorijal Bore Kostića«, 26310 Vršac
14. IX — Dan ptt radnika SR Hrvatske, 41101 Zagreb
14. IX — Dan RO PTT prometa Zagreb, 41101 Zagreb
14. IX — 100-god. telefona u Zagrebu, 41101 Zagreb
15. IX — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »150-god. prve štamparije u Srbiji«, 41101 Zagreb
15. IX — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »150-god. prve štamparije u Srbiji«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
15. IX — 15. X — 60-god. Instituta — bolnice Golnik, 64204 Golnik
19. IX — 100-god. postojanja i rada gimnazije »Bora Stanković« u Vranju, 18500 Vranje
19. IX — 40-god. Bezbednosno-obaveštajne službe Osvobodilne fronte Slovenije, 61101 Ljubljana
20. IX — Finale Svetskog prvenstva u spidveju (duge staze) — Pošta Gornja Radgona
25. IX — 13. Međunarodni trojni susret esperantista Jugoslavije, Austrije i Italije, 51101 Rijeka
27. IX — Svečano puštanje u promet tunela »Učka«, 51211 Matulji
27. IX — Svečano puštanje u promet tunela »Učka«, 51426 Lupoglav
27. IX — Berba grođža u Vršcu, 26301 Vršac
28. IX — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »150-god. rođenja Frana Levstika«, 41101 Zagreb
28. IX — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »150-god. rođenja Frana Levstika«, 11101 Beograd i Ro Jugomarka
2. X — Prvi dan puštanja u prodaju prigodnih poštanskih maraka »Radost Evrope«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
2. X — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Radost Evrope«, 41101 Zagreb
2. X — 15-god. postojanja Udruženja filatelista u Novom Bečeju, Pošta Novi Bečej
3. X — Otvaranje 23. filatelističke izložbe u Senti, 24400 Senta
3. X — Puštanje u promet elektrificirane železničke pruge Dugo Selo — Botovo — Gyéhényes, 43300 Koprivnica
6. X — XV Jugoslovenski simpozijum o telekomunikacijama »JUTEL 81«, 61106 Ljubljana
7. X — Dan artireljije JNA, 36101 Kraljevo
8. X — 37-god. oslobođenja grada Sente, 24400 Senta
8. X — Otvaranje filatelističke izložbe »TISAFILA V«, 21221 Bečej
9. X — VI Andrićevi dani kulture, 72270 Travnik
10. X — Festival duvačkih orkestara BiH u Travniku, 72270 Travnik
11. X — 100-god. Duvačkog orkestra u Travniku, 72270 Travnik
12. X — Osvajanje titule prvaka Jugoslavije u vaterpolu za 1981. g. Vaterpolo kluba »Jug« iz Dubrovnika, 50101 Dubrovnik

13. X — Dolazak »Voza bratstvo i jedinstvo«, 36101 Kraljevo
15. X — 175-god. rođenja Jovana Sterije Popovića, 26301 Vršac
16. X — Svetski dan prehrane, Pošta Virje
17. X — Prvi plenum partizanskih učitelja Primorske — Ajdovščina, Pošta Ajdovščina
22. X — 3. ekipno prvenstvo BiH u šahu (početak), 71250 Kiseljak
23. X — 11. festival dečjeg amaterskog filma, 43405 Pitomača
24. X — Dan Ujedinjenih nacija, Pošta Virje
24. X — IX festival folklora železničara Jugoslavije, Pošta Kolašin
25. X — 100-god. rođenja Pabla Pikasa, 41101 Zagreb
25. X — 3. ekipno prvenstvo BiH u šahu (završetak), 71250 Kiseljak
28. X — Prvi dan puštanja u prodaju prigodnih poštanskih maraka »125-god. Evropske dunavske komisije«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
28. X — Prvi dan puštanja u prodaju prigodnih poštanskih maraka »125-god. Evropske dunavske komisije«, 41101 Zagreb
28. X — 125-god. Evropske dunavske komisije, 19325 Tekija
28. X — Praznik Opštine Brežice i 40-god. osnivanja Brežičke čete, Pošta Brežice
30. X — 15 godina saradnje filatelističkih klubova Pečuja iz Mađarske i Osijeka, 54000 Osijek
31. X — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »60-god. Poštanske štedionice Jugoslavije«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
31. X — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »60-god. Poštanske štedionice Jugoslavije«, 41101 Zagreb
1. XI — Meč za prvaka sveta u šahu u Meranu, Italija, 71101 Sarajevo
4. XI — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »Pronalazaštvo kao faktor razvoja tehnologije u zemljama u razvoju«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
4. XI — Prvi dan puštanja u promet prigodne poštanske marke »Pronalazaštvo kao faktor razvoja tehnologije u zemljama u razvoju, 41101 Zagreb
11. XI — 40-god. pogibije senčanskih revolucionara, 24400 Senta
13. XI — Bratimljenje RO »Cestogradnja« iz Zagreba i Ro »Beograd-put« iz Beograda, 41101 Zagreb
13. XI — Bratimljenje »Beograd-put« iz Beograda i »Cestogradnje« iz Zagreba, 11101 Beograd
13. XI — Svečano otvaranje nove železničke putničke stanice u Skoplju, Skoplje
14. XI — Prvi dan puštanja u prodaju prigodnih poštanskih maraka »Zaštita prirode«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
14. XI — Prvi dan puštanja u promet prigodnih poštanskih maraka »Zaštita prirode«, 41101 Zagreb
20. XI — Susret astronoma i astronomske večeri u sklopu akcije »SAROH 81«, u povodu 40-god. ustanka i revolucije i 800-god. grada Varaždina, 42000 Varaždin
21. XI — »Baloni nad gradom« — u okviru proslave 800-god. grada Varaždina i akcije »SAROH 81«, 42000 Varaždin
21. XI — V Festival filatelističke omladine Jugoslavije i Filatelistička izložba »Dunavfila 81«, 21101 Novi Sad
21. XI — Smotra »SAROH 81« u Varaždinu, 42000 Varaždin
24. XI — Filatelistička izložba u povodu kosmičkih dostignuća, 50260 Korčula
24. XI — Filatelistička izložba na temu astronautike, 41101 Zagreb
26. XI — Susret filatelista Subotice, Osijeka i Sombora u Somboru, Pošta Sombor
26. XI — Otvaranje međunarodne izložbe ručnih radova i kolekcionarstva u Temerinu, 21235 Temerin
2. XII — Početak 36. seniorskog šampionata u šahu i Trebinju, 79300 Trebinje
4. XII — Filatelistička izložba povodom 125-god. rada Brodogradilišta »Uljanik« u Puli, 52000 Pula
5. XII — 30-god. postojanja i rada AMD »Poštar« iz Zagreba, 41101 Zagreb
9. XII — 125-god. postojanja i rada Brodogradilišta »Uljanik«, 52000 Pula
12. XII — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »100-god. smrti Augusta Šenoe«, 11101 Beograd i RO Jugomarka
12. XII — Prvi dan puštanja u prodaju prigodne poštanske marke »100-god. smrti Augusta Šenoe«, 41101 Zagreb
20. XII — Završetak 36. seniorskog šampionata Bih u šahu u Trebinju, 79300 Trebinje
22. XII — 40-god. JNA, 11080 Zemun
22. XII — Dan JNA i 40-god. ustanka, 50260 Korčula
22. XII — 40-god. formiranja JNA, 23272 Novi Bečej

»SENCANI« NE MIRUJU

Ivan Šuvak

Povod za ovakav naslov je najnovije otkriće veoma uspehlih falsifikata našeg prvog posleratnog izdanja SENTA. Nedavno sam ih otkrio i proučio sa svim njihovim karakteristikama. Stoga mogu da kažem da se radi o jednom veoma opasnom falsifikatu koji se ne može lako i ponekad na prvi pogled prepoznati.

Radi se o tome da su falsifikatori ili falsifikator, proučili probni tisak na belom papiru, gde se nalaze svih deset tipova petokrake zvezde koja je štampana u crvenoj boji, datuma 8. X 1944 i JUGOSLAVIJA u crnoj boji, te su sad grube predašnje propuste donekle korigovali služeći se probnim tiskom na belom papiru kao modelom za svoje kliše. Želim prvo da objasnim nastanak deset tipova zvezde petokrake kod provizornog izdanja SENTA.

Prilikom preštampavanja maraka kliše za petokraku zvezdu rađen je ručno, odnosno rukom su rezane zvezde u linoleumskoj traci određene dužine i širine. Ukupno je izrezano deset zvezdi, jedna pored druge u vodoravnom redu tako da se od jednom pretiskao ceo vodoravni red od deset maraka. Zatim se polutabak pomerao na gore i pretiskao novi red. I sve tako dok se ne bi pretisnuo ceo polutabak od pedeset primeraka. Pošto su zvezde ručno urezivane u linoleumsku traku, nijedna zvezda nije pravilnog oblika, niti istovetna sa bilo kojom drugom. Prva zvezda je drugačija od druge, druga od treće i tako dalje. Raznolikost se ogleda pre svega u različitosti oblika kao i različitosti njihovih dimenzija, tako da svaka zvezda svojim oblikom i svojim dimenzijama predstavlja tip za sebe.

Prema tome ako imamo jednu vrednost u paru ili četvercu, i odredimo na osnovu odštampanog probnog tiska na belom papiru da je prva marka na primer u tipu tri, odnosno treća zvezda na linoleumskoj traci sa svim njenim karakteristikama oblika i dimenzija, druga marka mora **obavezno!!!** da bude u tipu četiri (podrazumeva se vodoravan par, u slučaju vertikalnog para ili štrajfne do pet maraka tip tri bi se ponavljao dva puta, za štrajfnu do pet puta). Isto važi i za četverec. Prva i treća marka su u tipu tri, a druga i četvrta u tipu četiri i tako dalje. Međutim, kod falsifikata na primer u paru, četvercu ili na jednoj marci pretisak zvezde grubo nalikuje na jedan od deset tipova, ali se uvek razlikuje od prepoznatog tipa, posebno svojim dimenzijama, oblikom, a ponekad nijansom crvene boje koja se kreće od tamno crvene do crvene. Zatim, tu je još neizbežna okvirna linija zvezde (secovana farba) koja je ponekad jako izražena tako da se odmah primeti, a ponekad je potrebno marku sa donje strane posvetliti da bi se ukazala okvirna linija. Sve to je uslovljeno količinom nanete boje na kliše i silom pretiska kojom je izvršeno pretiskivanje. Kod originalnih maraka to ne postoji.

Kod falsifikata u vodoravnom paru ili četvercu ako se i pronađe da prva marka nalikuje na jedan od deset tipova, druga marka ponekad nema nikakvih sličnosti sa susednim tipom. Mislim, da je to iz razloga što su tipovi zvezde posebno kliširani, a ne kao kod originala gde se svih deset tipova nalaze na jednoj zajedničkoj podlozi tako da ne mogu da menjaju svoje pozicije. Na primer, da se tip deset (deseta zvezda na linoleumskoj traci) pojavi u poziciji između tipa šest i tipa osam kao tip sedam i tako dalje. Međutim, baš to se i javlja kod falsifikata, kao i manje više izražene okvirne linije zvezde petokrake.

Što se tiče pretiska u crnoj boji, datuma 8. X 1944 i JUGOSLAVIJA, tip slova isti, ali se slovo Y u reči JUGOSLAVIJA razlikuje od originala po tome što se krak slova Y nešto niže spaja nego kao kod originala. Tip brojki i datuma, isti i ponekad nešto deblji nego kao kod originala. Pretisak u crnoj boji isti kao i kod originala.

Verujem, da će ovaj članak donekle pomoći sakupljačima ovoga područja da prilikom razmene ili kupovine, obrate pažnju na gore opisane najnovije falsifikate koji su se pojavili na našem filatelističkom tržištu. Iz tog razloga preporučujem sakupljačima toga područja koji su u novije vreme nabavljali kompletne serije ili raspore da iste daju na atestiranje.

NUDIM NEŽIGOSANE JUGOSLOVENSKE MARKE I
MARKE OSTALIH ZEMALJA
KAO I ŽIGOSANE MARKE U SVESKAMA
VLADIMIR MARKOVIĆ, 11000 BEOGRAD, MEDAKOVIĆEVA 146

MALI OGLASI

Tražim jugoslovenske marke na teme — olimpijske igre, flora i fauna. Adresa: ILJKIV VLADIMIR, 292240 MEŽREČJE, Ljvovska obl. -Sokali, SSSR.

Za marke Poljske i SSSR u količinama, tražim marke Jugoslavije, Paragvaja, Gvineje Ekv. i arapskih zemalja. Korespondencija na engleskom, francuskom, nemačkom i ruskom jeziku. Adresa: RYSZARD SZARF, P. O. Box 1936, 50 — 983 WROCLAW 14, POLJSKA.

Tražim partnera za razmenu maraka. Adresa: A. K. NARAYAN C/O Gem's Emporium, Dabok Airport, UDAIPUR — 313023, INDIJA.

Interesuju me marke Jugoslavije, Paragvaja i zapadnoevropskih zemalja. Posebno na teme, umetnost i ptice. Nudim marke SSSR i DR Nemačke. Adresa: T. F. PETROVA, 305004 KURSK, ul. Dimitrova 99. kv. 6, SSSR.

Za marke i FDC Rumunije, tražim marke Jugoslavije na teme — slikarstvo, sport, kosmos i fauna. Korespondencija na engleskom, francuskom i rumunskom jeziku. Adresa: SANDU M., 74594 BUCURESTI, Str. Patriotilor 1. Bl. PM 16/2, ap. 45. RUMUNIJA.

Interesuju me marke Jugoslavije, Paragvaja, arapskih i zapadnoevropskih zemalja. Nudim marke SSSR. Korespondencija na engleskom i ruskom jeziku. Adresa: VESELOV N. J., 232009 VILNIUS — 9, P. O. Box 288, Lithuanien SSR, SSSR.

U zamenu za marke Španije, tražim novitete Jugoslavije i Austrije. Adresa: A. CINTAS, C/Sierpes, 15 SEVILLA, ŠPANIJA.

Za marke SSSR tražim marke Jugoslavije, Paragvaja, arapskih emirata na teme umetnost i fauna. Adresa: ILJA FELJDMAN, 232042 VILNJUS, ul. Djeržinskog 174. kv. 74. Litovskaja SSR, SSSR.

Skupljam marke i blokove na temu umetnost. Adresa: MATROSOVA L. M., 300008 TULA, Prospekt Lenina 63, kv. 70., SSSR.

Želim jugoslovenske marke na temu — izvoz, transport, kosmos. Nudim marke Brazila i zemalja Južne Amerike. Adresa: NICOLAU PANASENKO, Caixa Postal 480, CEP 09500, S. Caetano do Sul, Est. SAO PAULO, BRAZIL.

Tražim partnera za prepisku i razmenu filatelističkog materijala. Nudim sva poštanska izdanja SSSR od 1970. godine. Adresa: PAVEL ŠUMSKI, 308007 BELGOROD, ul. Gagarina 8. kv. 64., SSSR.

Želim razmenu maraka sa filatelistima Jugoslavije. Adresa: T. REBEL, 67100 STRASBOURG, 1 quai de la Tuilerie, FRANCUSKA.

Sakupljam marke na teme — sport, flora i fauna. Adresa: STONECKI JANUSZ, 41 — 902 BYTOM, ul. Olejniczaka 10a, POLJSKA.

Interesuju me marke celog sveta na temu zaštita prirode. Adresa: WLADYSLAW MOSKAL, Plac Zwyciestwa 17/10, 64 — 920 PILA, POLJSKA.

Sakupljam generalnu kolekciju jugoslovenskih maraka. Tražim stalnog partnera za razmenu. Adresa: ČUDNOVSKOMU D. VV, 197198 LENINGRAD, Do vostrebovanija, SSSR.

Tražim informacije o jugoslovenskoj filateliji. Adresa: RAINER SCHOELZEL, Postfach 250, D — 6782 RODALBEN, SR NEMAČKA.

Tražim marke i nalepnice na temu fauna. Adresa: DAŠA MIHOČKOVA, Ul. 1. maja 99. 90101 MALACKY, ČEHOSLOVAČKA.

RAZMENJUJEM, KUPUJEM I PRODAJEM POŠTANSKE MARKE
JUGOSLAVIJE I EVROPSKIH ZEMALJA

ANTONVIĆ MILAN, 11000 BEOGRAD, TRIŠE KACLEROVIĆA 30.
TELEFON (011) 466 081

SUBOTA I NEDELJA — 30 i 31. X 1982.

SAVEZ FILATELISTA SRBIJE
»JUGOMARKA«
SRPSKO NUMIZMATIČKO DRUŠTVO
HOTEL »JUGOSLAVIJA«

organizuju

ČETVRTI SUSRET
FILATELISTA I NUMIZMATIČARA
U BEOGRADU

Hotel »Jugoslavija« — od 9,00 — 17,00

PRIJAVE I OBAVEŠTENJA:

Savez filatelista Srbije
Beograd, Sremska 6/IV
Telefon: 638-751
P. Fah 702

Sto 80 x 80 600,00

OBEZBEĐENJE SMEŠTAJA:

Hotel »Jugoslavija«
Novi Beograd,
Bul. E. Kardelja 3
Telefon: 600-222

REDOVNI SASTANCI FILATELISTA

ODRŽAVAJU SE SVAKOG ČETVRTKA OD 14 — 18 ČASOVA I SVAKE NEDELJE OD 9 — 14 ČASOVA U PROSTORIJAMA HOTELA »SLAVIJA« U BEOGRADU.

NA OVIM SASTANCIMA STALNO SU DEŽURNI ČLANOVI BEOGRADSKIH DRUŠTAVA »VRAČAR«, »SAVA«, »BEOGRAD« I DRUGI, KOD KOJIH MOŽETE DOBITI SVA NAŠA NOVA IZDANJA MARAKA KAO I SVE OSTALE INFORMACIJE U VEZI FILATELIJE.

MALI OGLASI

Interesuju me teme — avijacija, automobili i brodovi. Adresa: MARKIN STAS, Koroлева 24 — 98, 170043 KALININ, SSSR.

Želim prepisku i razmenu maraka sa mladim filatelistima Jugoslavije. Adresa: WIESTAW POGORZELSKI, ul. Hoza 54/6, 25-606 KIELCE, POLJSKA.

Sakupljam faunu, kosmos i olimpijadu na markama celog sveta. Nudim marke SSSR od 1970 — 1981. Korespondencija na engleskom i ruskom jeziku. Adresa: KORJAGIN V. V., 644089 OMSK — 89,a/ja 1082, SSSR.

Želim razmenu sa jugoslovenskim filatelistima. Adresa: TIHONOV OLEG VLADIMIROVIČ, 248600 KALUGA, 2. Krasnoarmejski pereulok dom 3, kv. 19., SSSR

Želim razmenu maraka. Adresa: JACEH MAZIGG, 90-001 LODZ 1, Skr. p. 251, POLJSKA. Skupljam marke na temu — umetnost, automobili, Ribe i olimpijade. Nudim marke, FDC, maksimumkarte i prigodne žigove SSSR. Adresa: ČERNJI VLADIMIR, 183038 MURMANSK, ul. Kominterna d. 15 kv. 61. SSSR.

Tražim partnera za razmenu maraka na teme — avionska pošta, brodovi, slavne ličnosti istorije, novac na markama. Korespondencija na engleskom, francuskom i nemačkom. Adresa: GAVRILA URLEA, 2300 FAGARAS, Str. Dr Titu Pertea 20. RUMUNIJA.

Za marke SSSR tražim izdanja iz celog sveta na teme — umetnost, sport, flora i fauna. Adresa: A. F. ARHIPENKO, 650053 KEMEROVO 53, Sovetskij 41 — 23, SSSR.

Skupljam marke Jugoslavije, Paragvaja, Ekvatorijalne Gvineje i arapskih zemalja. Nudim marke Rumunije i SSSR. Korespondencija na engleskom i francuskom. Adresa: PETRESCU MARIAN, C. P. 603, Of. PTTR 6, PLOIESTI 2000, RUMUNIJA.

Za marke celog sveta na temu umetnost, fauna, kosmos i olimpijske igre, nudim marke SSSR. Korespondencija na srpskohrvatskom, engleskom i ruskom jeziku. Adresa: ALEKSANDAR RIŽKOV, ul. Trijumfalnaja 12. kv. 7, 400064 VOLGOGRAD, SSSR.

Tražim partnera za razmenu maraka. Pored jugoslovenskih maraka, interesuju me izdanja iz celog sveta na teme — umetnost, fauna, jedriličarstvo, automobili i fudbal. Nudim marke socijalističkih zemalja, kao i marke Indije, Nepala, Avganistana, Nikaragve i dr. Korespondencija na nemačkom, srpskohrvatskom i ruskom jeziku. Adresa: STRAHOV LEONID, 603005 GORKI, poste restante, SSSR.

Interesuju me jugoslovenske čiste i žigosane marke. Adresa: CARLOS ARMENDARIZ CANO, J. Peon y Contreras 2670, Infonavit C. G., Cd JUAREZ, Chih. MEKSIKO.

Interesuju me marke iz celog sveta na temu fauna. Korespondencija na engleskom i ruskom jeziku. Adresa: KORJAGIN V. V., 644089 OMSK — 89,a/ja 1082, SSSR.

Želim razmenu maraka sa jugoslovenskim filatelistima. Adresa: KALÓZ ERZSEBET, Tiszapalkanya, DOBO 1, ut. 28., H-3587, MAĐARSKA.

Za marke Jugoslavije, nudim marke SSSR, DR Nemačke i Poljske. Adresa: MIKELSON EGOUS, 202020 KOHTLA — JARVE, Rahu-Poik 11-1. SSSR — Est. SSR.

Tražim partnera za razmenu maraka. Adresa: PLOESTEANU NICOLAE, P. O. Box 63 — 04, 71200 BUCURESTI 63, RUMUNIJA.

